

Probleemgedrag en gedragstherapie hond.

Inge Pauwels

Toscanzahoever
centrum voor mens en dier

+32 475 34 71 12

info@toscanzahoever.be

www.toscanzahoever.be

Vlaanderen
verbeelding werkt

Inhoud

Onderwerpen:.....	8
Doel van de cursus:.....	8
Begrippen en opbouw.....	8
Gedrag en lichaamstaal.....	9
Gelijkenis en verschil hond/wolf en basisbehoeften	9
De ontwikkeling van gedrag:.....	9
Het individueel gedrag hangt af van:	9
Stress.....	11
Gedrag.....	11
Relatie mens en hond	13
Misvattingen:	13
Likken	13
Hoe testen?	13
Oplossen?.....	14
Emoties en drijfveren bij honden	15
Verschil in rassen en karakter	16
Behavioral Activation System - Het gedragsactivering systeem.....	18
Het gedrags-remming systeem.....	18
Survival system.....	18
Meest voorkomende gedragsproblemen en hun criteria.....	20
Niet komen na het roepen.....	20
Oorzaken:	20
Let op bij de training/therapie:	20
Scheidingsangst (verlatingsangst)/ niet alleen kunnen zijn.....	20
Oorzaken:	20
Let op bij de training/therapie:	21
Altijd uitzoeken:	21
Altijd uittesten:	21
Criteria scheidingsangst:	21
criteria niet alleen kunnen zijn:	22
Tips en overwegingen:	23
Bijlage (Engelstalig)	24

The Canine Separation Anxiety Workbook	24
PREVENTING SEPARATION DISTRESS BEHAVIORS	29
Angst	30
Wat gebeurt er allemaal in die buik?	30
Angst en troosten.....	30
Angsten overwinnen	31
Angst (agressie).....	31
Vuurwerk en onweer	33
Risico-evaluatie De Keuster Tiny	34
Relatieproblemen !testen!.....	36
Er zijn 3 soorten relatieproblemen:	36
Jij bent de verantwoordelijke ouder!.....	36
BIJLAGE: De roedelregels?	38
Agressie	41
Is agressie bij honden normaal gedrag?	41
Wat is agressie?	42
Ernst van de agressie?.....	43
Uitingen van agressie in de lichaamstaal	43
Motivatie van agressie:	43
Oorzaken van agressie:	43
Scherpe puppytandjes	44
Hoe leer je een bijtrem aan?.....	44
Niveau van agressie	45
Bijlage: Niveau van Agressie (Engels).....	46
Agressie naar mensen en honden.....	47
Honden die vechten	50
Spelagressie.....	52
Vechtende honden uit elkaar halen.....	53
Agressie bij lichamelijke aanrakingen	53
Bezitsagressie.....	53
Overactiviteit/hyper gedrag/hyperactiviteit/ADHD/controleproblemen	60
Oorzaken	60
Herkennen?.....	60
let op bij de training/therapie:.....	61

Oplossen algemeen.....	61
HSP?	62
Controleproblemen.....	62
Compulsief en hyperactief gedrag bv zelflikken, staartjagen, putten graven,	62
Eetstoornissen.....	64
coprofagie = eten van ontlasting (eigen en andere).....	64
picafagie = eten van voorwerpen	65
anorexia	66
vraatzucht	66
Onzindelijkheid	68
Oorzaken:.....	68
let op bij de training:.....	68
Plassen/markeren bij teven	68
Rijden	70
Reden?	70
Prooiagressie (verschilt van prooidrift!)	71
oorzaken:	71
let op bij de training:.....	71
criteria voor prooigedrag/prooidrift (dus geen agressie)	71
therapie prooiagressie en therapie prooidrift:	71
Jachtinstinct	71
Kat en hond	74
Bijlage (Engels): How to Train "Focus" and "Leave it"	74
Kind en hond	76
Meerder honden in een gezin.....	77
Gedragstesten (zie cursus lichaamstaal en testen)	79
Vermenselijke termen vertalen naar termen voor observeerbaar gedrag bij honden:.....	79
Erfelijk in de gedragstest:.....	79
Gedragstesten in praktijk.....	80
Test locatie:.....	80
Stappenplan bij het ontwikkelen van een gedragstest:.....	80
Diagnose van het gedrag.....	81
Observatie van het gedrag tussen hond en eigenaar	81
Leren, straf en beloning	83

Leren:	83
De nadelen van straf en correctie:.....	83
Bijlage: ontkrachten dominantie theorie.....	83
Open en closed bar	85
Aangeleerde hulpeloosheid	85
Extinction burst.....	87
Voorbeeld van een 'extinction burst.....	87
Afhankelijke rang	88
Advies voor mensen in verband met sociale rangorde:	88
Belonen, straffen, correctie,	88
Aversieve middelen/ correctie.....	88
middelen om te belonen ! gedrag stijgt in frequentie.....	89
Positieve bekrachtiging training.....	89
Gedragstherapie	90
Dominante (DOM MAATREGELEN) en leidinggevende (LEI MAATREGELEN) handelingen en gedragingen door de eigenaar (ter verbetering van de relatie mens/hond) en basis opvoeding	90
counterconditionering	91
extinctie.....	91
progressieve desensitisatie – systematische desensitisatie	91
flooding	92
aversieve conditionering.....	92
2 reward system.....	92
habituatie	92
modeling (social facilitation) !spiegel	92
Management.....	92
Preventie	92
Gedragsstoornissen door medische oorzaak en medicatie	93
De spijsverteringsorganen en spijsvertering.....	93
Voortplanting	93
Specifieke aandoeningen	93
Medische oorzaken bij agressie bij honden:.....	93
Gedragsverandering door vaccinatie	94
Verzuring en effect op de hormonenhuishouding.....	95
Goede stoelgang?	96

Gedragsstoornissen bij de oudere hond.....	97
Gedrag en voeding (zie cursus voeding en gedrag)	99
Enzymen voor de vertering: werking, suppletie, testen	99
De spijsverteringsenzymen	100
De metabole enzymen	100
Medicamenten en natuurlijk hulpmiddelen ter ondersteuning van een gedragsprobleem	102
Werking.....	102
Clomicalm.....	102
Selgian(selegiline, L-deprenyl)	103
Voeding en voedingssupplementen.....	103
Bijlage: Castratie (engels).....	104
Health Benefits from Neutering.....	105
Health Risks from Neutering	105
Statistics About Behavior Changes after Neutering.....	106
Trends and Opinions From Different Experts and Organizations	106
Cases	108
Prijzen, feedback, opvolging, verslag: hoe ga je te werk?	109
Waarom een gedragstherapeut?	109
Prijzen.....	109
Communicatie) – opbouw en uitwerking consult.....	110
Uit welke stappen bestaat een gedragsconsult:	110
1. Eerste contact per telefoon/per mail	110
2. De anamnese	110
3. De observatie	110
4. Interpretatie.....	110
5. Diagnostiek.....	110
6. Therapieplan	111
7. Verslag opmaken.....	111
8. opvolging.....	111
Opmerkingen:	111
Therapie	112
To do:	112
Tips:.....	112
Het verslag:	113

1. Aan eigenaar	113
2. Dossier (voor jezelf)	113
3. Aan dierenarts.....	113
Moeilijke beslissingen communiceren.....	114
Bijscholing en onderzoeksmethodieken, onderzoek uitvoeren en publicaties	117
Begrippenlijst	117
De toekomst: www.kahot.be	117
BIJLAGE.....	118
Een ziektebeeld dat snel wordt verward met een gedragsprobleem.....	118
THE “HIDE AND GO” GAME (Separation Distress and Dogs)	123
Equipment.....	123
Go to mat and relax	123
Hiding Behind a Corner	124
Building duration.....	124
Taking it to an interior door	124
Moving it to the departure door.....	125
KAREN OVERALL.....	126
Starten.....	126
Aandachtspunten tijdens de relaxatieoefening:.....	126

Onderwerpen:

- Gedrag en lichaamstaal van hond (en wolf)
- Relatie mens/dier
- Ongewenst of probleem en het ontstaan van probleemgedrag
- Emoties en drijfveren bij honden
- Meest voorkomende gedragsproblemen
- Gedragstesten
- Vragenlijst en diagnose van het gedrag
- Leren, straf en beloning, extinction burst, afhankelijke rang en aangeleerde hulpeloosheid
- Hulpmiddelen
- Vormen van gedragstherapie
- Gedragsstoornissen door medische oorzaak
- Gedrag en voeding
- Kat en hond
- Hond en kind
- Gedrag en alternatieve oplossingen
- Verslag, prognose en risicobepaling
- Cases
- Hoe ga je te werk?
- Bijlagen

Doel van de cursus:

Gedragsanalyse, therapie opstellen en gedragstesten uitvoeren. Met extra aandacht voor agressie, angst en hypergedrag bij honden, tevens de relatie tussen mens en hond.

Wie dieren niet in het geheel ziet, ziet dieren in het geheel niet!

Begrippen en opbouw

- Algemene anamnese: methodiek; case history; geschiedenis probleemgedrag zelf; medische geschiedenis; informatie van andere behandelaars; doel eigenaar.
- Specifieke anamnese: ethologische factoren; leerprincipes; kritische factoren; herkennen specifieke gedragsproblemen.
- Onderzoek: afnemen gedragstesten; observatie technieken.
- Prognose: wel of niet behandelen.
- Behandelplan formuleren: effectieve communicatie; meten effectiviteit; termijn behandeling stellen; begeleiding eigenaar; overleg college; verwijzing; verslaggeving; evaluatieplan.
- Begeleiding gedragsmodificaties: lesplan; theorieën van geven instructie; voorwaarden lesopbouw; veiligheid; EHBO; doorverwijzen.

Gedrag en lichaamstaal

Gelijkenis en verschil hond/wolf en basisbehoeften

De ontwikkeling van gedrag:

1. Instinct = een aangeboren biologische kracht die aanzet tot gedrag. Komt tot uiting als de hond er de kans toe heeft. Bv. voedseldrift, jachtdrift, buitdrift, waak en verdedigingsdrift, etc
2. Ethologie = de bestudering van het gedrag van het dier in zijn eigen omgeving
3. Vroegere ervaringen (inprenting = een kritieke korte periode waarbij gebeurtenissen moeten plaatsvinden, die anders niet meer kunnen plaatsvinden)
4. Sociaal gedrag is het gedrag van de leden van een soort dat de instandhouding van deze soort dient; het waarborgt dus betere overlevings- en voortplantingsmogelijkheden.
5. Gedrag is aangeboren (instinctief) en/of aangeleerd! (nature/nurture)
6. Gedrag is niet willekeurig maar heeft altijd een reden!
7. Honden vertonen een bepaald ethogram, dat onderverdeeld is in gedragssystemen
8. Ethogram is een reeks van gedragingen of lichaamshoudingen (gedrag) zonder interpretatie (geen antropomorfe)
9. Een gedragssysteem is een verzameling van gedragskenmerken die bij elkaar passen. Bv. agonistisch gedrag - angst en agressie (Agonistisch gedrag is het gedrag dat een dier vertoont wanneer het niet zeker weet wat het moet doen, dus een mengeling van vlucht- en aanvalsgedrag).; spelgedrag: sociaal en/of met object; voedsel verwervend gedrag; slaapgedrag; zelfverzorgingsgedrag; exploratiegedrag; seksueel gedrag; positief sociaal en vragend gedrag; territoriaal gedrag
10. Gedrag = fenotype en genotype
11. Protocol = een opsomming van handelingen die een dier tijdens een observatieperiode heeft uitgevoerd, met tijdsaanduiding, duur, frequentie en volgorde van het gedrag

Het individueel gedrag hangt af van:

- het ras en de rassengroep
- de fok en de inprenting
- de socialisering
- de relatie
- de training en aanleren
- de motivatie
- de dagelijkse routine
- de lichamelijke en geestelijke gezondheid

Het brein doet alles om in controle te blijven van zijn omgeving. Het individu vertoont dus adaptief gedrag om te overleven.

Als een hond negatief geprikkeld wordt door iets in zijn omgeving en hierop reageert doet hij dat meestal op éénzelfde aangeleerde manier. Dat noemen we een "coping" strategie, ook wel de reactie van vluchten, vechten of

bevrozen. Dit is een automatisch proces in de hersenen en vindt plaats in de amygdala. Ook wij mensen gaan in tijden van spanning een actieplan en “coping” strategie gebruiken om het probleem op te lossen.

Deze bestaat, voor zowel mens als dier uit onder andere:

- Vermijding bv ervan weggaan
- Exploratie bv snuffelen op de grond
- Comfort zoeken bv aandacht vragen en komen steunen
- Self comforting bv likken voorpoten (dopamines werken belonend bij zelfverminking)
- Defensieve of offensieve agressie bv aanval is de beste verdediging, ook al ben je bang

Als je de hond hiermee wil helpen en beter leren omgaan met negatieve emoties, prikkels en stress ga je gedragstherapie gaan toepassen. Gedragstherapie heeft als doel het gedrag van de hond te veranderen door de toepassing van wetenschappelijke principes, in het kader van zijn welzijn en het welzijn van de eigenaar.

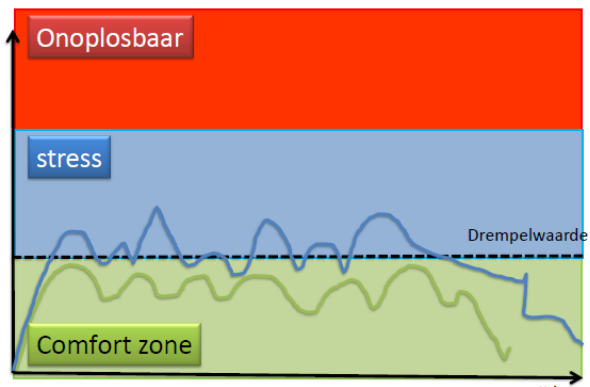
Je bekijkt dit gedrag en de therapie best holistisch, dat wil zeggen vanuit het geheel en dus vanuit alle verschillende mogelijke standpunten en visies. Het meest toegepast is de blik vanuit:

- Ethologie: omgevingsverschillen voor een soort
- Experimentele psychologie: leerprocessen en trainingstechnieken
- Klinische psychologie: geleerde gewoontes en leerprincipes – vanuit de humane klinische psychologie
- Dierengeneeskunde met de richting leerprocessen of het medisch model voor problemen/ziektes en medische oorzaken

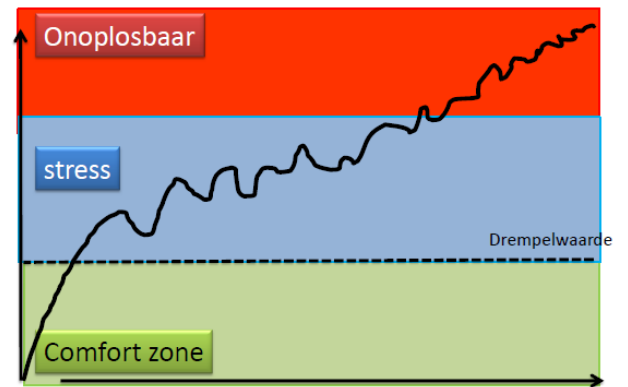
Je gaat eerst de medische oorzaak uitsluiten en indien nodig aanpakken en daarna of tegelijk het verkeerde leerproces en gedrag managen en/of controleren. Het behandelplan is altijd individueel want dit wordt gebaseerd op het gekozen “coping” mechanisme van de hond. Dus éénzelfde therapie kan niet voor alle honden (en baasjes) en alle problemen werken. Vandaar de holistische aanpak en de aanpak op maat.

Vaak zien we dat een hond te veel stress heeft om nog te leren! Deze reactiviteit en angst van de hond beperkt het leerproces en het welzijn van de hond en dient eerst aangepakt te worden voordat je echt het gedrag kan veranderen. De hond kan niets meer met de zintuiglijke info en maakt de verkeerde keuzes door de hoge hoeveelheid cortisol en adrenaline die op dat moment in zijn lichaam zitten. Het heeft dus geen nut het probleem te negeren, te bestraffen enzovoort...

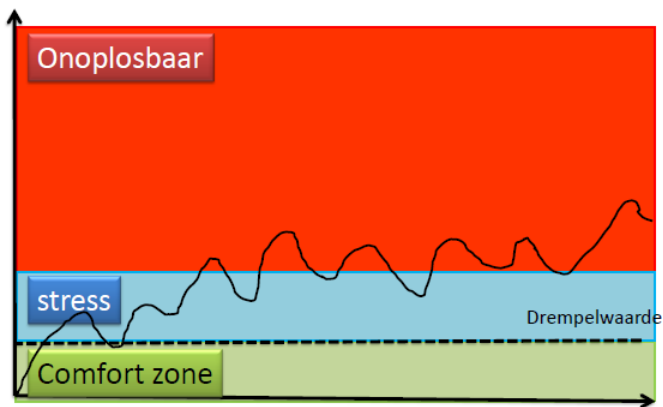
Stress

Figuur 1: Normaal

Figuur 1: Geen herstel

Figuur 3 : Flippen bij banale situaties

Gedrag

Relatie mens en hond

Misvattingen:

- Castratie als de oplossing
- Andere hond aaien
- Het paard is groot prooidier
- Machogedrag
- Strakke lijn
- Voorzitter en respect
- Socialisatie - stadstraining of niet?
- Culture omgang met honden
- Buiten alleen waakfunctie
- Trainen en opvoeden
- Rangorde: leiderschap/dominantie (respect, samenwerking, regels, ...)
- Mensen likken

Likken

- OCD - onderbreken
- Grenzen overschrijdend van de andere hond - breekpunt van de andere hond
- Welk lichaamsdeel? Pijn?
- Mond = puppygedrag en daarna vriendelijk of kalmerend signaal
- Kent geen andere manier om sociaal te zijn met andere honden?
- Oren = spel, grooming, feromonen, geur, vriendelijk
- Private delen = begroeting (geur)
- Wond of gezondheid?
- Niet likken = belonen en kanaliseren - anders vermijdingsgedrag als jij er bent

Hoe testen?

- testen relatie: staart daalt bij dominante handelingen?
- opvoedingsregels
- respect
- buitenlander
- connectie
- wandelen, spel, jacht en goede spijsvertering (basis behoeften)
- pa en ma
- sociaal leren
- op grond gaan liggen/spiegel
- Welke strategie om belangrijke zaken te verkrijgen?
- enz...

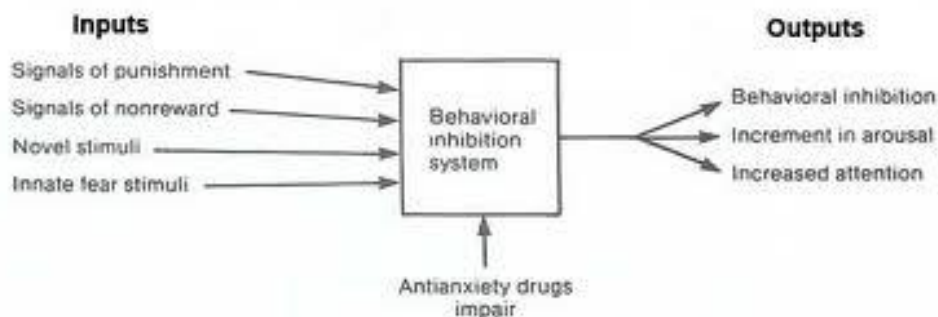
Oplossen?

- Lijnenspel/connectietraining
- deurtraining?
- hondse correctie (bankrekening daalt)
- plassen op bevel? (regels, territorium, grenzen)
- lichaamstaal en kalmerende signalen
- eten - preydummy
- aandacht
- begroeting
- 13 opvoedingsregels
- taken
- wederzijds respect
- grenzen
- samenwerking en duidelijke regels

Emoties en drijfveren bij honden

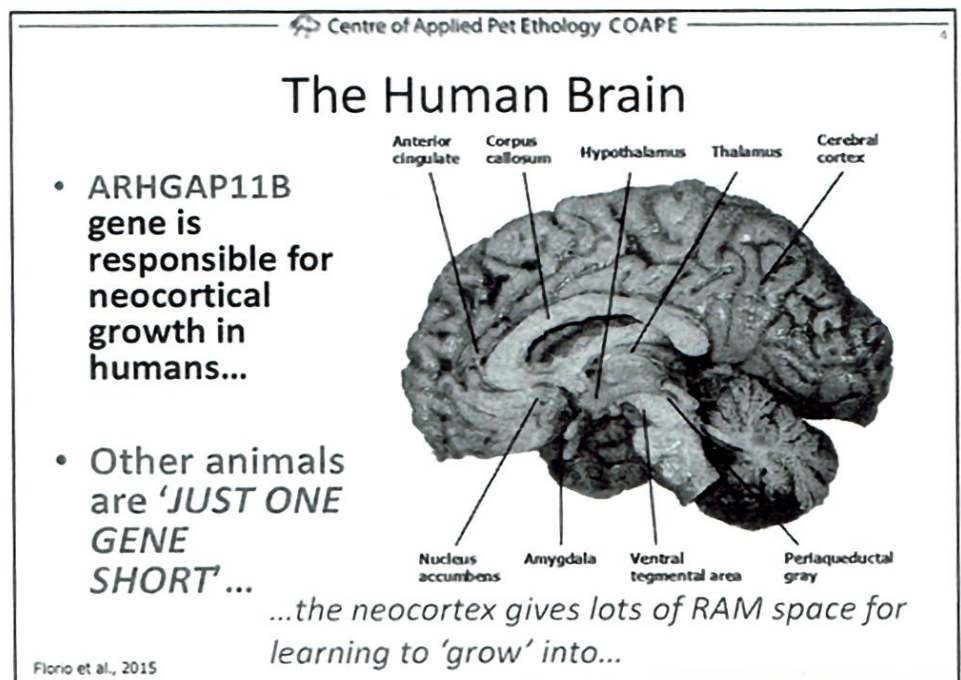
Mensen die samenleven met honden ontkennen niet dat honden gevoelens hebben. Waarvoor delen ze de emoties op dezelfde manier als wij mensen? Wij mensen zijn degenen die observeren, dus we zullen ze ook wel een stukje menselijk interpreteren. Soms projecteren we onze eigen gevoelens op wat we zien bij onze honden. We noemen dit dan 'antropomorfisme'.

Maar weten we eigenlijk wat andere mensen echt voelen? Het is ook niet altijd makkelijk om woorden te plakken op hetgeen wat we voelen, we kunnen onszelf enorm beperken met taal. Het is nog niet eens makkelijk voor ons zelf om te vertellen hoe we ons voelen laat staan dat we dit vertalen voor andere mensen of andere diersoorten.

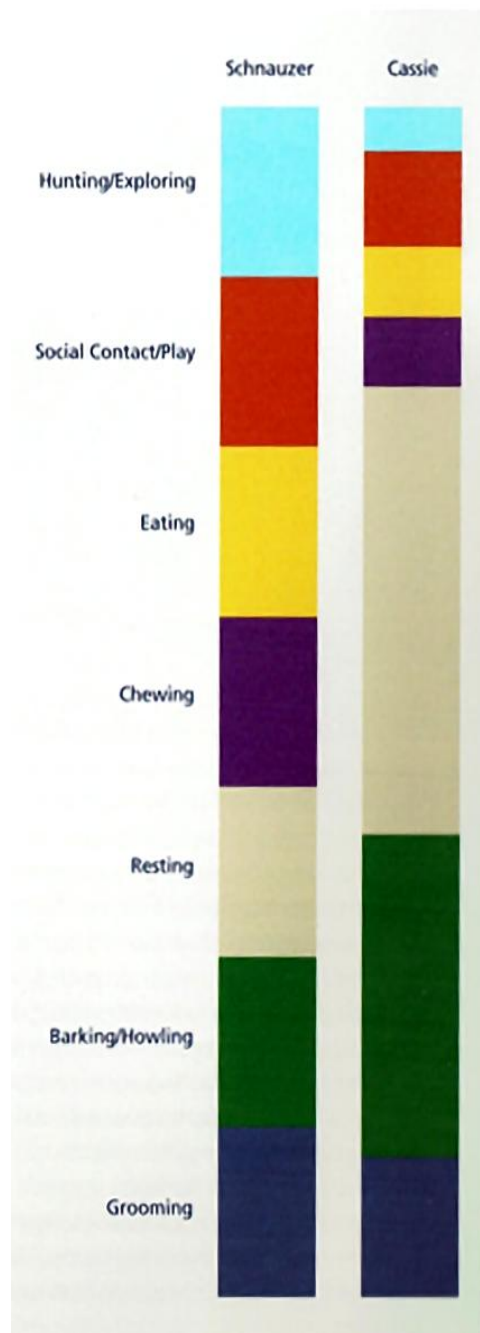

De 7 (emotionele) gedragssystemen van zoogdieren zijn (Panksepp J (1999) Affective neuroscience – core emotional systems):

1. seek
2. play
3. care
4. lust
5. fear
6. panic (grief)
7. rage

Verschil in rassen en karakter

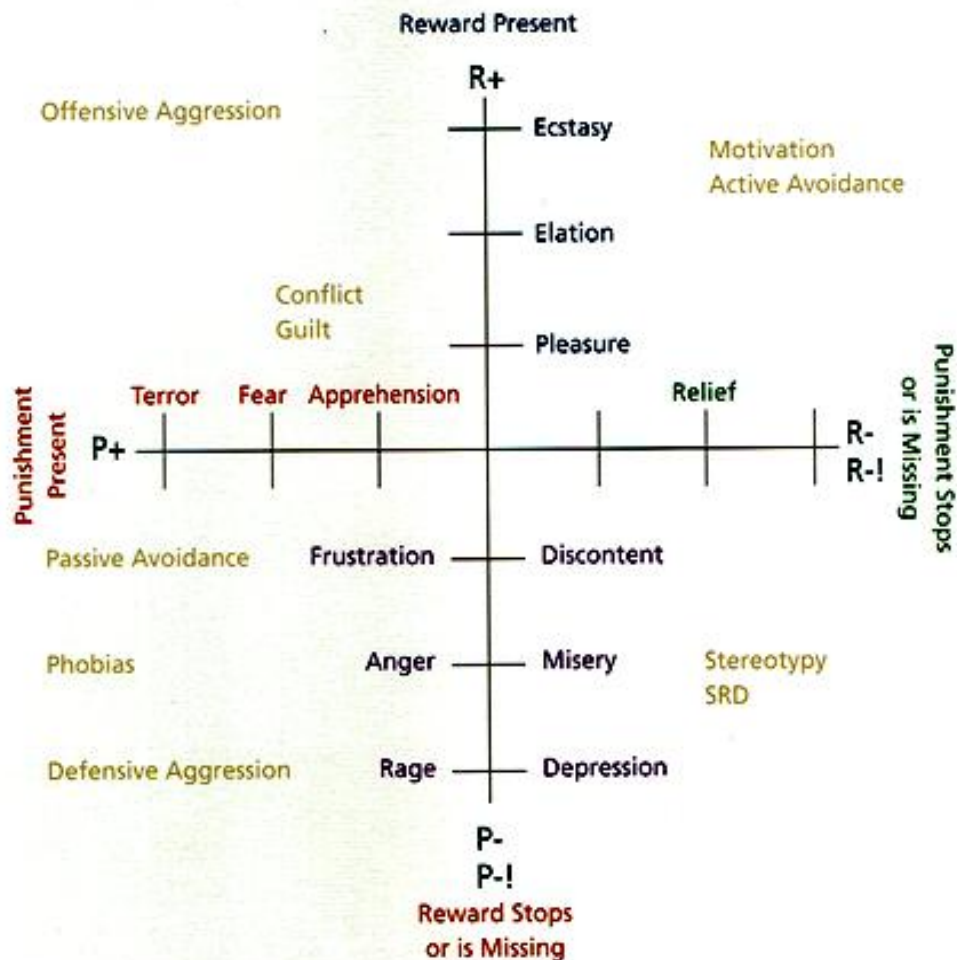
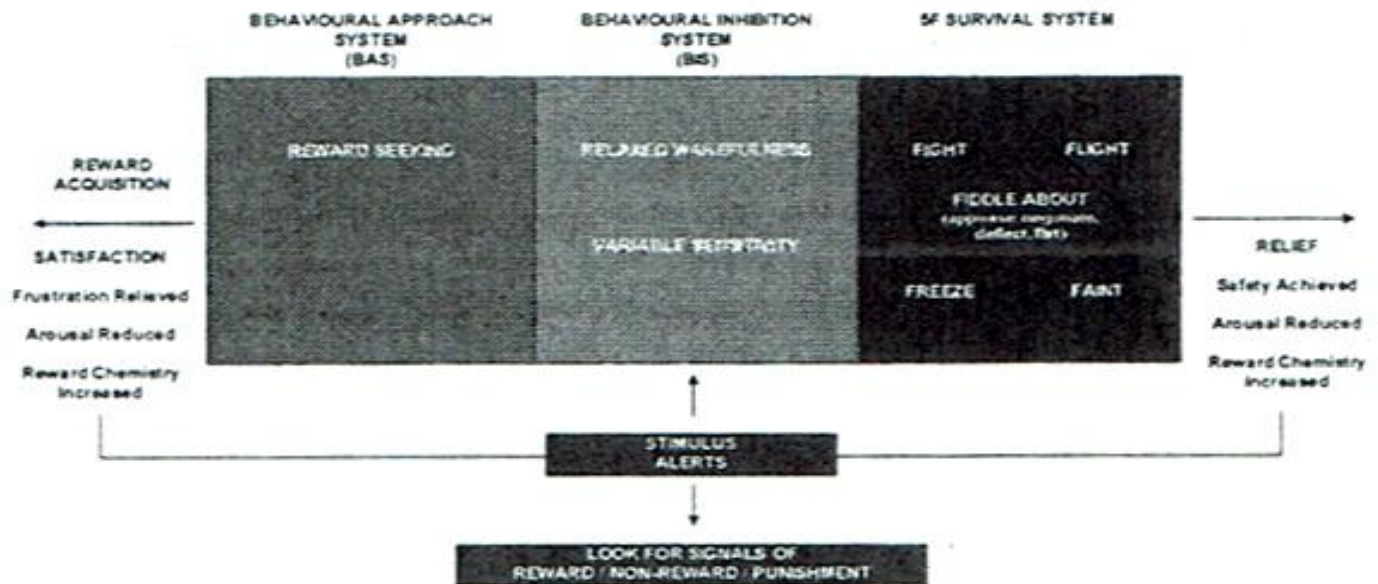

Figure 1:

1. External triggers influence the emotional state – if the dog has an extrovert character and is able to react actively, frustration may develop into ANGER/RAGE, but if the dog is more introverted and/or can only react passively, it may develop into MISERY/DEPRESSION.
2. Feelings can be complicated mixtures of emotions. A good example in people might be the CONFLICT/GUILT/PLEASURE experienced during an extramarital affair or FEAR/JOY/RELIEF during a bungee jump.
3. RELIEF is a very powerful and sometimes overwhelming emotion, and experiencing relief can develop into an addiction. For example in the pursuit of high-risk sports, such as parachuting, a person repeatedly exposes themselves to a fear-inducing situation in order to experience the great feelings of relief at surviving a successful jump.
4. An intense feeling of pleasure is highly rewarding and can also lead to addictive behaviour, which is the main reason behind drug abuse.
5. To be able to interpret and understand emotions it is vital to pay careful attention to body language, facial expressions, and the speed and relative direction of movement.

The Behavioural Inhibition System

Behavioral Activation System - Het gedragsactivering systeem

Het gedragsactivering systeem is het systeem dat wordt geactiveerd bij ontvangst van signalen in de omgeving waarbij aan een doel kan worden voldaan of waarbij een beloning kan worden ontvangen als gevolg van het nastreven van een bepaald gedrag. Het gedragsactivering systeem is gerelateerd aan positieve gevoelens als hoop, geluk en motivatie.

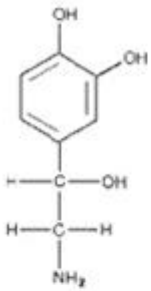
Het gedrags-remming systeem

Het andere systeem dat menselijk gedrag motiveert volgens Gray, is het zogenaamde gedragsinhibitie- systeem. Het gedragsinhibitie-systeem wordt geactiveerd bij ontvangst van signalen in de omgeving, die in een straf of een negatieve reactie kunnen resulteren, als gevolg van het nastreven van een bepaald gedrag. Daardoor wordt het gedrag dat de straf zou opleveren voorkomen of geremd. Overwegende dat het gedragsactivering systeem is gericht op beloningen en doelen, is het gedrags-remming systeem gericht op bestraffing en het vermijden. Het gedrags-remming systeem is gerelateerd aan negatieve gevoelens, zoals angst en verdriet.

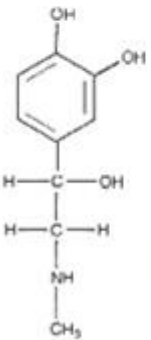
Survival system

1. Fight
2. Freeze
3. Flight
4. Faint
5. Fiddle about/fun

Fight or Flight Response

Norepinephrine
(Sympathetic Nerves)

Epinephrine
(Adrenal Medulla)

↑ Heart Rate
↑ Blood Pressure

β_1

Peripheral
Vasoconstriction

α_1

↑ Lipid Breakdown

β_2

Coronary Dilation
Bronchial Dilation

β_2

Glycogen → Glucose

β_2

Meest voorkomende gedragsproblemen en hun criteria

Niet komen na het roepen

! commando is belangrijk !

Oorzaken:

- verstoorde relatie
- straf
- geen kennis van het commando bv joepie
- jachtdrift
- niet gehoord bv medisch
- linken leggen

Let op bij de training/therapie:

- relatie
- niet grijpen naar de hond
- lange lijn (management/preventie en training)
- wedstrijd : de beste snoep
- tijdens de wandeling
- geen straf
- nieuw commando
- geen einde spel of vrijheid
- vrij geven
- trainen in lage drift
- te laat = commando niet geven (verkrachting)
- "duiven roepen"
- altijd naam
- niet constant babbelen want babbelen is voor aandacht
- niet dreigen

! spelenderwijs woordjes leren

Scheidingsangst (verlatingsangst)/ niet alleen kunnen zijn

Belangrijke vraag: wat is het verschil?

Oorzaken:

- te hechte band/plakken
- socialisatie
- genetisch
- externe factoren
- aanwezigheid of afwezigheid van andere dieren

- aangeleerd gedrag
- traumatische ervaring bv inbraak, verhuist (EMDR)
- verandering situatie
- relatie (separation happy, anger)
- veiligheid!!

Let op bij de training/therapie:

- geen correctie bij angst, vernielzucht
- gewenst gedrag belonen bv timing van binnenkomen
- hulpmiddelen zoals bench en auto
- opbouwen van de tijd
- binnen 20 min
- radio/licht/tv ! piano muziek (through a dog's ears.com) of <https://open.spotify.com/playlist/1JInNYnntWcShagUv96xZw?si=hQ6aKaq4R0-93fJPRCQ1Aw>
- dagelijks leven/routine bv beweging, energie, eten
- wasknijper met etherische oliën
- camera met stem???

Altijd uitzoeken:

- sinds wanneer is het probleem
- is er iets veranderd/gebeurd in die periode bv andere hond, verhuizing, scheiding
- wat doet de hond (onzindelijk, slopen, ...)
- waar is de hond 's nachts
- kan de hond alleen blijven in de auto
- kent hij de bench
- hoe heeft men het alleen-zijn aangeleerd
- wat is de reactie van de eigenaar op het ongewenst gedrag
- wat is de reactie van de hond op de eigenaar

Altijd uittesten:

- is de eigenaar vervangbaar/ wat doet de hond zonder/in bijzijn van de eigenaar! hond bang van vreemden?
- wat doet de hond als hij alleen is (eten, ongewenst gedrag binnen 20 min- in scene zetten)
- hoe is de relatie tussen eigenaar en hond (zie relatie mens en hond)

Criteria scheidingsangst:

indicerende criteria (1 of meerdere van elke kolom):

- vernielzuchtig gedrag
- onzindelijkheid
- abnormaal vocaliseren
- anorexia
- depressief gedrag of inactiviteit
- diarree, overgeven, overmatige vachtverzorging

- uit de ruimte willen ontsnappen
- niet drinken wel net nog gegeten

EN

- volgen van de eigenaar v kamer naar kamer
- fysiek contact binnen 1m blijven van de eigenaar
- onrustig indien niet bij de eigenaar

uitsluitende criteria:

- niet volledig zindelijk in bijzijn van de eigenaar
- alleen 's nachts onzindelijk
- gesteriliseerd en incontinent
- vernielzuchtig gedrag in bijzijn van de eigenaar
- abnormale vocalisaties als de eigenaar thuis is
- eigenaar is vervangbaar

Therapie:

? oorzaak?

Systematische desentitisatie

Counterconditionering (coping strategie om te managen)

Medicatie ! ter ondersteuning

criteria niet alleen kunnen zijn:

indicerende criteria:

- vernielzuchtig gedrag
- onzindelijkheid
- abnormaal vocaliseren
- anorexia
- depressief gedrag of inactiviteit
- diarree, overgeven, overmatige vachtverzorging
- uit de ruimte willen ontsnappen
- niet drinken wel net nog gegeten

uitsluitende criteria:

- niet volledig zindelijk in bijzijn van de eigenaar
- alleen 's nachts onzindelijk
- gesteriliseerd en incontinent
- vernielzuchtig gedrag in bijzijn van de eigenaar
- abnormale vocalisaties als de eigenaar thuis is

Therapie:

? oorzaak

! vertrek en begroetingsritueel

Tips en overwegingen:

- Het kan zijn dat de hond te lang alleen is, probeer dan de tijdsduur korter te maken door tussendoor thuis te komen. Misschien is het mogelijk dat iemand uit de buurt de hond tussendoor een keer uitlaat.
- Het kan zijn dat de hond zich verveelt, ga iets met de hond doen op het moment dat je wèl thuis bent. Dit kun je doen voordat je weggaat, de hond is dan hopelijk moe en gaat lekker slapen zonder dat hij in de gaten heeft dat je weg bent. Let op: ga niet extra ver wandelen, je bouwt dan conditie op waardoor je straks nog verder moet wandelen. Ga denkspelletjes doen .
- Je kunt de radio zachtjes aan laten staan, klassieke muziek is volgens de wetenschap rustgevend voor honden. Een lampje aan als je 's avonds weggaat kan ook helpen.
- Reageert de hond op de telefoon of voordeurbel dan kun je deze uitschakelen zodat ze in ieder geval geen prikkel vormen.
- Sommige honden gaan blaffen omdat er iets in de brievenbus gestopt wordt, dan kun je ervoor zorgen dat de brievenbus van het huis af komt te staan, of dat de klep open staat. De hond hoort dan ook niet wanneer er iets ingestopt wordt.
- Als de hond reageert op het piepende tuinhokje dan kun je dit simpel oplossen door het tuinhokje te smeren.
- 101 dingen die je kunt doen met een doos
- algemene stress verlagen
- preventie
- een tweede hond?
- mentale uitdaging!
- opbouw!
- pups?

! wetenschappelijke studies

Bijlage (Engelstalig)

The Canine Separation Anxiety Workbook

Signs

Any combination of the following are the more typical signs associated with separation distress:

- Excessive distress vocalizing (barking / whining /
- Scratching or digging at furniture, the door or window frame
- Frantic pacing
- Frantic visual scanning
- Inappropriate chewing or otherwise destroying things with the mouth
- Increased frequency of urination / defecation
- Drooling, usually at the front door, window or crate door
- Wet footprints as paws sweat
- Highly exaggerated greeting routine that appears frantic, excited, happy or submissive (actually this is an acute, activated stress response)
- Aggression (biting, growling when you attempt to leave)

Secondary signs may include:

- Trauma to nails and pads of feet from digging and scratching
- Trauma to trachea and tonsils from excessive barking.
- Extended barking bouts can temporarily produce a muffled bark or laryngitis.
- Trauma to muzzle and teeth from chewing at crate bars or doorframe
- Self-mutilation such as excessive grooming (licking) usually at the flank, or chewing at feet or legs as a self-directed anxiety

Psychosomatic signs:

Stress colitis or gastric ulceration can occur secondary to stress, as can numerous other medical problems associated with immunosuppression.

- Lethargy
- Anorexia
- Depression
- Diarrhea
- Bloody diarrhea
- Constipation
- Vomiting

Tips by Dr. Alinovi:

Dr. Cathy Alinovi shares helpful information about the causes, symptoms and treatment of separation anxiety along with tips she has learned while working with her four-footed clientele.

Q1: What is separation anxiety?

Dr. Cathy: Separation anxiety occurs when a dog is overly dependent on his person. When the owner leaves, the dog basically can't bear it, and rips things to shreds. This is the dog that can't be alone, even for 5 minutes, while the owner goes to the bathroom.

Q2: How does it happen?

Dr. Cathy: The standard line is it is an inappropriate bonding between the owner and the dog. There are health issues that can lead to separation anxiety as well.

Q3: How can pet owners differentiate between separation anxiety and behavior problems?

Dr. Cathy: Behavior problems happen regardless of whether the owner is present or not. Separation anxiety occurs when the door closes and the owner steps out.

Q4: What causes dogs to develop separation anxiety?

Dr. Cathy: Dogs that feel anxious all the time are most likely to develop separation anxiety. These are the dogs that jump at the least sound, can't hold still when company comes to visit, and won't stop barking at strangers, as examples. These are the nervous nellys. It also affects rescue dogs and dogs that have changed owners numerous times.

Q5: Can undiagnosed medical problems cause it?

Dr. Cathy: Any health condition that makes a dog feel edgy can cause separation anxiety. Whatever makes dogs feel agitated such as itchy skin, an upset stomach, high blood pressure, infection, and so on could cause them to experience separation anxiety. Just like human babies who are very clingy with their mothers when they feel sick, the separation anxiety dog will cling when he feels poorly.

For some dogs, having a safe place like a crate helps to reduce their stress and anxiety.

Q6: Will crating a dog help or worsen his separation anxiety?

Dr. Cathy: It really depends on the dog. If the crate is a safe place for the dog, then crate time can help. For some dogs, this makes things worse, and some dogs even destroy their crate and hurt themselves in trying to get out.

Q7: How can pet owners tell if their dog has separation anxiety?

Dr. Cathy: Soiling all over the house, loud howling and barking, and destruction of personal property indicate a dog has separation anxiety.

Q8: How do vets diagnose separation anxiety?

Dr. Cathy: The first step is to rule out all other illnesses and observe the dog in the exam room. These dogs cower under the chair and may snap when the vet reaches for them. If the owner steps out of the room, the dog gets more anxious, rather than less.

Q9: Are there non-drug treatments for it?

Dr. Cathy: Standard, conventional medicine says behavior modification is the only non-drug treatment, once the vet rules out any other health issues. However, there are more routes than those proposed by conventional medicine. The best treatment is reducing all the inflammation in the dog's body coupled with behavior modification. Behavior modification means changing the coming home and going home procedure so that less anxiety is created. Going to work for the day should be as routine as putting on your shoes. Coming home is as simple as walking in the door and waiting until your dog is calm to acknowledge him. Reducing inflammation means changing the dog from a corn-based dry dog food to a diet of real food and to do everything needed to stop your dog from shedding. Shedding is

your dog's signal he has inflammation. As long as he is shedding, he is inflamed and will be more likely to experience separation anxiety.

Q10: What medicines are used to treat separation anxiety?

Dr. Cathy: The most commonly prescribed anti-anxiety medicines are Prozac or Xanax. These medications can help some dogs, but many of these medications have serious side effects. These side effects may cause long-term health consequences such as vaginal bleeding and the worsening of anxiety symptoms.

Q11: Which separation anxiety treatments work the best?

Dr. Cathy: Reducing inflammation and modifying behavior modification really work best.

Q12: Which treatments or solutions should pet owner avoid?

Dr. Cathy: Punishment for the behavior and reliance on medication alone should be avoided. Punishment only makes things worse, whereas medication alone does not really fix the problem, it simply is meant to take the edge off for the nervous dog.

Q12: What is the prognosis for dogs with separation anxiety?

Dr. Cathy: Working as a team with your dog will give a good prognosis because modifying his behavior and reducing the inflammation will help your dog decrease his stress level and respond more appropriately to being left alone.

Q13: What else do pet owners need to know about separation anxiety?

Dr. Cathy: There are herbal therapies that work as well, or better, than conventional medicines like Prozac, and there are fewer side effects with these therapies. The key is to decrease your dog's inflammation so always feed great food (think human foods), use safer medications, and include behavior modification for the best results. As a caveat, keep in mind that not treating your dog's anxiety may lead to Addison's disease.

Severity Questionnaire

Has the problem been around for (Onset History):

- Less than 1 month (1)
- More than 1 month, less than 6 months (3)
- More than 6 months, less than 1 year (4)
- More than 1 year, less than 2 years (5)
- More than 2 years (6)

Once signs start they continue (Duration):

- For less than 1/2 hour (1)
- For more than 1/2 hour but less than 1 hour (4)
- For more than 1 hour but less than 2 hours (5)
- For more than 2 hours (6)

Signs present include. Answer as many as are applicable (Severity):

- Barking (1)
- Destruction of furniture or walls/doors (1)
- Elimination (1)
- Trauma as described under clinical signs (8)
- Any form of self-mutilation (8)

- Vomiting and/or diarrhea on regular basis (4)
- Aggression (7)

0 - 3	Mild
3.5 - 8	Moderate
8.5 - 17.5	Severe
Above 18	Profound

Now we can take the information we have so far and develop a prognosis (educated prediction of the likelihood of success).

Prognosis

Answer the following as honestly and realistically as you can keeping track of your points for each answer.

Prognostic Questionnaire

I plan to:

- Visit the vet, have lab work done and enquire about medication (0)
- Not visit the vet about this (2 for mild case). (4 for moderate case). (8 for severe to profound case)

I can afford the vet bills, medication, crate, Kong and whatever else is required:

- True (0)
- True but not easily (6)
- False (8)

I am prepared and able to take:

- As long as it takes off of work / social engagements and other responsibilities (0)
- 4 weeks off of work / social engagements and other responsibilities (2)
- 3 weeks off of work / social engagements and other responsibilities (3)
- 2 weeks off of work / social engagements and other responsibilities (4)
- 1 week off of work / social engagements and other responsibilities (5)

Likelihood of eviction and I am not prepared to move):

- Not likely at all (0)
- Likely if this keeps up for a long time (say 1 month (5)
- Likely if I cannot control this soon (say 1 week] (8)

Be brutally honest here. I am:

- Resistant to change my own behavior and way of dealing with the dog. (10)
- Fager to change my own behavior and way of dealing with the dog. (0)

Take the number of points you received this time and match it up to the number ranges under the diagnostic classification you received from the last questionnaire. This will give you an indication of what you are up against. From this you can redo the questionnaire if you can find a realistic way around any of the questions.

Let me make an example since I think this exercise can help you appreciate how treatment obstacles can make or break a program. Let's say you believe that your neighbors will not tolerate the barking and so you gave yourself 7 points. What if you were to identify which neighbor would be the biggest obstacle. Put the dog crate in a room opposite the wall, which attaches to his apartment. Close the doors to lessen the noise. Play a radio to create a kind of white noise to lessen the contrast of barking.

Then go over and visit him. Offer a nice bottle of wine and explain that you are working to solve the problem and that you appreciate how disturbing it is. Ask for a little patience and find out what his or her schedule is, in terms of when he or she will be home and more likely to be disturbed. Then arrange treatment to coincide with a lower likelihood of disturbance. If you create this bond your neighbor is more likely to tolerate a little noise. Maybe the neighbor would like to meet your dog, but don't assume he will. You could probably give yourself a 5 now, depending on the reaction of the neighbor. It is this kind of problem solving that can be the difference between a moderate - guarded prognosis and a moderate - good prognosis.

Mild case

0 = excellent prognosis

1 - 6 = good prognosis

7. 18 = guarded prognosis

19 & up = poor prognosis

Moderate case

0 = excellent prognosis

1 - 5 = good prognosis

6-13 = guarded prognosis

14 & up = poor prognosis

Severe case

0 - 3 = good prognosis

4 - 8 = guarded prognosis

9 up = poor prognosis

Profound

0 - 3 = guarded prognosis

4 & up poor prognosis

Verschil: angst, paniek, happy en boosheid bij verlatingsangst

Oef: hond kan niet alleen zijn, blaft en vernielt: welke therapie bij de oorzaken?

PREVENTING SEPARATION DISTRESS BEHAVIORS

Chances are, if you are dealing with this problem as a guardian, prevention tips will not be that helpful to you. As professionals, we do sometimes have the opportunity to coach others on preventing problems, including problems that can develop early on in life such as separation distress. I did not want to ignore the topic of prevention, because the information can be useful, but I did not want to dedicate too much space to a topic most readers will not be able to use. Furthermore, I needed all of the previous chapters as prerequisites to a discussion on prevention.

The principles we have been discussing are all relevant not only for changing existing problem behaviors but also preventing them from occurring.

As discussed, dogs are generally quite social. Abrupt separation early in life can establish the initial contingencies in a history of conditioning that will set the stage for separation-related problems, and can also maybe even structure the puppy's nervous system so as to promote these problems. This is more likely during sensitive periods of development, when the puppy is particularly susceptible to learning social behaviors and developing the foundational contingencies on which social relationships will develop.

Avoid leaving dogs alone for intolerable durations when they are between 7 and 11 weeks of age. Participating in aversive contingencies during this so-called "fear period" can be particularly salient, and respondent conditioning of problem emotional behaviors can be particularly resilient to extinction or counterconditioning.

Empowerment training ought to be established early on, first by the breeder and then by the guardian. The dog should be exposed to a wide variety of situations and contingencies and be set up for success in operating on these environments. We want the puppy to learn that novel experiences are "controllable" and that they constitute appetitive rather than aversive contingencies.

Before you pick up a new puppy, bring a towel to the breeder and leave it with the mother and puppies for a day or two before you bring the puppy home. You will take the towel home with you when you pick up the puppy to ease the transition. When you bring a new dog home, take them immediately to their long-term confinement area (after going to the toileting area, perhaps), offer them a variety of chew toys and the towel they came with and then leave them alone for a short period of time to settle in with minimal unnecessary arousal.

Research (Pettijohn, Wong, Ebert, & Scott, 1977) shows that soft toys such as a shirt, stuffed toy or towel can provide comfort to puppies and minimize separation distress-related vocalizations. Over time, the litter's odor will wear off. At that time, start offering items with your odor on it during this weaning period. The heartbeat-generating stuffed toy can be a good idea also. I recommend allowing the puppy to remain in the bedroom at nights, even if in a crate. Before about 16 weeks of age, puppies are particularly socially dependent.

Continue to promote empowerment, particularly with regard to novel contingencies and in independence-type situations. Gradually increase durations of frequent absences, starting with absences during times when the puppy is less likely to experience distress—perhaps midday. It is important to avoid separation distress, but also try to avoid reinforcement of problem behaviors. Try not to make too big a fuss when coming and going.

In summary, allow new dogs of any age a little time to settle in and then gradually introduce absences, all the while promoting a minimally stressful environment and empowerment.

Angst

? is angst tolereerbaar ?

Wat gebeurt er allemaal in die buik?

Voordat de puppy's hun eerste poot op de wereld zetten hebben ze al vele indrukken opgedaan vanuit de baarmoeder. Niet alleen lichamelijk ontwikkelen puppy's zich in de baarmoeder maar ook emotioneel worden hier de eerste bouwstenen gelegd. De omgeving van de moederhond, positie in de baarmoeder, gevoelens en voeding kunnen allemaal belangrijke gevolgen hebben voor de nakomelingen.

Uit wetenschappelijk onderzoek (niet bij honden, maar bij ratten) blijkt dat wanneer een moederhond vele stressfactoren ervaart tijdens de dracht ze dit kan doorgeven aan haar pups. Hierdoor kan het zijn dat de nakomelingen moeilijk met stress kunnen omgaan. Dit heeft dan dus niet per definitie iets te maken met erfelijkheid (als in dat het in de genen geprogrammeerd is), maar waarschijnlijk meer met de hormonen die tijdens de angstreactie vrijkomen. Dit kan ook het gedrag van de pups op langere termijn beïnvloeden. Als de moeder in het laatste stadium van haar dracht steeds erg gespannen is, zullen haar pups een verminderd leervermogen hebben, in sommige opzichten extreem gedrag vertonen en erg emotioneel reageren. Dit is mogelijk een rechtstreeks gevolg van de grote hoeveelheid stresshormonen (corticosteroiden) die door de moeder geproduceerd werd.

Wat de hersenen van een ongeboren pup mogelijk ook beïnvloedt zijn de broertjes en zusjes die zich naast hem in diezelfde baarmoeder ontwikkelen. Uit gegevens blijkt dat wanneer er veel mannelijke pups in de baarmoeder zitten, er zoveel mannelijke hormonen (androgenen) in de embryonale vloeistof terechtkomen dat dat invloed heeft op alle pups. Teefjes die geboren worden in een nest met hoofdzakelijk reutjes gedragen zich mannelijker. Dat wijst erop dat hormonen van hun broertjes de vorming en het functioneren van hun hersenen hebben beïnvloed toen ze nog in de baarmoeder zaten.

Angst en troosten

Hond heeft angst en reageert: schrikt of wijkt.

- schrikken: dan sta je stil, negeert (geen oogcontact, lichamelijk contact en niets zeggen) de hond en wacht tot de hond kalm is/zich herstelt om weer verder te gaan. Je zegt dus eigenlijk met je lichaamstaal tegen de hond dat er niets mis is en je geeft hem de kans om te herstellen. Dit kun je vergelijken autorijden, de auto voor je stopt plotseling, je rijdt er bijna tegenaan. Het is normaal dat je angst hebt/schrikt en je hart zal sneller slaan maar je zult je herstellen, er is nl niets gebeurd en je kunt gewoon doorrijden.
- wijken of ervan vluchten: hier is wel een diepe angst/trauma. Dan is het je taak om veiligheid te bieden en eventueel de hond op te pakken, enz... lichamelijk contact is hier belangrijk. Het troostend toespreken zou ik vermijden omdat dat op dezelfde toon is als belonen, hoewel de hond hier in zo'n psychologische toestand zit dat hij niet meer vatbaar is om te leren. Het leerproces wordt door angst geblokkeerd.

Angst is een emotie, een overlevingsdrift

- limbische systeem (niet meer leren)
- verhoogde hartslag
- verhoogde ademhaling
- kwijlen

- verwijdering pupillen
- aanmaak adrenaline
- mimiek
- vluchten, vechten, verstijven
- lage gekromde lichaamshouding
- beven
- lage hoofdhouding
- staart tussen poten
- likken, zweten, gespannen spieren, verlies uitwerpselen/urine/anaalklieren
- oren achteruit
- prikkel vermijden
- plat op grond liggen
- aanleunen
- piepen en schreeuwen

Soorten angst

- angst
- grote angst
- paniek

Angsten overwinnen

1. veiligheid
 - zelf rustig blijven en geen stress tonen
 - vermijd drukke plaatsen
 - muilband?
 - kalmerende signalen toepassen/ ok woord/aanraking of amssage
2. wat is de trigger?
 - specifiek
 - generalisatie
 - meerder triggers in 1 situatie
3. motivatie
4. conditionering van de trigger en de motivatie (counter)
5. timing
6. grootse trigger aanbieden (systematisch)
7. verrassingen?

Angst (agressie)

In een noodsituatie kiest de hond om aan te vallen of te vluchten (5 F's)

Gewone angst kan generalisatie worden en zelfs een fobie

oorzaken:

- genetische aanleg
- gebrek aan socialisatie
- traumatische ervaring
- geconditioneerd/aangeleerd
- stress

- medisch
- voeding ! serotonine
- sociale facilitatie
- fobieën

let op bij de training:

- angst blokkeert het leerproces
- goed gedrag belonen en zorgen voor afleiding / negeren ipv straf
- bescherming bieden
- hulpmiddelen zoals een dvd, cd en kalmeringsmiddelen, liefde, geduld
- geen correctie

Sociaal onzeker: criteria

= een angstige hond die wel contact kan zoeken in een lagere houding (nieuwsgierigheid overwint angst)

Snoep aanpakken!

indicerende criteria

- hond weet niet waar hij aan toe is
- stress
- geen of onduidelijke band eigenaar
- houding lager dan neutraal

uitsluitende criteria

- wisselende houding naar prikkel
- hogere houding dan neutraal naar prikkel
- dominante handeling
- geen reactie op verbale correctie

therapie bij sociaal onzeker:

- counterconditionering vb seeking/play
- systematisch
- habituatie
- modelling
- LEI maatregelen
- voeding

! macho gedrag

Criteria voor angst (of angstagressie)

indicerende criteria:

- vluchtgedrag
- lagere houding dan neutraal
- angstgedrag
- nerveus/stress

- (niet vasthouden bij bijten)
- agressief dreiggedrag
- slecht herstel
- legen anaalklieren/plassen/ontlasten
- trillen
- steun zoeken
- dekking zoeken
- hoge blaf of binnensmonds blaffen/ gromblaf

uitsluitende criteria:

- hogere houding dan neutraal (onder ambivalent gedrag of veel stress signalen)

therapie bij angst/angst agressie:

- LEI maatregelen
- counterconditionering (baas doet iets leuk op de prikkel) ! je moet de prikkel zien
- systematische desensitisatie (korter bij komen)
- gewenning/habituatie
- target stick/touch
- (modelling)
- Voeding
- Gabapentine van deba

! trauma enkel bij gedomesticeerde dieren

Als u een geel lint aan de leiband van mijn hond ziet,
dan betekent dat mijn hond niet benaderd wil worden.
Alvast bedankt om dat te respecteren!

Vuurwerk en onweer

Voor heel veel dieren is het geknal van vuurwerk een angstaanjagende gebeurtenis.

Ze uiten hun angst door hijgen, janken, blaffen, rusteloos rondlopen, zich in een hoekje wegsteken, bibberen, ... Sommige dieren beginnen dingen kapot te bijten, overmatig zichzelf te likken of op dingen te kauwen (dan komen er endorfines vrij) of ze worden onzindelijk.

Als dieren alleen maar bang zijn van vuurwerk is dat op zich al erg genoeg, maar ze kunnen ook gaan 'generaliseren' of 'veralgemenen'. Dit houdt in dat dieren bijvoorbeeld plots ook bang worden van het geluid van onweer, van plotse knallen, van een brommer die door de straat rijdt of van het sissen van vlees dat in de pan wordt gebakken. Het is dus belangrijk om toch eens naar die angsten te kijken en er iets mee te doen op korte termijn, zoals met vuurwerk, maar ook op lange termijn qua gedragstherapie.

Als honden bang zijn, proberen ze zich te verstoppen. Als ze een goede plek vinden om zich te verstoppen, waar het geluidsniveau lager is en ze zich veilig voelen, dan begint de angst te verminderen en te verdwijnen. Maak dus voor je huisdier een veilige ruimte klaar. Het dempen van geluid is hierbij heel belangrijk. Dit kun je bekomen door een ruimte uit te kiezen die geen ramen heeft (bv de berging of de kelder) of door de rolluiken neer te laten. Je voorziet in deze ruimte best wat dekens of doeken. Een dier dat bang is, zal namelijk vaak proberen om zich ergens onder te verstoppen. Een kledingstuk met de geur van het baasje eraan kan ook een geruststellend effect hebben.

Een hond die gewend is om in een bench te slapen, kan zich veiliger voelen als er een deken over die bench wordt gehangen. Doe deze bench niet op slot en voorzie eten en drinken.

Zorg ervoor dat je dier dit veilige plekje op voorhand al kent. Medicatie of kruiden kunnen een oplossing zijn op korte termijn.

Niet zelden nemen de hondenbezitters hun toevlucht tot medicijnen om hun honden te kalmeren. Je moet echter oppassen voor een medicijn met de werkzame stof acepromazine. Dit medicijn lijkt de geluidsgevoeligheid te vergroten, terwijl het dier zijn angst niet meer kan uiten omdat het medicijn de spieren verslapt. Merken zijn bijvoorbeeld Vetranqui, Acepe en Kalmivet. Zij zijn vaak vrij te verkrijgen via de dierenspeciaalzaak en het internet. Men denkt dat het fantastisch werkt omdat ze niets meer aan hun hond zien. Wanneer de geluidsgevoeligheid door het medicijn wordt vergroot, lijdt de hond echter wel degelijk, terwijl hij dit niet kan uiten. Het dier lijkt rustiger maar wordt steeds banger omdat het niet meer de kracht heeft om weg te lopen.

Tegenwoordig kiezen dierenartsen meer voor kortwerkende medicatie die angstremsend werkt. Deze medicatie heeft ook een invloed op het korte-termijn geheugen van de dieren. Ze 'vergeten' dus dat er vuurwerk is geweest.

In Toscanzahoeve werken we niet alleen met kruiden, maar ook met training met een CD. Dit wordt in de socialisatie al geïntroduceerd en kan later ook gebruikt worden tijdens gedragstherapie om dieren van hun angst voor bepaalde geluiden af te helpen.

Tijdens zo'n gedragstherapie sessie wordt er met de hond gespeeld en getraind terwijl op de achtergrond heel stillletjes de geluiden te horen zijn waar hij bang voor is.

Stilaan wordt dan over het verloop van verschillende weken of zelfs maanden het volume tijdens de oefensessies opgedreven. Deze gedragstraining rond geluid voorkomt ook generalisatie.

Risico-evaluatie De Keuster Tiny

(adaptiert nach Overall 1997, Pageat 1998, Landsberg 2003, Mertens 2002)

1. Voorspelbaarheid van de agressie

- a. Identificeerbare situaties?
- b. Identificeerbare stimuli?
- c. Respons op de stimuli constant / variabel?
- d. Beningne stimuli die de agressie triggeren?
- e. Dreigsignalen?
- f. Lange / korte latentietijd tussen dreigen en bijten
- g. Info over vroegere bijtongevallen?

2. potentieel van de hond om schade te veroorzaken

- a. grootte en muskulatuur
- b. bijtrem
- c. excitatiedrempel tov bijtdrempel
- d. slachtoffer (volwassene – kind?)
- e. aard van de agressie (offensief – defensief)

3. beschrijving van de beet

- a. lichaamsdeel
- b. graad / ernst
- c. uniek of multipel

4. menselijke factoren

- a. relaties binnen het gezin
- b. manier van samenleven van eigenaar en hond
- c. inzicht in de probleemsituatie - inzicht in gevaar
- d. samenstelling en grootte van het gezin
- e. controle van de eigenaar over de hond

5. Complexiteit van de situatie

- a. Frequentie en aard van de agressies
- b. Aantal en aard van de situaties / stimuli die een agressie uitlokken
- c. Aantal en aard van bijkomende gedragsproblemen
- d. Kans op conflictsituaties

6. gedragsdiagnose

- a. functionele diagnose
- b. contextuele diagnose
- c. prognose

Relatieproblemen !testen!

Uiting:

- Ongehoorzaamheid
- dominante handelingen
- innemen van een strategische positie in huis/blokkeert doorgangen
- geen aandacht voor de eigenaar
- agressie bij benadering of willen afpakken van iets
- agressie bij verstoren van de hond zijn rust
- agressie bij geven van een bevel of correctie
- agressie bij het aanraken, aankijken en/of benaderen

Oorzaken:

- verkeerde interpretatie van het gedrag van de hond
- onvoldoende leiding
- medisch
- trauma
- trainingsmethodes bv straf

let op bij de training:

- provocerende situaties en correcties vermijden
- spel
- gehoorzaamheidsoefeningen = 'appel'
- voeding

Jij bent de verantwoordelijke ouder!

- schept duidelijkheid
- kijkt naar en geeft de richting aan
- geeft grenzen en richtlijnen aan
- creëert voorspelbaarheid; wat wordt er verwacht? Ook door routine te brengen
- geeft vertrouwen; jij zult de dingen regelen of ervoor zorgen
- draait om respect
- ze vertrouwen jou om ervoor te zorgen dat in hun (basis) behoeftes voorzien wordt
- je neemt het aantal honden dat ook binnen jouw grenzen past
- je negeert of kanaliseert ongewenst gedrag en beloont gewenst gedrag

Er zijn 3 soorten relatieproblemen:

Criteria voor relatieconflict (lagere houding dan neutraal)

indicerende criteria:

- dominante handelingen

- geen reactie (meer) op verbale correctie: grens neutrale houding

uitsluitende criteria:

- hogere houding dan neutraal

therapie:

- DOM-maatregelen en LEI- maatregelen
- Lijnenspel
- aversieve conditionering

Criteria voor instabiele relatie (houding wisselend van hoog naar laag)

indicerende criteria:

- winnaars ervaring
- competitief gedrag
- dominante handeling

uitsluitende criteria:

- altijd hogere houding dan neutraal
- altijd lagere houding dan neutraal

therapie:

- DOM en LEI maatregelen
- Counterconditionering
- aversieve conditionering
- time out

Criteria voor relatie probleem (hogere houding dan neutraal naar de persoon)

indicerende criteria:

- dominante handeling
- agressie/dreiggedrag
- niet meer luisteren naar verbale correctie
- in verzet komen na correctie

uitsluitende criteria:

- lagere houding dan neutraal naar persoon

therapie:

- LEI maatregelen
- Preydummy

BIJLAGE: De roedelregels?

John Fisher

1. Zorg dat u eerst door de deuropeningen en nauwe doorgangen gaat

2. Zorg ervoor dat uw hond niet op uw bed of stoel ligt. U moet de plaatsen die hij gewoonlijk uitkiest om te slapen in beslag kunnen nemen

3. Zorg dat u eerder eet dan de hond

4. Sta niet toe dat hij sleutelposities in huis inneemt

5. Zorg dat u via de kortste route van A naar B gaat

6. Maak bepaalde kamers in huis verboden gebied, vooral uw slaapkamer

Michael Wombacher

6. Control access to narrow openings. Make your dog look to you for direction when embarking on any new ventures.

4. Control sleeping and resting areas

3. Control feeding arrangements so that you eat before your dog and he knows it

11. Do not let your dog take positions above you

5. Make the dog move out of your way at least ten to fifteen times a day

Oplossing voor verlatingsangst is inderdaad om de hond in bepaalde ruimtes wel en niet toe te laten. De slaapkamer hoeft in andere gevallen daarom niet verboden te zijn.

Een interpretatie van een studente

Eerst door de deur niet met commando's, wel met lichaamstaal en vooral voor de veiligheid van de hond zodat hij niet zomaar buiten de straat op schiet

Hond kan in de zetel (privilege) als hij braaf is. Nooit bij dominante handeling.

Eerder eten dan de hond is aan te raden. Tot de leeftijd van 16 weken is de hond nog een pup en mag de pup mee eten en ook van de beste stukken eten. Als er voldoende is, eten ze samen. De aanzet is vooral belangrijk. Desnoods eet je snel een snoepje vooraf. Dit is vooral nuttig om respect te krijgen van je hond

Honden mogen voor de deur liggen, zeker als het is omdat dit vaak frisser is, maar niet uit dominante handeling.

Ook hier, laat de hond rustig liggen wanneer hij ligt te slapen. Wanneer je echter gewoon doorheen de dag rondloopt en de hond loopt constant voor je voeten hoeft je niet steeds voor hem uit de weg te gaan. Hij moet ook jouw ruimte leren respecteren.

7. Sta aandacht trekken niet toe	10. Control the games your dog is allowed to play. Remember, you initiate, control, and end all games	Te veeleisende honden moet je uiteraard niet aanmoedigen, een brave hond mag wel initiatief nemen zolang het niet te opdringerig wordt.
8. Als hij het voorrecht heeft verdiend een aai te krijgen, moet u hem alleen maar over zijn kop, nek en schouders aaien.	Opletten bij agressieve honden met dominante handelingen!	
9. Verwijder al zijn speeltjes en bezittingen. Hij mag alleen met zijn speeltjes spelen als u dat wilt en zelfs dan moet hij het eerst verdienen door een commando te gehoorzamen	10. Control the games your dog is allowed to play. Remember, you initiate, control, and end all games	Speeltjes mogen in huis liggen, anders bestaat de kans dat de hond zich op andere dingen in huis gaat afreageren (redirectie) uit verveling.
10. Geef hem slechts twintig minuten om zijn voer op te eten	Voeding laat je inderdaad best niet staan.	
11. Zorg dat hij u 's ochtends vroeg als eerste begroet en niet andersom	De hond moet naar jou toekomen, anders krijgt hij het idee dat je altijd wel tot bij hem zal komen.	
12. Verhoog u macht over hem door regelmatig een sessie met gehoorzaamheidsoefeningen te houden, ook al is dat maar gedurende vijf of tien minuten per dag	1. Play hard to get, and make your dog work for a living 2. Teach and practice obedience exercises. Include long down-stays in his daily routine	Gehoorzaamheidsoefeningen zijn goed, echter niet om je macht te verhogen. Wel om je band te verbeteren door samen iets te doen. En vooral op een beloningsgericht manier zodanig dat de hond het leuk vindt om voor jou iets te doen. Ook is het goed om in bepaalde situaties leiding te kunnen geven wanneer je hond niet weet wat doen.
7. Do not let your dog pull ahead of you on the leash. Be a leader and lead!	Dit leer je je hond best af, het is niet aangenaam voor jou, maar ook niet voor je hond om met een gespannen lijn te lopen. Vervang ook best een halsband door een harness. Een halsband drukt op de schildklier welke een invloed heeft op het stress hormoon. Het trekken kan hierdoor verergeren en de stress blijft opbouwen. Be a leader and lead —> akkoord, je hond verwacht van jou dat je de richting aangeeft, maar de hond moet dit kunnen waarnemen aan de hand van jouw lichaamstaal. Niet door middel	

van correcties met trekken en sleuren/pinnenband. Telkens wanneer de hond trekt, blijf je staan, als de hond een stap terugzet waardoor de lijn opnieuw los komt te hangen, ga je weer verder. Dit blijf je doen totdat de hond doorheeft dat we alleen verdergaan als de lijn niet gespannen is.

8. Do not let your dog jump all over you or anyone else as a form of greeting

Opspringen is zeker iets om af te leren. Het is niet leuk voor jezelf, maar ook zeker niet voor je bezoek. De beste manier is om dit ongewenste gedrag compleet te negeren (de hond niet aankijken, niets zeggen en ook niet aanraken) tot het gedrag uitdooft.

12. Groom and handle your dog regularly

Het is nuttig om je hond regelmatig op alle plaatsen aan te raken, vooral wanneer hij gewond is of ziek en de dierenarts moet hem behandelen

Agressie

Is agressie bij honden normaal gedrag?

Volgens velen is agressie bij honden een probleem voor onze maatschappij. Vaak wordt er over agressie gesproken bij slechts een paar rassen. Velen denken aan een verbod op bepaalde rassen als oplossing, om te voorkomen dat mensen of dieren gebeten worden. Deze rassen staan dan op een zwarte lijst en dit wekt de suggestie dat er rassen zijn waarin geen agressie zit. Als je ras niet op de zwarte lijst staat, heb je dus niets te vrezen en heb je hond met een zacht karakter. Maar elke hond heeft agressie in zich en elke hond kan dit inzetten om duidelijk te maken wat ze willen of waar hun grenzen zijn. Ons selectief fokbeleid heeft er wel voor gezorgd dat bepaalde rassen een lagere pijndrempel hebben en minder drijfkracht vertonen dan andere honden in een vergelijkbare situatie. Maar dit is ook een individueel gegeven en wordt beïnvloed door de socialisatie, de training, de opvoeding van de moeder, spel met soortgenoten, conditionering, het effect van drijfgedrag, enzovoort. Agressie is een belangrijke emotie en een wezenlijk onderdeel van de communicatie van honden. Dit heeft als functie om jezelf en je gezin te beschermen, je belangen of bezit te verdedigen en in dialoog te gaan met anderen op vlak van de onderlinge relaties.

De meeste mensen denken dat agressie enkel betekent 'een bijtende hond' maar wij mensen snappen vaak de hondentaal niet en zien dikwijls de dwergsignalen niet die een voorbode kunnen zijn van agressie. De hond voelt zich niet begrepen en moet overgaan tot bijten of harder bijten. Als een hond zijn grenzen aangeeft gaat hij staren, fixeren, borstelen, grommen, grom blaffen, tanden laten zien, snappen, klapperen, lijnrecht opspringen,... Als we drijfgedrag zouden begrijpen en respecteren hoeft een hond niet over te gaan tot bijten maar als de hond leert dat grommen en bijten wel succes heeft, zal dit gedrag vaker ingezet worden. Dit komt vaak voor bij angstige honden die leren dat uitvallen naar mensen er voor zorgt dat deze niet te dicht in de buurt komen.

Honden stoppen niet noodzakelijk met vechten als de andere op zijn rug ligt. Er is een duidelijke bijtrem, als het gaat om agressie bij pups in een groep of bij het willen corrigeren van elkaar. Bij andere gevallen kan er gevochten worden tot de dood erop volgt.

De leeftijd, het geslacht van de hond, het ras, de opvoeding en socialisatie, de omgevingsfactoren, de stress bij de hond, castratie of niet, heeft impact op de vormen en mate van agressie die de hond uit. Onderzoek heeft uitgewezen dat reuen vaker bijten naar mensen dan teven. Dit is minstens het geval bij 70% van de bijtincidenten (Moore 1987). Castratie heeft een positief effect op de agressie die getoond wordt naar andere reuen (Hopkins 1976). Teven die voor de leeftijd van zes maanden gedrag en agressie vertonen in het gezin, zijn slechter af met castratie (Overall 1995).

Er bestaan verschillende soorten van agressie, want agressie kan om verschillende redenen ontstaan. Denk hierbij aan pijnagressie, angstagressie, territoriale agressie, maternale agressie (van een teef die haar nest verdedigt), spelagressie, voer gerelateerde agressie, competitieve agressie, intra specifieke agressie, redirectie agressie, idiopatische agressie (een plotse, hevige agressie die niet in de context van het moment past) en prooi agressie.

In de praktijk zie ik dat 70-80% van mijn cases agressieproblemen zijn, waarvan de meest voorkomende soort hond-hond agressie is, vooral buiten het gezin. Deze agressie is vooral ontstaan uit angst en stress.

Onze maatschappij is zeer druk, volgebouwd, overal hectiek, overal vuur, enzovoort en de hond raakt net als wij, overprikkeld. Hij gaat stress vertonen en bij hoge stress zou angst en of agressie kunnen optreden. We zien dat niet alleen bij honden uit ons eigen land maar vooral ook bij honden uit andere landen die, vanuit hun rustigere

omgeving, hier gebombardeerd worden met prikkels. Toen ik jaren geleden mijn praktijk begon was er veel minder hypergedrag dan nu. Dit kan een aantal redenen hebben:

- mensen zijn zich veel meer bewust van het gedrag van een hond en gaan er snel iets aan doen
- er zijn meer broedfokkers die te weinig socialiseren
- er zijn minder spontane dekkingen en amper nog gezonde ras mengelingen; overkweek zorgt vaak voor gedragsproblemen
- baasjes hebben veel minder tijd en de hond zit vaak uren alleen in de bench. De bench is vaak te klein en dit geeft niet alleen spier- en gewrichtenproblemen maar ook stress, frustratie, agressie en het opeten van eigen uitwerpselen en/of voorwerpen.
- baasjes verwachten vaak teveel van een hond, ze doen elke dag een uitputtende activiteit zoals een hondensport en gaan de hond ook over socialiseren. Dit zorgt voor een gebrek aan spelen, en een hond die moe en angstig wordt.
- de hond wordt vaak in onze maatschappij gezien als een ding, als een robot, die perfect moet zijn.
- ons territorium wordt steeds kleiner en er ontstaat meer territorium agressie
- een hond kan nog moeilijk hond zijn
- er is veel stress bij mensen die dit spiegelen naar een hond
- overkweek van populaire rassen volgens de mode
- de effecten van nieuw samengestelde gezinnen, co-ouderschap voor honden
- slechte match van de eigenaar
- medische problemen en slechte voeding; overbelasting van de lever en nieren door kleurstoffen en bewaarmiddelen
- enzovoort

Omwillen van het feit dat agressie bij honden bestaat, wil ik ervoor pleiten dat wij de hondentaal leren en ook onze verantwoordelijkheid opnemen waar agressie problemen geeft. Dit is vaak te wijten aan de manier hoe wij met elkaar omgaan want de hond zal voor hem succesvol gedrag blijven herhalen. Het is dan ook duidelijk dat de behandeling van agressieproblemen dadelijk moet beginnen en dat men niet moet afwachten tot het vanzelf verdwijnt. Als een pup al uitvalt moet deze dringend de juiste opvoeding en begeleiding krijgen. Vaak met begeleiding van een gedragstherapeut die de hondentaal aanleert aan de mens en de spelregels uitlegt van een goede relatie tussen mens en hond.

Wat is agressie?

- Agressie komt voort uit de emotie kwaadheid. Het is een gedrag, meestal normaal. Het is abnormaal bij zeer hevig of pathologisch hersenen, lever en gal
- Het treedt op als gevolg van angst, frustratie, conflict, dreiging
- Agressie wordt, mits er niet wordt ingegrepen, altijd geconditioneerd; heeft een hond succes in een bepaalde situatie met agressie, dan zal hij in gelijksoortige situaties opnieuw agressie inzetten om succes te hebben. Het succes van de agressie is dus de beloning.
- Signalen van agressie:
 - Houding
 - Faciale uitdrukking
 - Auditieve communicatie
 - Chemische reactie bv pupillen, verstarren, versnelde ademhaling
- Verslaving (vrijkomen van adrenaline vlak boven de nieren) maakt de agressie steeds heviger en de hond zal steeds sneller overgaan naar agressie bv uitvechten
- Hopen dat het goed komt is geen therapie!

Van belang zijn o.a.

- de sequentie van gedragspatronen: intimideren – aanvallen – bedaren
- omstandigheden waarin ze voorkomen
- de psychologische en emotionele status van de hond

Ernst van de agressie?

- Hoe ver is de agressie gevorderd? Hoe lang al?
- Op wie/wat is de agressie gericht?
- In welke omstandigheden wordt hij agressief?
- Gebeten; waar en hoe hard?
- Verantwoord de agressie te behandelen?
- Gemotiveerde eigenaars?

Uitingen van agressie in de lichaamstaal

Fases van agressie

Een agressiesequentie wordt ingedeeld in drie fases:

1. Een intimidatie of een dreiging met als bedoeling het waarschuwen van de tegenpartij. Indien de andere hond deze dreiging niet correct beantwoordt (dit is zich onderwerpen, zijn actie stopt) volgt er een aanval.
2. De aanval komt er pas na duidelijke waarschuwingen. Dit geldt echter niet voor pathologische vormen van agressie.
3. De kalmeringsfase. Deze fase van bedaren bestaat erin dat het dier terug komt tot een stabiele gemoedstoestand die hem in staat stelt over te gaan tot een ander gedragspatroon. Typisch voorbeeld is hierbij het likken van de hand van degene die gebeten wordt.

Agressie is geen synoniem van dominantie.

Motivatie van agressie:

- biologisch vb jongen beschermen, vechten om het territorium, ...
- de sociale organisatie
- pijn
- hormonen

Oorzaken van agressie:

- hond heeft leren vechten
- territoriumagressie
- angstagressie

- bezitsagressie
- dominantieagressie
- prooiagressie
- verdediging
- hyper en atypische agressie

Scherpe puppytandjes

Een hond wordt geboren zonder tanden. Eerst zal, tussen de drie en zes weken het melkgebit van de pup doorbreken; dit bestaat uit hoek- en snijtanden, deze zijn heel scherp. Het wisselen van de tanden start op de leeftijd van drie maanden en tegen leeftijd van zeven maand zijn alle melktanden vervangen door het volwassen definitief gebit. Deze tanden zijn minder puntig en dus minder scherp.

De scherpe melktanden zijn er voor een aantal redenen:

1. de tandjes komen rond de tijd dat de moeder de pups gaat afspenen. Dit wil zeggen dat de pup langzaam overgaat op vaste voeding.
2. ze leren hoe ze later met een volwassen gebit moeten omgaan. Ze leren hoe hard je broers of zussen kan bijten voor er een reactie komt.
3. pups ontdekken de wereld met hun mond door in van alles te bijten. Hier leren ze met hoeveel kracht ze kunnen en mogen bijten. Deze scherpe tandjes voelen wel onaangenaam maar in combinatie met de nog niet volgroeide kaak- en kopspijzen zijn ze niet in staat om zware verwondingen aan te brengen.
4. het kan zijn dat weglopen en het geven van een speeltje niet voldoende is. Sommige pups kunnen gewoon niet stoppen.

Pups hebben vaak moment op de dag waarom ze helemaal door het dulle heen gaan. Dit is vaak een vast moment, ergens tussen 16:00 en 19:00. De pup is dan vaak oververmoeid. Vervel zeker niet in fysieke pijn zoals bijvoorbeeld het vastklemmen van de puppy mond, het neerdrukken van het lijfje van de pup om het onder controle te houden.

Tip: karting band of boomer ball

Hoe leer je een bijtrem aan?

1. Maak een indeling van de hardheid van het bijten van je pup van heel hard naar hard naar stevige druk naar geen druk.
2. Je reactie blijft in het begin hetzelfde, ongeacht hoe hard de pup bijt, maar je gaat in het begin enkel reageren op de hardste druk (heel hard): met auw en weglopen. Bij hard en stevig: ruilen met een speeltje
3. Na een aantal dagen ga je zowel bij heel hard, hard en stevig reageren met auw en weglopen, zonder iets te zeggen. Je zult merken dat de pup zachter leert bijten en je gaat enkel nog de zachtste beet toelaten en ruilen.
4. Je houdt het vol tot de pup alleen nog maar zacht bijt.

Speel geen ruwe spelletjes met je hond vooraleer deze een goede bijtrem heeft aangeleerd. En speel ook met speelgoed dat lang of groot genoeg is zodat de pup niet meteen in je handen hangt.

Laat kinderen niet zonder toezicht spelen met je pup. Want zij kunnen niet goed aangeven wanneer de pup te hard bijt.

Tip: boomer bal en autoband

Niveau van agressie

Bijlage: Niveau van Agressie (Engels)

The Canine Aggression Workbook

Dog - Human Bite Levels:

Level 1: Growls, shows teeth, barks, stares, snaps, no contact (Human equivalent; argument or warning)

Level 2: Single bite, saliva, no puncture (Human equivalent; push/shove)

Level 3: Single bite, 1 to 4 punctures, 1/2 as deep or less as dog's canine (Human equivalent; assault, punch)

Level 4: Single bite, 1 to 4 punctures, greater than 1/2 as deep as dog's canine or shakes, there will be bruising evident within 2 days for very hard bites (Human equivalent; assault with bodily harm)

Level 5: Multiple bites, greater than 1/2 as deep as dog's canine or shakes. Mauling. (Human equivalent; same)

Level 6: Fatality (Human equivalent; same)

Dogs falling in levels 1 through 3 may demonstrate some level of bite inhibition. If he has not bitten yet, then you may not yet know if he has an inhibited bite or not. He may just have not yet been provoked to bite. This of course does not mean that he bites lightly or hard. You simply do not yet know. In this case you need to look into the history of the dog. If he was removed from the litter prior to 7 weeks he may not have gotten enough time with littermates and parents and learned the lessons associated with bite inhibition. If a puppy does not mouth humans when young then we simply do not know what state his mouth hardness is in. He has not had the opportunity to learn bite inhibition. He may have a naturally soft mouth or it might be hard. It will only be tested when he is provoked to bite. If the owners did not give feedback for hard biting when the dog is a puppy because they find it embarrassing to say something or for other reasons, then this dog may not know that humans have sensitive skin. These level 1 through 3 dogs may be relatively easy dogs to work with because they have inhibited bite.

Dogs labeled level 4 lack bite inhibition and are dangerous. This will be a relatively difficult dog to work with, given the risk. Teaching bite inhibition should be attempted prior to any anti-aggression exercises.

Level 5 and level 6 biters are extremely dangerous. Many behaviorists and trainers will not work with level 5 or 6 biters as the risk is too high. If a dog has mauled or killed someone within the family it is recommended that this dog be euthanized. The psychological trauma the family faces will not be healed with this dog still around. On top of that the prognosis is very poor. You may have noticed shaking

92

The Canine Aggression Workbook

on the list. A dog that shakes what he bites may be demonstrating predatory behavior or extreme anger (assuming he is not playing). Some breeds such as the Pit Bull type dogs have been bred to hang on and grind their teeth or shake. This is a product of breeding. This is the exception to the rule. By the way, there is no evidence to suggest that Pit Bulls 'lock' their jaws when they bite. That is a myth. They have been bred to hang on and this has given way to the lock jaw myth. This problem is exacerbated by those owners who teach the dog to carry weights to build strength and endurance. Other forms of bites reserved for these upper levels involve multiple deep bites and/or those that result in mauling or death to the target.

Keep in mind also that bite levels are relative. A Pit Bull at a level 4 is one thing while a toy poodle at level 4 is another thing.

Dog / Dog Bite Levels:

Level 1: Growls or snap, no contact (Human equivalent; argument or warning)

Level 2: Single bite, bruise/scrape (Human equivalent; push/shove)

Level 3: Single bite, bite to back, head or neck, 1 to 4 punctures 1/2 as deep or less as dog's canine (Human equivalent; assault, punch)

Level 4: Multiple bites or single bite but more than 1/2 as deep as dog's canine tooth or bites feet, legs or abdomen (Human equivalent; assault with bodily harm)

Level 5: Multiple bites, maims/mutilates (Human equivalent; same)

Level 6: Fatality (Human equivalent; same)

Dogs falling into level 1 through 3 demonstrate some level of bite inhibition. Those falling under level 4 either bite several times and/or they bite very taboo areas such as the abdomen or feet. These dogs demonstrate a lack of bite inhibition and are very dangerous. If a wild canid chooses to kill another, which is rare and abnormal, he will often crush his opponent's feet and while the other canid limps around unable to fight back he will move in for the kill. This is likely why dogs are so leery of having their paws touched. As a canid you can get bitten pretty hard on the neck or head and it causes little or no damage but it is easy to cause life-threatening wounds to the feet and abdomen. Consequently biting another canid there is strictly against the unwritten canine rules. So if a dog does this he is showing a serious lack of inhibition (much like those humans who rape) and may be mentally ill. A dog that maims or kills other dogs shows no inhibition and is very dangerous. There are complexities of course. The phenomenon called

93

Agressie naar mensen en honden

? eigen roedel of buiten de roedel/gezin

Kijk!

Oorzaken:

- verstoorde relatie
- geen of slechte socialisatie naar honden
- traumatische ervaring (discriminatie of generalisatie)
- loopse teef
- winnaarservaring
- "jaloersheid"
- redirectie agressie/frustratie
- territoriale neigingen
- aanwezigheid van de eigenaar: spiegeleffect
- aangeleerd (geconditioneerd) gedrag = succes
- genetisch
- medisch
- voeding

Let op bij de training:

- appel, respect en aandacht voor de eigenaar
- op afstand (veiligheid) en hulpmiddelen vb muilkorf
- kijk, kom, touch en volg

NB: Agressie tussen 2 voor elkaar bekende honden:

dominante agressie als gevolg van verstoring dominantie relatie (resource guarding aggression)
dominante agressie als gevolg van een afhankelijke rang

Criteria voor dominante agressie

indicerende criteria:

- agressie/dreiggedrag
- rechtstreekse benadering
- vasthouden bij bijten

EN

- dominante handeling
- neutrale houding of hoger dan neutraal

uitsluitende criteria:

- angst en vluchtgedrag
- spelgedrag/spelagressie

therapie:

- counterconditionering
- (aversieve conditionering)
- Systematische desentitisatie
- Modeling
- 2 reward
- LEI maatregelen

Hond valt uit naar onbekende (buiten roedel) honden/mensen/kinderen = offensieve agressie

Altijd uitzoeken:

- sinds wanneer is het probleem (hoe lang en sinds wanneer begonnen)
- is er iets veranderd/gebeurd in die periode vb ander hond, verhuizing, scheiding
- wat doet de hond
- doet hij dit altijd
- doet hij dit naar alle honden, kinderen, mensen (enkel naar kleine witte hond, ...)
- doet hij dit alleen aangelijnd
- wat is de reactie van de eigenaar op het ongewenst gedrag
- wat is de reactie van de hond op de eigenaar

Altijd uittesten:

- wat doet de hond zonder bijzijn van de eigenaar/valt de hond uit zonder de eigenaar ! hond bang van vreemden? In welke houding valt de hond uit
- valt de hond ook uit alleen aan de paal/boom
- hoe is de relatie tussen eigenaar en hond (hond in paniek omdat nr 1 of onderdanen weg zijn)
- welke halsband draagt de hond

Vaak laat een hond offensieve agressie zien die begonnen is uit angst. Ze halen niet uit naar pups. Alternatieve therapie is hier noodzakelijk.

Criteria voor offensieve agressie

! alleen naar onbekende dieren/mensen

indicerende criteria:

- rechtstreekse benadering
- vasthouden bij bijten
- agressie/dreiggedrag

EN

- hogere houding dan neutraal of neutrale houding
- dominante handeling

uitsluitende criteria:

- vluchtgedrag
- spelgedrag
- het hebben van een relatie met degene waartegen de agressie gericht is (binnen de roedel)
- lagere houding dan neutraal

therapie:

- counterconditionering
- modeling
- systematische conditionering
- LEI maatregelen
- Voeding
- succes en aandacht wegnemen!

Criteria voor competitieve agressie (persoon/dier of object)

indicerende criteria:

- agressief /dreigen bij benadering persoon/object
- vasthouden van object/persoon
- verdediging van object/persoon

EN

- verstarren bij benadering
- niet bereikbaar voor andere prikkels in aanwezigheid van object/persoon
- fixatie indien benadering object/persoon
- gedrag verdwijnt bij verdwijnen van persoon/object
- gedrag treedt op in aanwezigheid van object/persoon

uitsluitende criteria:

- agressie gericht op steeds dezelfde (1) persoon
- agressief gedrag in afwezigheid van object/persoon
- niet altijd agressief gedrag bij benadering van object/persoon

therapie:

- counterconditionering

Honden die vechten

Vechtende honden zijn een veel voorkomend onderwerp, dit kan escaleren als de eigenaars niet op een juiste manier hiermee omgaan. De honden het maar laten uitzoeken is niet aan te raden. Als je honden vechten, bel een professional.

Het niet ongewoon, want het is heel onnatuurlijk dat 2 teven of reus van ongeveer dezelfde leeftijd en niet van dezelfde familie samen leven in 1 gezin.

Oorzaken?

- genetisch vb Alaska malamut, American staffords, Boxers
- hoe meer onafhankelijk werken bv terriër hoe meer agressie naar hetzelfde geslacht
- ontstaat tussen 12 en 36 maanden
- recht van voortplanting
- hormonale huishouding bijvoorbeeld bij loopsheid en zwangerschap of het veel aan testosteron
- sociaal gedrag van een individu: de meeste honden zijn goed in rituelen rond agressie- en conflictvermijding. Rituele agressie vindt plaats wanneer honden een conflict te beëindigen zonder bijten. Bijvoorbeeld door te grommen, te borstelen, tanden te laten zien, enzovoort. Problemen starten als dit dreiggedrag geen effect heeft.
- toegang tot belangrijke bronnen. Deze bronnen zijn subjectief en situatie/persoons gerelateerd bijvoorbeeld:
 - de eigenaar geeft aandacht aan het bezoek bv begroeten of interactie
 - voeding bv te kort eten op elkaar
 - speelgoed /knuffelbeer ! De nieuwe pup
 - slaappleatsen bv een hoger gelegen of favoriete plaats
 - botten ! hoge waarde
 - ruimte en persoonlijke ruimte
 - toegang tot privileges bijvoorbeeld de slaappleats
 - voortplantingsrecht

Er zijn hierin geen zwart/wit regels. Een hond kan niet toestaan dat een ander naar een speeltje wilt komen, maar in een andere situatie wel toestaan dat de hond uit dezelfde voerbak eet.

- afhankelijke rang bijvoorbeeld door bescherming van de eigenaar = alliance agressie
- honden die qua taken hetzelfde willen, zijn geneigd met elkaar te vechten of honden die van karakter meer extravert zijn, zijn ook meer geneigd om agressie in te zetten.
- in hoge opwindning kan het zijn dat er over grenzen werd gegaan voorbeeld bij begroeten van de eigenaar na een hele tijd. Je komt in een “ rode reactieve staat” en vertoont geen normaal gedrag meer, dat je wel vertoont als je rustig bent.
- redirectie agressie aan bijvoorbeeld een omheining ! Pas op als je wil tussenkomen
- veranderingen in de sociale groep bijvoorbeeld doordat een pup opgroeit, door ziekte of overlijden, door de komst van een nieuwe hond, ...: taken in het gezin veranderen
- correctie of aandacht geven aan de verkeerde hond = alliance agressie
- als een hond slecht gesocialiseerd werd, reageert hij niet altijd even sociaal of normaal op gedrag. Zij vallen sneller andere honden aan. Zij moeten door de hondentaal beter of terug leren spreken

- medische oorzaken vb chronische pijn
- gevechten tussen twee teven in hetzelfde gezin zijn het ergst
- herplaatsten?

Hoewel je een soort van sociale gedragshiërarchie ziet in de meeste gezinnen, met meerdere honden, is het belangrijk om erop te wijzen dat mensen geen honden zijn. Het is dus zinloos je rol op te eisen om respect af te dwingen. **De dominantie theorie is al jaren weerlegd en deze bevestigt dat honden geen status zoekende wezens zijn die proberen je positie over te nemen, maar gewoonweg opportunisten die het gedrag vertonen dat bekrachtigd wordt.**

Het is zonde dat veel hondeneigenaars de hond dan weg geven, naar een asiel brengen of laten inslapen. Vaak is het gedrag aan te passen of de medische oorzaak of pijn op te lossen. Eigenaars geven de honden dikwijls niet meer het voordeel van de twijfel door onkunde en onwetendheid of angst voor een eigen hond.

Een agressieve hond is meestal ook een angstige hond, vooral wanneer de agressie gericht is naar mensen en kinderen. Het is dus heel belangrijk om te kijken of er geen onderliggend probleem is. Want studies hebben aangetoond dat er bij een plotselinge uitbraak van agressie meestal medische problemen gerelateerd zijn.

De eerste stap is om de muilkorf aan te leren en naar de dierenarts te gaan voor onderzoek.

Als je twee vechtende honden uit elkaar wilt halen, neem je een groot risico en kan je gebeten worden. Dit is redirectie van de hond op jou door de grote mate van opgewondenheid waarin ze verkeren.

Stappen plan:

- bezoek een dierenarts om de medische oorzaak
- maak een afspraak bij een gecertificeerd/gediplomeerd honden gedragstherapeut en noteer hierbij dat hoe sneller je het gedrag aanpakt, hoe beter de prognose zal zijn.
- doe aan management en voorkom (tijdelijk) dat de twee honden bij elkaar kunnen en dat er weer een bloedige aanval volgt. Het risico is te groot dat de honden verder gaan in agressie of dat je zelf gewond wordt. Laat honden nooit samen zonder supervisie en als ze samenkomen zorg dat ze aangeliind zijn of eventueel een muilkorf dragen. De honden leiden dus een apart leven. Dit wil zeggen dat je de honden apart in een bench houdt of er een aparte ruimte is, dat ze elkaar kunnen zien en ruiken maar zeker niet aan elkaar kunnen. Je moet dus een relatiesysteem in je huishouden inbouwen zo dat elke hond een deel van de dag bij jou kan zijn.
- soms is herplaatsten de enige oplossing en het beste voor de hond omdat hij in een constante stress en angst leeft, ook al zijn de twee honden van elkaar gescheiden.
- muilkorf

Uitvallen aan de lijn:

1. Wees voorbereid!
2. Kijk/touch/zoek
3. U turn = uit de situatie halen
4. BAT training
5. Zit en blijf en andere paniek knoppen
6. De juiste motivatie!
7. Preventie vb muilkorf
8. 2 sec regel
9. Dierenspiegel ® - happy boedha -)

Spelagressie

Spel of problemen?

Spel herken je aan:

- In rondjes lopen, rollen, ...
- Najagen
- Positie wisselen
- Vrijwillige deelname (ook na scheiding niet verstoppen)
- Tanden en mond open
- “worstelen”
- Niet vasthouden (paar seconden)
- Poten slaan zonder pijn te willen doen
- Spelagressie
- ‘kat aanval’ is ok behalve als de hond daarna weg wil
- Speloren en spelboog
- Spelgrom ok maar geen escalatie bij harder en dieper grommen

Het wordt spannend wanneer de honden:

- ‘mouthen’ naar de nek
- Constant op de achterpoten staan
- Frontale/speer bewegingen maken
- ‘in your face’ contact vertonen
- Dominante handelingen (poot, hoofd en lichaamsgewicht) verrichten
- Geen pauzes inlassen

Pas op voor:

- redirectie
- opwinding en emotionele spanning
- enkel fun met andere honden en niet met jou?
- zelfzorg: te druk in huis?
- met objecten/eten
- angst, ‘overwelming’ of pijn

Hoe ga je ermee om als het escaleert?

- Preventief
- Niet roepen want dan gaat de stress omhoog / reageer kort en krachtig
- Liggen en blijven aanleren
- Uit de situatie halen bv gaan wandelen
- Positieve bekrachtiging in training = aandacht verplaatsen
- Rustige sfeer en relaxatie

Vechtende honden uit elkaar halen

- Achterhand opheffen (ongelijk)
- Water
- Splitten
- Lig en blijf (cooling down) zonder beloning
- Geen hond verwijderen = winnen
- Negeren van beiden
- Niet 'laten uitvechten' en stoppen voor escalatie en voor er succes ervaringen zijn
- Pet corrector

Agressie bij lichamelijke aanrakingen

- Onze verwachtingen - grenzen
- Dominante handelingen
- Medisch (ineens)
- Relatie? ! grens respecteren

Bezitsagressie

Misvattingen over bezitsagressie:

- het is abnormaal
- het is genetisch en niet meer te veranderen
- de oplossing is alles in overvloed aanbieden
- het gedrag is gelijk aan dominant gedrag
- het gedrag is het resultaat van te veel verwennen

Soorten bezitsagressie:

- voerbaknijd
- voorwerpen verdedigen
- plaatsen verdedigen
- eigenaar verdedigen
- verdediging van verschillende zaken/objecten
- combinatie van bovenstaande

! geen smaakaversie

<https://www.toscanzahoeve.be/baknijd-bij-honden-wat-te-doen-als-je-hond-zijn-eten-beschermt/>

Ritualisatie: niveaus van veilig dreigen

- verstarren
- sneller gaan eten
- laag grommen
- snauwen
- Uitvallen
- bijtrem

Stappenplan:

Zie bijlage op volgende pagina's.

volgende niveau voordat de hond goed geconditioneerd is op het huidige niveau. Dit betekent een duidelijke, stabiele Joepie-reactie en geen enkel teken van bezits-agressie.

Stappenplan voor voerbaknijd

Eerste niveau: Lege voerbak

Wanneer de hond de voerbak bewaakt als deze leeg is, begin je het stappenplan met een benadering op 10 passen afstand van de hond, terwijl je voor richting de voerbak gooit. Verminder de afstand met een paar passen zodra de oefening succesvol is. Indien de hond geen lege bak verdedigt, begin je direct met stap 1. Wanneer de hond ongeacht de afstand de bak verdedigt, koop je een nieuwe voerbak en begin je met de oefening op een andere locatie dan de hond gewend is en op een ander tijdstip dan zijn normale etenstijd.

Als de bijtrempel van de hond onbekend is, leg de hond dan vast tijdens de oefeningen en draag Kevlar handschoenen totdat alle stappen succesvol doorlopen zijn. Begin opnieuw met het stappenplan, zonder handschoenen en terwijl de hond los is.

Stap 1

Benader de hond en zijn lege voerbak vanaf 6 passen afstand. Gooi snoepjes in zijn bak en loop weg. Herhaal. Benader vanuit diverse richtingen, varieer het interval van de benaderingen en las af en toe lange pauzes in, waarbij je wel aanwezig bent maar geen snoepjes geeft.

Stap 2

Benader de hond vanaf 10 passen afstand. Gooi snoepjes in zijn bak en loop weg. Herhaal. Benader vanuit diverse richtingen, enz.

Stap 3

Benader de hond vanaf 20 passen afstand. Gooi snoepjes in zijn bak en loop weg. Herhaal. Benader vanuit diverse richtingen, enz.

Stap 4

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en buig half voorover over de voerbak alsof je de voerbak gaat oppakken. Gooi snoepjes in zijn bak en loop dan weg.

Stap 5

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en buig helemaal voorover over de voerbak alsof je de bak gaat oppakken. Stop met de hand waaruit je voert op een paar centimeter afstand van de bak. Gooi snoepjes in zijn bak en loop weg.

Stap 6

Benader de hond vanaf 10 passen en buig over de voerbak alsof je deze gaat oppakken. Houd de hand waarmee je voert 2 seconden stil, gooi snoepjes in de bak en loop weg.

Stap 7

Test het benaderen vanaf verschillende afstanden en onder diverse hoeken met pauzes van 2 seconden. Blijf snoepjes geven.

Stap 8

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en steek je hand uit naar de voerbak alsof je deze gaat oppakken. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 9

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en raak de voerbak 1 seconde aan. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 10

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en raak de voerbak 3 seconden aan. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 11

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en raak de voerbak 5 seconden aan. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 12

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en raak de voerbak 10 seconden aan. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 13

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en raak de voerbak 20 seconden aan. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 14

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en raak de voerbak 30 seconden aan. Laat snoepjes in de bak vallen met je andere hand.

Stap 15

Test het benaderen vanaf verschillende afstanden en onder diverse hoeken met het aanraken van de voerbak gedurende 30 seconden, waarna je met je andere hand de snoepjes geeft.

Stap 16

Benader, pak de bak en verschuif de bak gedurende 2 seconden. Geef dan de snoepjes met je andere hand.

Stap 17

Benader, pak de bak en verschuif de bak gedurende 5 seconden. Geef dan de snoepjes met je andere hand.

Stap 18

Benader, pak de bak en verschuif de bak gedurende 10 seconden. Geef dan de snoepjes met je andere hand.

Stap 19

Benader, pak de lege bak op tot heuphoogte, doe de snoepjes erin en zet de bak weer terug.

Stap 20

Benader, pak de lege bak en neem deze mee naar de tafel of het aanrecht. Doe de snoepjes erin en zet de bak weer terug.

Wanneer de hond geen problemen heeft met lichamelijke aanraking, kun je gewoon verdergaan met stap 21. Indien er wel problemen zijn, dan zul je deze eerst moeten aanpakken voordat je verder kunt gaan met stap 21.

Stap 21

Benader, aai de hond op zijn rug gedurende 1 seconde. Doe dan de snoepjes in zijn bak met je andere hand.

Stap 22

Benader, aai de hond op zijn rug gedurende 3 seconden. Doe dan de snoepjes in zijn bak met je andere hand.

Stap 23

Benader, aai de hond op zijn rug gedurende 5 seconden. Doe dan de snoepjes in zijn bak met je andere hand.

Stap 24

Benader de hond, aai zijn rug voor 1-2 seconden. Haal de bak weg, doe er snoepjes in en zet hem terug.

Stap 25

Test het benaderen vanaf verschillende afstanden en onder diverse hoeken.

Tweede niveau:

Begin met stap 1 en doorloop alle bovenstaande stappen terwijl je nu normale brokken gebruikt. Denk eraan om na het benaderen iets in de bak te doen dat lekkerder is dan de brokjes.

Derde niveau:

Begin weer met stap 1 en doorloop alle stappen terwijl je nu een mix gebruikt van vijftig procent brokken en vijftig procent blikvoer in plaats van alleen droge brokken. Denk eraan om na het benaderen iets in de bak te doen wat nog lekkerder is.

Vierde niveau:

Begin weer met stap 1 en doorloop alle stappen terwijl je nu alleen blikvoer gebruikt in plaats van de mix van vijftig procent brokken en vijftig procent blikvoer. Denk eraan om na het benaderen iets in de bak te doen dat nog lekkerder is.

Vijfde niveau:

Begin weer met stap 1 en doorloop alle stappen terwijl je nu diepgevroren geroosterd vlees of kip gebruikt. Gebruik, tenzij er iets is dat de hond nog lekkerder vindt, bij het benaderen de lekkerste stukjes van een andere kip of geroosterd vlees. Maak dit van te voren klaar. Wat waarschijnlijk ook lekkerder is, is een stuk ontdooide kip of geroosterd vlees met jus eroverheen.

De onderhoudsfase bevat af en toe een controle die bestaat uit het aanraken of weghalen van de bak, met de toevoeging van iets lekkers. Indien er ook maar enig teken is van bezitsagressie, zal dit toenemen. Later bespreken we de onderhoudsfase en het terugvallen uitgebreider.

Stappenplan voor het verdedigen van voorwerpen

Honden die voorwerpen verdedigen, zijn gecompliceerder dan honden die alleen hun voerbak verdedigen, omdat er sprake is van meerdere contexten en voorwerpen. Hier volgt hoe je het aan moet pakken.

Als de hond geobsedeerd alle voorwerpen verdedigt, leg hem dan vast. Doe de oefening met een voorwerp dat een zo laag mogelijke waarde heeft, en begin op 10 passen afstand. Gooi het snoepje naar hem toe nadat jij het voorwerp hebt opgepakt dat aan jouw voeten ligt. Indien er voorwerpen zijn die niet verdedigd worden, kan je met stap 1 beginnen.

Als de bijdrempel onbekend is, desensitiseer de hond dan voor de muilkorf, voordat je oefeningen gaat doen met voorwerpen die hij ooit heeft verdedigd. Zodra je de stappen doorlopen hebt terwijl de hond gemuilkorfd is, kun je opnieuw beginnen zonder muilkorf. Je kunt de hond ook gedurende de eerste stappen vastleggen.

Het kan zijn dat de hond wegloopt van het voorwerp dat hij niet verdedigt. Hij is dan niet meer zo dichtbij dat bezit gesimuleerd kan worden. Heb je dit probleem, bind de hond dan vast of leg hem onder appèl af-en-blijf, als hij dit gemakkelijk kan. Als de af-en-blijf oefening oorspronkelijk is aangeleerd met behulp van aversieven of de uitvoering onbetrouwbaar is, dan raad ik aan om de hond vast te leggen. Zo worden ongelukken voorkomen en kunnen geen fouten optreden door eerdere associaties met correcties.

Stap 1

Benader de hond en het voorwerp dat hij niet verdedigt vanaf 6 passen afstand. Pak het voorwerp weg en geef een snoepje met je andere hand vanuit je zak of van achter je rug. Geef het voorwerp terug, loop weg en herhaal dit. Benader vanuit verschillende richtingen en varieer het interval tussen de benaderingen. Las af en toe langere pauzes in waarin je wel aanwezig bent, maar de hond niet benadert en ook geen snoepjes geeft.

Stap 2

Benader vanaf 10 passen afstand. Pak het voorwerp weg, geef een snoepje, geef het voorwerp terug, loop weg. Benader vanuit verschillende richtingen, enz.

Stap 3

Benader vanaf 20 passen afstand, pak het voorwerp weg, enz.

Als de hond geen problemen heeft met lichamelijke aanraking, ga je verder met stap 4. Zo niet, werk hier dan eerst aan voordat je verder gaat met stap 4.

Stap 4

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en aai hem gedurende 1-2 seconden over zijn rug. Pak dan het voorwerp weg, enz.

Stap 5

Benader de hond vanaf 10 passen afstand en aai hem gedurende 5 seconden over zijn rug. Pak dan het voorwerp weg, enz.

Stap 6

Leg de hond nu vast als je de vorige stappen onaangelijnd hebt gedaan. Ga een paar passen verderop zitten. Oefen verschillende ruilsessies met voorwerpen die hij niet verdedigt. Houd altijd het voorwerp buiten het bereik van de hond. Doe dan hetzelfde terwijl je voorwerpen gebruikt die van waarde zijn voor de hond.

Indien de hond verdedigt, oefen stap 6 dan op een afstand van 6 tot 10 passen. Vergroot de afstand zoveel als nodig is, totdat je een ruilsessie zonder spanning hebt. Verminder nu geleidelijk de afstand totdat je succesvolle ruilsessies hebt op slechts een paar passen afstand.

Stap 7

Geef het voorwerp dat je bij stap 6 gebruikte aan de hond, zonder het los te laten. Zodra zijn bek het voorwerp aanraakt, pak je het rustig terug, prijs je hem de hemel in en geef je een enorm lekkere beloning. Herhaal onmiddellijk.

Stap 8

Geef de hond hetzelfde voorwerp. Laat gedurende 1 seconde los, pak het terug, bejubel hem voor zijn geweldige karakter, geef snoepjes en herhaal.

Stap 9

Geef de hond hetzelfde voorwerp gedurende 1-2 seconden, pak het terug, enz.

Stap 10

Geef de hond hetzelfde voorwerp gedurende 5 seconden, pak het terug, enz.

Stap 11

Geef de hond hetzelfde voorwerp gedurende 10 seconden, pak het terug, enz.

Stap 12

Geef de hond hetzelfde voorwerp, sta vervolgens op en loop 6 passen weg gedurende 1 seconde. Ga terug naar de hond, buig voorover en pak het voorwerp weg, enz.

Komt nu opeens het verdedigende gedrag naar boven, oefen dan verschillende malen het opstaan en direct weer voorover buigen en het voorwerp wegpakken, zonder dat je wegloopt.

Stap 13

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 10 passen weg gedurende 1 seconde en ga terug naar de hond, enz.

Stap 14

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 20 passen weg gedurende 1 seconde en ga terug naar de hond, enz.

Stap 15

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 6 pas weg gedurende 5 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 16

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 6 passen weg gedurende 10 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 17

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 6 passen weg gedurende 20 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 18

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 6 passen weg gedurende 30 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 19

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 10 passen weg gedurende 5 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 20

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 10 passen weg gedurende 10 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 21

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 10 passen weg gedurende 20 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 22

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 10 passen weg gedurende 30 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 23

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 20 passen weg gedurende 10 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 24

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 20 passen weg gedurende 20 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 25

Geef de hond hetzelfde voorwerp, loop 20 passen weg gedurende 30 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 26

Geef de hond hetzelfde voorwerp, verlaat de kamer gedurende 10 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 27

Geef de hond hetzelfde voorwerp, verlaat de kamer gedurende 30 seconden en ga terug naar de hond, enz.

Stap 28

Leg hetzelfde voorwerp in de kamer. De hond mag het uit zichzelf pakken. Zodra hij het vast heeft, benader je de hond, enz.

Stap 29

Leg hetzelfde voorwerp in de kamer. De hond mag het uit zichzelf pakken. Wacht 30 seconden voordat je de hond benadert, enz.

Stap 30

Leg hetzelfde voorwerp in de kamer. De hond mag het uit zichzelf pakken. Wacht 1-2 minuten voordat je de hond benadert, enz.

Tweede niveau:

Begin met stap 6 en doorloop bovenstaande stappen met voorwerpen die een geringe waarde hebben voor de hond. Je kunt gedurende deze stappen voorwerpen wisselen, maar als dit tot problemen leidt, blijf dan bij één voorwerp. (NB: als alle voorwerpen even intens verdedigd worden, dan kun je gemakkelijk een ander voorwerp nemen)

Derde niveau:

Begin met stap 6 en doorloop alle stappen terwijl je de verschillende voorwerpen gebruikt die de hond verdedigt.

Vierde niveau:

Begin met stap 6 en doorloop alle stappen terwijl je nieuwe voorwerpen gebruikt die voor de hond zeer belangrijk zijn.

Vijfde niveau:

Begin met stap 6 en doorloop alle stappen terwijl de hond geen muilkorf om heeft. Begin weer met voorwerpen die enigszins, dan matig, vervolgens heftig verdedigd worden, en gebruik tenslotte nieuwe voorwerpen.

In dit stadium kun je overgaan op koude oefeningen, zodat je de hond controleert als hij reeds bezig is met een voorwerp. Geef elke keer een heerlijke traktatie voor-

Overactiviteit/hyper gedrag/hyperactiviteit/ADHD/controleproblemen

Te grote input waardoor de hond de dingen niet meer herkent, kan plaatsnemen of ermee omgaan. Het uit zich in actief of passief gedrag.

Wat is het optimaal stimuleringsniveau van de hond?

Oorzaken

- directe bedreiging van honden, mensen, voorwerpen
- geweld, boosheid en agressie
- rukken en trekken aan de riem
- te hoge eisen bij de training en in het dagelijkse leven
- honger, dorst
- pijn en ziekte
- kou lijden of te warm hebben
- geen behoefte mogen doen
- te veel ruzie
- eenzaamheid
- schokkende gebeurtenissen
- te veel opwindning
- dierenarts, trimster, ...
- plotselinge veranderingen
- band met de eigenaar/het gezin
- operante conditionering (af en toe belonen)
- te weinig beweging
- medisch vb hormonen, jeuk, allergie, ...
- genetische aanleg
- stress in het gezin: spiegel
- te veel beweging
- voeding
- aandacht
- hormonen
- enz....

Herkennen?

- ontlasting.
- het uithangen van de penis, meestal enkel het voorste deel.
- als een hond gaat rijden kan dit een teken van stress zijn.
- het overdrijven van de lichaamsverzorging.
- vernielen van voorwerpen kan stress of verveling betekenen.
- de hond kan schrikachtige bewegingen maken en onrustig lopen.
- het voortdurend heen en weer lopen.
- gestresseerde honden kunnen in bepaalde situaties gaan overreageren.
- als hij verschillende kalmerende signalen achter elkaar laat zien.
- overdreven veel blaffen.

- diarree en braken.
- hijgen
- druppelende neus
- bibberen
- fixeren van wat de stress veroorzaakt.
- in de riem bijten (redirectie) is het afreageren op iets anders.
- overspronggedrag vertonen
- uitschudden
- een pootje opheffen
- tongelen

let op bij de training/therapie:

- in welke situatie is er overactiviteit?
- in hoeverre wordt het gedrag in stand gehouden door de eigenaar?
- pas activiteit indien de hond rustig is
- wagenziekte
- consequent gedrag/grenzen (duidelijkheid brengt rust)
- vaste handelingen op vaste tijdstippen (voorspelbaarheid)
- energie verbruiken: speuren, spelletjes
- appeloefening of taak ! mentale uitdaging
- let op/aandacht – leren focussen en leren ademen (Karen Overall)
- verplichte rust
- dormoran

Oplossen algemeen

Het doel bij honden die reactief zijn is om meer rust te creëren, de vicieuze cirkel te doorbreken en zo het leerproces te vergroten.

- het aanpassen van de omgeving bv lawaai en drukte verminderen
- routine en tijdsindeling veranderen
- stoppen met straffen en agressie
- zelf kalmerende signalen herkennen en gebruiken
- voldoen aan de dagelijkse behoeften van de hond in beweging, voeding, rust enz....
- een balans creëren tussen beweging, activiteit en rust
- de hond een deel van de roedel laten zijn, samen zijn (aandacht)
- de hond niet omklemmen, boven gaan hangen enz.... wat als bedreigend kan overkomen
- medicatie
- kruiden
- massage en drukpunten
- contact niet verliezen – kijk/touch
- snuffelen, speuren, denkspel®
- zelfbeheersing – dierenspiegel®
- observeren – ademhaling herkennen
- heroriënteren/ kanaliseren naar een nieuwe coping strategie = counter conditionering
- 1 dag tussen activiteiten om te recuperen

HSP?

Controleproblemen

- aanleren basiscommando met positieve training
- vermijden dat de hond in de fout gaat (management)
- vermijden dat gekende commando's niet worden uitgevoerd

Compulsief en hyperactief gedrag bv zelflikken, staartjagen, putten graven, ...

- trainen met driftcontrole
- onderbreken gedrag
- spel/kanaliseren
- relaxatieoefening
- consequent zijn
- gehoorzaamheid vb houding tot rust/plat
- beloningsgericht werken

Eigenwijze honden?

- elke hond is in staat om te leren
- shaping: stap pers tap
- nadenken en niet altijd vragen/commanderen
- aandacht en leren luisteren
- maak gebruik van de aanleg van je hond

Criteria voor overactiviteit

indicerende criteria:

- frequente diarree
- versnelde ademhaling
- hypersensibel
- versnelde hartslag
- hyperagressie
- tomeloze energie
- hyper waakzaam
- slaapstoornis (rode ogen)
- eetstoornissen
- drinkstoornissen
- concentratiestoornissen
- coprofagie (eten ontlasting)
- protest bij gedwongen rust

Therapie:

- modeling

- counterconditionering = rust gaan belonen
- voeding
- passiebloem/rodiola rosea/omega 3/vit B/magnesium/ashwagandha
- pancreas en bijnier!

! resultaat na 3 weken anders dr Matthijs Schilder aan de universiteit van Utrecht of gedragsmedicatie

Eetstoornissen

coprofagie = eten van ontlasting (eigen en andere)

? erg

Oorzaken:

- natuurlijk: bij de moeder
- stress- angst
- correctie van de onzindelijkheid in huis ! zindelijkheidstraining
- kwaliteit en hoeveelheid voer - voedingsstoffen
- genetisch
- sociaal leerproces
- darmen
- pancreas
- aandacht

let op bij de training/therapie:

- overgeven (smaakaversie) helpt niet
- aversie met trainingsdisc en als hulpmiddel lange lijn (positieve straf en positieve beloning om voor jou te kiezen)
- geen drama!
- ananas/ courgetten/eierkoeken/peperkoek? ! darmen

Voorlopige resultaten onderzoek naar coprofagie bij honden¹

In vele kynologische bladen en op diverse websites heeft een oproep gestaan van Wageningen Universiteit om via internet de vragenlijst over coprofagie ofwel het eten van poep door uw hond in te vullen. In totaal heeft de oproep 2690 bruikbare vragenlijsten opgeleverd, waarvoor nogmaals onze hartelijke dank. Wij zijn nog volop bezig om deze grote dataset te analyseren, maar van de eerste uitwerking van de resultaten door studente Marieke van Meijl kunnen wij alvast een tipje van de sluier oplichten. Het doel van deze studie is de verhouding in het voorkomen van de verschillende vormen van coprofagie te bepalen en de risicofactoren voor de verschillende vormen van coprofagie te identificeren.

Voorkomen van coprofagie. We hebben onderscheid gemaakt in drie vormen van coprofagie, te weten het eten van eigen poep (autocoprofagie), het eten van poep van andere honden (allocoprofagie) en het eten van poep van andere dieren (inter-specifieke coprofagie). In de onderzochte populatie honden bedraagt de prevalentie van één of meer van deze vormen van coprofagie 93.9%, dus slechts een heel klein gedeelte van de 2690 honden (=165) eet geen enkele soort poep. Deze uitkomst is begrijpelijk aangezien het waarschijnlijk juist de eigenaren van een hond die poep eet zijn, die zich betrokken zullen voelen bij dit onderwerp en meegedaan hebben aan dit onderzoek. Bijna de helft van de poep etende honden vertoont uitsluitend één bepaalde vorm (46,8%), waarvan het eten van poep van andere dieren (inter-specifieke coprofagie) de meest voorkomende (85%) is. Ongeveer een derde van de honden

¹ Drs. Joanne van der Borg * en Marieke van Meijl **

* Ethologie – Afdeling Dierwetenschappen – Wageningen Universiteit

** Student Dierwetenschappen – Wageningen Universiteit

vertoont een combinatie van twee vormen, waarvan de combinatie van het eten van poep van andere dieren en het eten van poep van andere honden het meest voorkomt (27,8%). Tot slot is er nog een kleine groep die alle vormen van coprofagie vertoont (11,6%), die eten dus niet alleen hun eigen poep, maar ook die van andere honden en die van andere dieren.

Bepalen van risicofactoren. Voor het identificeren van de risicofactoren hebben we alleen gekeken naar de honden die uitsluitend één van de vormen van coprofagie vertonen. Van de honden die alleen hun eigen poep opeten blijkt meer dan de helft jonger dan 1 jaar te zijn, terwijl dat aandeel bij de andere twee vormen slechts 15% bedraagt. Ook het krijgen van drie maaltijden of meer lijkt een risicofactor te zijn die aanduidt dat deze vorm van poep eten vooral door jonge honden wordt vertoond. Daarnaast zijn het net als bij het eten van poep van andere dieren significant vaker teven dan reuen die dit gedrag vertonen. Echter het verschil in prevalentie van het eten van poep van andere dieren tussen reuen (83,6%) en teven (89,6%) blijkt zeer klein te zijn en biologisch in onze ogen niet relevant. Tot slot lijkt ook de kans op het eten van eigen poep verhoogt te worden door chronische stress (zich uitend door vaak staart- en schaduwjagen), maar dit vereist nog nadere analyse.

De risicofactoren die het eten van poep van andere honden verhogen lijken vooral voedsel gerelateerde: gecastreerd zijn (in onderzoek al aangetoond dat deze honden meer honger krijgen), een gulzige eetstijl, het vaak stelen van voer of afval en het vaak eten van oneetbare voorwerpen. Overigens laten alleen honden die hondenpoep eten (eigen of van ander honden) een verhoogd risico op veel winderigheid zien. Of hier sprake is van de oorzaak van hondenpoep gaan eten of gevolg is van het eten van hondenpoep is moeilijk te zeggen. Opmerkelijk is verder dat honden uit de FCI groep 8 (retrievers en waterhonden) relatief vaker poep van andere honden eten dan uit de overige FCI groepen en de stamboomloze honden. Hier moet wel de kanttekening gemaakt worden dat er mogelijk sprake is van een interactie met een andere factor, bijvoorbeeld dat het juist de honden uit de FCI groep 8 zijn die ook vaker gecastreerd zijn. Er is geen reden om aan te nemen dat dit het geval is, maar uitgebreidere analyses zullen uitwijzen of dit daadwerkelijk zo is. In de vragenlijst was een aantal vragen opgenomen over gedragseigenschappen als alertheid, snelheid van leren en gerichtheid op de eigenaar. Deze drie gedragseigenschappen lijken mogelijk een preventieve werking te hebben voor het eten van poep van andere honden. Daarom hebben we bij 10 honden die geen en 9 honden die wel poep van andere honden eten een korte gedragstest afgenomen om de relatie tussen gedragseigenschappen en coprofagie te onderzoeken. Door het geringe aantal honden dat getest is, zijn daar op dit moment nog geen zinvolle uitspraken over te doen.

(bron: <http://www.dierenwetenschap.com>)

pica-fagie = eten van voorwerpen

! stress

oorzaken:

- genetisch bv labrador
- medisch bv stofwisseling
- aandacht
- verveling
- voeding
- aangeleerd bv apport en los zonder beloning = voorwerp inslikken

let op bij de training/therapie:

- relatie eigenaar (altijd!)
- kwaliteit en hoeveelheid voer
- vervangend object ! belonend effect
- niet bevestigen/drama
- apporteren
- (peperkoek), brood, olie
- geen zout wel actieve kool vb nordit
- selenium (ontgifter)

anorexia

oorzaken:

- medisch bv hormonen vb schildklier
- verkeerd voer (niet smakelijk)
- stress
- correctie bij de voerbak
- loopse teef
- tandproblemen bv ouder worden, tandsteen, ...
- angsten (omgeving)
- aandacht

let op bij de training:

- ziekte altijd uitsluiten
- toevoeging van vlees/kaas
- na een kwartier weghalen
- niet meer uit de hand voederen
- te veel verandering van voer (verteringsproces) – enzymen bijgeven
- er wordt hier rond een te groot probleem gemaakt door de eigenaar
- eten na de wandeling (jacht)

vraatzucht

te veel en te snel eten en eventueel daarna overgeven

oorzaken:

- medisch vb schildklier, darmen en pancreas
- te veel/te weinig voer
- kwaliteit van het voer
- aandacht
- genetisch bv labrador
- voerbaktraining – minder snel leren eten
- andere pups of honden/dieren

- trauma: vechten voor eten

let op bij de training:

- castratie (30% minder hoeveelheid)
- roofdier instinct (natuurlijk gedrag)
- tijdstip van eten
- rondstrooien/verstoppen
- meerdere kommen
- meerdere porties
- trainingsbal of kom met dop/steen/cupcakes of eierdoosje = denkspel

Algemeen: darmen!!!!

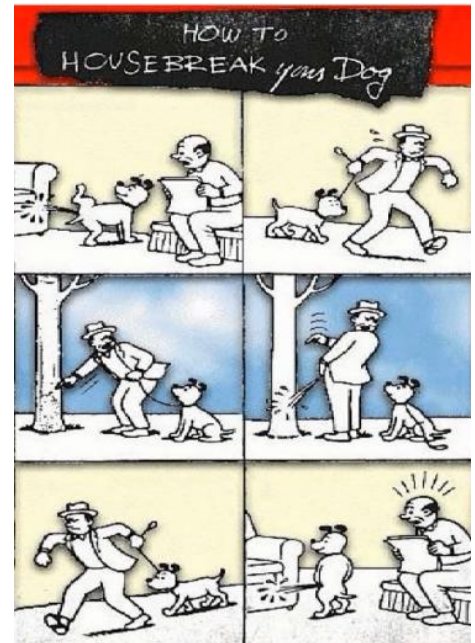
Onzindelijkheid

Oorzaken:

- medisch! Bloed en urine
- scheidingsangst/ niet alleen kunnen zijn
- begroeting (deemoedsplasjes)
- loopse teef
- castratie (blaas)
- markeergedrag (geur: biotex (blauw) geen bleekmiddel)
- "protest" – aandacht
- sociaal leerproces
- leerproces bv broodfok pup
- ouderdom
- niet geleerd
- wijzigingen omgeving/gezin = stress
- te veel/ te weinig aandacht

let op bij de training:

- beweging-behoefte: stress
- omgeving
- geen straf wel opvoeding
- aandacht
- elk uur, na spel, na slaap, na eten, ...
- L glutamine om de blaaswand te verstevigen
- Stess?
- Verlatingsangst?

Tip drinken: 40 tot 60 ml /kg is normaal

Plassen/markeren bij teven²

Men gaat er vaak vanuit dat het plassen van teven iets anders is dan wat het ontlasten en plassen voor reuen is, namelijk voor het verspreiden van geuren. Deze veronderstelling is tot stand gekomen door het verschil in houding; reuen doen kleine plasjes, richten de urine vaak op specifieke plaatsen, tillen een poot op en teefjes hurken. Maar we zien dat ook teven een poot opheffen en ongeacht hun leeftijd, meer plasjes doen op gerichte plaatsen buiten een gebied dat dicht bij huis ligt.

Nadat ze geürineerd hebben, zijn gesteriliseerde dieren meer geneigd op de grond te krabben dan intacte honden. Zowel bij ontlasting als urine. Het onderzoek toont aan dat het urinegedrag van teefjes afhankelijk is van de plaats en

² Bron: urinary behaviour of female domestic dogs; betty Mc Guire 2003

het al dan niet gesteriliseerd zijn. Teefjes plassen niet enkel om te urineren; urineren speelt wel degelijk een belangrijke rol bij het markeren van de geur, en niet enkel bij dieren die loops zijn.

Rijden

“Dek bewegingen” bij honden

Reden?

- Frustratie, stress of opwinding
- Seksueel (voorvocht)
- Aangeleerd - aandacht
- Verslaving/zelfbelonend
- Dominante handeling
- Spel
- Gedrag aanleren (pups) = oefenen
- Tegen of tijdens de loopsheid
- Irritatie aan de geslachtsdelen

Teven gaan minder snel “dekken” dan reuen. Maar ze doen het vaak wel op jonge leeftijd en mensen vinden dit gedrag bij puppy's schattig. Maar het is absoluut NOT DONE!(aandacht)

- Ze “claimen” het voorwerp of de persoon.
- Dominante handeling bij andere dieren en mensen
- Laat de persoon waarop de hond rijdt enkel eten geven: afhankelijkheid (preydummy)
- Meer respect en gehoorzaamheid in de relatie
- Verschil tussen normaal sociaal gedrag en obsessie?
- Laat het geen OCD worden (obsessive compulsive behaviour)
- Leid het ongewenste gedrag af
- Vermijd straf en fysiek geweld
- Leer zoek, blijf, apport, jacht op een speeltje, ...
- Aversie
- Ouderschap- grenzen
- Medisch? Voeding?

Tijdens de les: filmpje de hondenfluisteraar

Prooiagressie (verschilt van prooidrift!)

! het najagen van een prooi heeft niets met agressie te maken

!windhonden

oorzaken:

- voortbeweging van een persoon, dier of voorwerp
- winnaarservaring en conditionering
- genetische aanleg

let op bij de training:

- preventie/management
- lange lijn
- schrikken = aversie
- eigenaar is leuker

criteria voor prooigedrag/prooidrift (dus geen agressie)

indicerende criteria:

- sluipgedrag
- najagen of opjagen
- doodbijten (schudden)

EN

- neutrale of lagere houding van de staart dan neutraal
- fixeren

uitsluitende criteria:

- agressie
- dominante handeling
- totale hoge houding
- jonger dan 6 maand (nog niet volleerd in de jacht)

therapie prooiagressie en therapie prooidrift:

oefening

Jachtinstinct

Jachtinstinct = de mogelijkheid om een dier op te sporen, na te jagen en te doden om eten

Oorzaken:

- Erfelijk
- Aangeleerd door imitatie/sociaal leren bv moeder
- Beïnvloeding van anderen (ganging up)
- Natuurlijk instinct – nodig om te overleven
- Getriggerd door de omgeving vb gaan lopen
- Afhankelijk van ras en individu
- Geur is een belangrijk aspect
- Geleerd door trial en error

Hoe herken je dat je hond 'op jacht' is?

Training:

- Individueel en op maat
- Consequent, ook op lange termijn
- Rekening houden met een terugval
- Geen fysieke pijn
- Zelfbelonend!
- ? recht om te straffen voor natuurlijk gedrag?
- Let op dat je eigen lichaamstaal rustig is
- Intonatie (er is niets aan de hand!)
- Handelen ipv reageren
- Voedsel beloning
- Zonder en met afleiding trainen
- Harnas en lange lijn
- Gedrag kanaliseren door spel en hersenwerk
- Gedrag aanleren en onder controle zetten bv blijf, zit op afstand, stop en kom
- Wandelen met communicatie
 - Activiteiten
 - Oogcontact
 - Tactiel contact
 - 'worsten boom'/snoepjesboom
 - Concentratie oefening
 - Omgeving scannen

Waarom dood mijn honden de kat van de buren of is hij gemeen tegen mijn kat?

? waarom, is mijn hond agressief, heb ik een slechte hond,...

! ga voorbij de horror en de emoties en kijk objectief naar het gedrag en wat er gebeurde

? is het geen normaal gedrag

? vermensenlijken we de hond niet en geven we een besef van waarden en normen onterecht aan de hond: instinct van jagen en doden is normaal

Volgens een precies patroon = fixed action pattern:

- zicht
- fixeren
- najagen
- vastpakken en bijten (grab-bite)
- doodbijten (kill-bite) of doodschudden (snel doden zonder spoor = quiet bite/stille bijt want het is niet gebeurd uit woede/vechten)
- uit elkaar halen
- ermee weg gaan
- opeten

NB: niet noodzakelijk alle stappen, dat is afhankelijk van genetisch materiaal, verleden, motivatie, ...

Weglopende kat = trigger van het jachtinstinct (beweging creëert een automatic, reflexive response) en als dit succesvol is dan kan de hond de prooi grijpen, ...

Chase respons

Hersenonderzoek heeft uitgewezen dat tijdens het doodbijten van een prooi (killerbite), het circuit van woede (rage) niet geactiveerd wordt en dat het bijten eerder stil gebeurt, niet luid zoals bij 2 dieren die met elkaar aan het vechten zijn.

Prooi instinct bij de hond treedt ook op als de hond genoeg te eten krijgt want onderzoek heeft ook aangetoond dat de killerbite ook optreedt als je bij de hond bepaalde hersendelen stimuleert die staan voor het 'jacht circuit'. De dieren moeten niet hongerig zijn om de prooi zien. Dus je hond vermoordt je kat niet. Hij had niet de intentie/voorbedachte rade om het dier pijn te doen. Maar er komen wel andere emoties bij kijken. Als een hond jaagt, komen er stofjes in de hersenen vrij zoals dopamine. Deze zorgen dat er in het hele lichaam endorfines vrij komen. Dus de jacht op zich wordt verslavend en zelf belonend.

Het 'jacht circuit' bevindt zich in hetzelfde deel van de hersenen als het 'seeking circuit'. Dit is het deel van de hersenen wat gebruikt wordt voor onderzoeken, ontdekken, verkennen, nieuwsgierigheid, ... dus achter de kat aanjagen is hetzelfde als voor ons in de solden het perfecte koopje te vinden!

Nicholas H Dodman zegt duidelijk: Predatory aggression by a dog does not reflect a psychological problem, neither is the perpetrator vicious, malicious or vindictive"

Maar het is niet omdat het natuurlijk gedrag is dat je niets meer aan het gedrag kan veranderen.

Naast prooidrift moet je observeren wat er gebeurt/gebeurde voor het incident/zien van de kat. Het kan zijn dat de hond bezig was met resource guarding van een speeltje, voorwerp, eten, drinken, slaappleats, ...en de kat kwam te kort.

Soms zijn beiden aan het spelen en wordt de kat per ongeluk verwond. Of ze zijn aan het spelen en ineens neemt door het nalopen het jachtinstinct het over. Dat laatste zie je vaak bij het samenkomen of samen spelen van meerdere honden. Of de kat is het slachtoffer van 2 of meer heel opgewonden, bijtende of vechtende honden door redirectie van 1 hond. De kat was gewoonweg op de verkeerde plaats op het verkeerde moment. Of de hond zit in een hok, gefrustreerd en de kat komt te dicht bij en de hond grijpt de kat. Of de hond voelt zich niet goed/ heeft een

medisch probleem en geeft aan de kat aan dat hij ruimte en rust wil, of de kat was in hoge stress en triggert iets bij de hond.

Dus als je katten en honden ervoor goed overeen komen moet je eens gaan kijken naar wat er is veranderd en waarom er misschien meer stress is gekomen. Gestreste dieren reageren anders en meestal daalt dan de draagkracht en treedt (angst)agressie sneller op. Of ze reageren de stress af, pesten en soms wordt dan ook het jachtinstinct getriggerd.

Het kan ook zijn dat de hond andere dieren kon/mocht (vb konijnen in de bos) opjagen en aanvallen en dat ze dit gedrag gaan generaliseren en dit dus ook bij de kat gaan doen als die wegloopt.

Instinct is een ingebakken iets bij dieren. Ook bij je hond. Het kan onder controle gezet worden (management), soms veranderd worden, maar nooit helemaal verwijderd.

Tips om beter om te gaan met instinct:

- de omgeving onder controle zetten (management) bv omheining
- hou de omgeving te vriend bv kosten betalen, gecondoleerd, ...
- voorkom herhaling, succes, zelfbeloning en generalisering
- bescherm je eigen kat bv zet ze apart of denk aan rehoming
- let op het gedrag bij weglappende kinderen
- zoek hulp bij een professional.

Als je hond een dier dood uit jachtdrift, wil dat niet zeggen dat hij een persoon of kind gaat pijn doen. Twijfel je, doe dan een gedragstest door een gedragskeurmeester. Relax en heb terug vertrouwen in je hond.

Kat en hond

Mythes:

- gewoon samen zetten, ze vechten het wel uit
- de kat mag niet in de hoogte gaan want de hond is dominant of omgekeerd
- we hebben een agressieve kat
- kijk ze zijn aan het spelen...
- samen eten maakt uiteindelijk vrienden
- laat de hond de kat besnuffelen bij het eerste contact (kat kan niet weg)

Aanpassingen in huis voor de kat bv vluchtroutes

Trainingstechnieken voor de hond

Introductie

Lichaamstaal van beide soorten

Bijlage (Engels): How to Train "Focus" and "Leave it"

Step 1) As a first step I would recommend a good training tool to prevent her from pulling towards any critters you meet on walks. I like to use an "Easy Walk Harness" by Premier. This harness has a front attachment that helps prevent pulling and lunging behaviors. It can be a great training tool.

Step 2) Start by investing in the tastiest treats your dog knows. These are 100 dollar treats, treats your dog would die for, examples are slices of hot dogs, freeze dried liver, steak, boneless, skin less chicken, oven cooked chicken livers..Keep small bits of these treats handy by putting them in a fanny pack or treat pouch that goes around your waist.

Step 3) Now work on this exercise: make a sound with your mouth, anything, a whistle, a smacking noise, just not words. Place a treat at your eye level and as soon as your dog looks at you, give the treat. Repeat-repeat-repeat. The sequel is as such: you make sound with your mouth with treat at eye level/dog makes eye contact/you give treat. Do it 10-15 times until your dog gets a hang of it. Timing is of the essence: the second he looks at you the treat is delivered.

Step 4) At some point something wonderful will happen: your dog will look up at you in the eyes automatically when you make the noise in anticipation of the treat. By doing this you have taught your dog to focus on you using classical conditioning. Work on this exercise also when your dog is across the room, make the noise with your mouth to grab her attention and run to you for a treat. Now you can apply this exercise successfully to change a bit his attitude around furry critters.

Step 5) Keep her at a distance from a cage with a rat or hamster, or chicken or cat (keep her muzzled if you cannot trust her, even with the rat caged). You want to find a distance from where she does not react, so to work under the threshold. You then make the noise with your mouth, if she looks at you in the eyes you deliver the treat. If she is too aroused to take your treat she is too near and you need to work her farther away.

Step 6) Now, get gradually closer and closer over the course of a few days and see if you can still get her focus. When she is close to the cage, and is getting too close say a firm "leave it" accompanied by a small tug to the leash. Then make the noise with your mouth and the moment she looks at you, give the treat and throw a party, with lots of treats and belly scratches. You need to be the most entertaining thing in that room other than the rats.

Step 7) I would then invest in a squeaky toy that looks like a rat or mouse or a stuffed animal that resembles a cat or animal you need to work on. Attach it to a stick with a string and have a friend move it around the room and exercise on the leave it command, followed by your focus exercise. Your goal is to have her capable of listening to your leave it command, despite the toy is attracting her and arousing her. Always praise and make a big deal for listening to the leave it command.

Step 8) Leave the squeaky toy in the middle of the room, step back and right when you see her getting close to it, say "leave it" and make the noise with your mouth from across the room. You can also try to leave the toy unattended and hide somewhere in the room and secretly watch her. The moment she sneaks to the toy say "leave it!" followed by the noise of your mouth. If she comes to you, praise and give her a bonus (that is a handful of treats) and lots of fun! If you do this often, the fact she thought she was alone and you caught her in the tracks will stick in her mind, and she will start thinking that even though it looks like you are not there you are still there! Ultimately, she should feel like you are ubiquitous and omnipresent!

One note of caution: Never let her have the toy to play with, this toy is for training purposes only, and must be treated as if it was a real mouse/cat/squirrel/small dog you want to protect.

Step 9) At this point, if she is doing well, it is your call if you ever want to expose her to the real thing. You should keep her muzzled if practicing this and on leash, with the tastiest treats. You can also ask the "leave it" and focus exercise when on walks, if she does not listen, simply wriggle the treat in front of her nose and then drop it on the ground. Not many dogs will leave a treat on the ground since it is readily accessible while prey must be caught!

! Never leave your dog unsupervised with other critters or animals

! Never trust your dog around any animals

Kind en hond

De sociale status van de hond is de laatste decennia toch gewijzigd. De hond is vanuit de achtertuin verplaatst naar de slaapkamer. Meer en meer gezinnen beginnen pas later aan kinderen doordat vrouwen ook meer carrière willen maken en nemen een hond als plaatsvervangend kind. 1 op 5 gezinnen in België heeft een hond in huis.

- Je hebt een plan nodig! bv wie draagt de baby, wat met wandelingen en voertijd
- Dr Lewis Kirkham : het boek "Tell your dog you're pregnant"
- Regels voor kinderen en honden!
- Tijd geven aan de hond om aan te passen
- Bezoek
- Rust en respect
- Kinderen lichaamstaal van de hond leren
- Co ouderschap bij honden:
<http://www.toscanzahoeve.be/scheiding-nieuw-samengestelde-gezinnen-en-huisdieren/>
- [Blog kind en hond op toscanzahoeve](#)

Oefening tijdens de les: 10 tips

Hoe kinderen NIET moeten omgaan met honden Het is simpel, bedenk hoe mensen met elkaar moeten omgaan	
U heeft uw kind geleerd om geen eten af te pakken 	Leer uw kind om niet aan het eten van de hond te komen
U heeft uw kind geleerd om geen speelgoed af te pakken 	Leer uw kind om geen botten of speeltjes van de hond af te pakken
U vertelt uw kinderen dat het erg brutaal is om iemand aan te staren 	Leer uw kind om dit ook niet bij een hond te doen, zeker niet van dichtbij
U vindt het vervelend als uw kind u uit uw slaap houdt 	Leer uw kind om slapende honden met rust te laten
U vertelt uw kind dat het geen andere kinderen mag plagen 	Ook honden willen niet geplaagd worden
U voorkomt dat uw kind op anderen klimt 	Kinderen mogen niet op honden klimmen
Een liefdevol kneepje wordt niet zo ervaren 	De meeste honden vinden omhelzen niet fijn

Meerder honden in een gezin

Verschillende honden in 1 huishouden...

- Is de sfeer kalm of chaos?
- Er bestaat geen gelijkheid in een gezin maar je gaat op maat trainen en gedrag bekijken en op maat belonen
- Je moet hen leren omgaan met de frustratie (redirectie) dat je niet altijd alles kan krijgen en ook niet direct.
- Je gaat voor anywhere/anytime controle
- Controleer ruimte en persoonlijke ruimte met je lichaam
- Blijf en wacht aanleren +groepswacht vb 1 voor 1 buiten lopen of eten geven Pas op voor het woord 'OK'
- Alleen leren zijn
- Jij bent de verantwoordelijke ouder
- 'nee' en 'laat' in groep om potentiële problemen te voorkomen
- Spel of problemen?
- Preventie en stap per stap training ipv hoop (hopelijk gaat alles ok) en angst (dat het niet goed gaat)
- Pas op met objecten (apart zetten)
- Bezoek begroeten
- Doorgangsruidtes
- Trainen op gewenst gedrag en duidelijkheid, zelfvertrouwen en rust. Je leert een zit voor resources zoals eten
- Spel en uitdaging ook buiten
- Kalme omgeving en hulpmiddelen bv aroma, bach en adaptil
- Relaxatie in de keuken
 - Rustig
 - 'te' geïnteresseerd
 - Wel kijken maar geen snuit
 - Aanlijnen?
 - Visuele marker
 - Beloon en benoem gewenst gedrag
- Relaxatie in de living
 - Wel of niet in de zetel?
 - Bewaking van de eigen plaats/ruimte
 - Eigen plaats in een gezamenlijke ruimte is noodzakelijk (basis behoefte)
 - Alles laten wat niet van hen is maar wat is wel van hen? Eigen spullen = basis behoefte
 - Geef aan dat je de honden er graag bij hebt als je relaxed
 - Knuffel speelgoed heeft vaak hoge waarde (comfort)
 - Knabbelen is ok
 - Spel is ok
- Relaxatie in de slaapkamer
 - Veiligheid want slapen is kwetsbaar
 - Niet in de weg voor nachtelijke wc bezoeken
 - Dag en nacht is een verschil en dat weten ze snel
- Relaxatie bij de inkom
 - Hekje?
 - Spanning! Meer ruimte om te begroeten
 - Alternatief gedrag aanleren bij spanning en angst

- Leiband voor controle
- Plaats aanleren of bench
- Relaxatie in de tuin en op het terras
 - Direct stoppen!
 - Spel, hier, ...
 - Relaxatie
 - Niet aan de omheining = beloning
 - Bezigheid in de tuin bv kong
 - Supervisie!
- Eten
 - Genoeg plaats
 - Eten op een 'cue'
 - Bufferen met een body block
 - Intimidatie niet toestaan
 - Beperkte tijd eten ter beschikking
 - Geen vaste volgorde
 - Zit, blijf/wacht, laat en los
 - Veiligheid
 - Let op met adoptie honden/gasthonden
 - Kwaliteit van het voer
- Slapen
 - Op bed/zetel = privilege
 - Op dezelfde verdieping/ruimte als de mens
 - Nachtelijke wandelingen vermijden bv kinderhekje
 - Comfort en veiligheid!
 - Verschillende keuze mogelijkheden
 - Geen favoriet op het bed maar iedereen; rotatie?
 - Oudere hond?
 - Bench: groot, met bed, niet dag en nacht, in de ruimte samen
 - Rituelen en routine
 - Licht en tv?
- Wandeling
- Training in groep
- Spel

Wil je een extra hond erbij? Denk dan aan jezelf, je gezin, de bestaande dieren en de nieuwe hond.

Hoe doe je de introductie van de nieuwe hond?

Gedragstesten (zie cursus lichaamstaal en testen)

Vermenselijke termen vertalen naar termen voor observeerbaar gedrag bij honden:

Er zijn verschillende gedragssystemen die we bij honden kunnen vaststellen

- Voortplantingsgedrag (seksueel gedrag, nestelgedrag en jongen verzorging)
- Voedsel verwervend gedrag (predatie en voedsel zoekgedrag)
- Territoriaal gedrag
- Angstgedrag
- Agressief gedrag
- Sociaal gedrag
- Spelgedrag
- Exploratief gedrag
- Zelfverzorgend gedrag

Elk gedragssysteem bestaat uit verschillende gedragselementen

Deze elementen moeten goed omschreven worden zodat ze ondubbelzinnig herkend kunnen worden.

Bijvoorbeeld agressie bestaat uit

- Fixeren
- Hoge houding
- Grommen
- Snappen
- Uitvallen
- Enz...

Per gedrag wordt ook gekeken wat de drempel is

(wanneer begint de reactie), de intensiteit en het herstellingsvermogen (duur van de reactie)

Welke prikkels om het gedrag op te roepen worden aangeboden, hoe lang en op welke manier?

Erfelijk in de gedragstest:

We kunnen vaststellen dat er grote successen zijn geboekt in het verleden door selectief op gedrag, uiterlijk, ... te gaan fokken. Tegenwoordig hebben we meer kennis over de genetica en over het gedrag dan vroeger. We weten dat erfelijke factoren de gedragsontwikkeling bepalen. Hoeveel te specifieker het gedrag is, hoe kleiner de invloed van de omgeving is. Denk hierbij aan blaffen. Dit is erfelijk, de omgeving heeft hier weinig invloed op, wel op de intensiteit en de moment waarop het blaffen zich voordoet. Door rekening te houden met de omgeving ga je de uitkomst van de test anders beoordelen. Je stapt af van de 'black box' waarin je de uitkomst van de test enkel en volledig baseert op wat je tijdens de test zag. Dit lijkt subjectief, maar het is de enige manier om de invloed op het

gedrag van omgeving en genetica uit elkaar te trekken. Want de genetica blijft het hele leven een rol spelen, bij welke opvoeding dan ook.

Puppytesten op 7 weken en De MAG test vanaf 6 maand

Gedragstesten in praktijk

1. geluidstest
2. visuele prikkel
3. inlopen
4. apporteren
5. bindingstest
6. babytest
7. drift bezit

Test locatie:

- afgesloten ruimte
- binnen locatie
- buiten locatie
- doelgerichte locatie
- Let op:
 - afleidende geluiden en prikkels
 - veiligheid
 - goede ondergrond
 - voldoende ruimte

Stappenplan bij het ontwikkelen van een gedragstest:

1. wat is het doel van de test?
2. wat zijn de selectie criteria voor de test?
3. welke testonderdelen zijn nodig voor de test?
4. welke zijn de randvoorwaarden?
5. moet de test gestandaardiseerd worden?
6. maak een ethogram
7. maak een protocol
8. uitvoeren van de test
9. conclusie en analyse

Diagnose van het gedrag

? ontstaan en omstandigheden van het gedrag

! therapie bepaald door de oorzaak van het gedrag

Eigenaars voelen zich vaak schuldig

Eigenaars hebben vaak weinig/geen kennis van hondengedrag en de hondencommunicatie

Observatie van het gedrag tussen hond en eigenaar

Bij mensen thuis met alle gezinsleden

Gedragstest

Checklist !

- leeftijd, geslacht en ras
- castratie
- waarom wil de eigenaar hulp: motivatie !! Uitdaging voor de gedragstherapeut
- waarom werd deze hond gekocht/uitgekozen
- voorgeschiedenis
- verblijfplaats
- dagelijkse routine
- andere dieren
- uitlaten
- zintuigen
- leerproces
- genetisch materiaal bv ras
- erfelijkheid
- gezin
- ziekte
- pijn
- hormonaal
- angstig, agressiviteit
- hoe in conflict?
- aai en relatietest
- frequentie en ontstaan probleem
- wat hebben ze tot nu toe gedaan om het probleem op te lossen
- oefeningen en dominante handeling en reactie van de hond
- ander pups uit het nest
- voorgeschiedenis
- verblijfplaats

! gedragsobservatie (bv dominante handeling)

therapie

- ! op maat (verschillende gezinsleden, verschillende therapie)

Karen Overall

Oefening: maak zelf een vragenlijst voor consult

Ter inspiratie:

Informant Interview Form

Subject:

Client:

Technologist:

Date:

Contingency

Behavior

- What exactly is the behavior of concern?
- What is the most suitable measure for the behavior of concern?

Antecedents

- What evokes the behavior of concern (SD)?
- What antecedent function-altering stimuli (SFA), if any, influence the SD's capacity to evoke the behavior? This includes any problematic emotional arousal prominent in the contingency.

Consequences

- What consequence is maintaining the behavior of concern? Is it R+ or R-? Automatic or external to the organism?

Toward a behavior change program

- What alternative replacement behavior would be preferable?
- Can the same reinforcer contacted by the problem behavior be provided for this alternative behavior? If not, what high-value reinforcer can be made available for it? Make a rank order list of three reinforcers.
- Are there any limiting variables with regard to the problem situation that may affect how the behavior change program is constructed (time, funds, skills, other)?

Changing Problem Behavior

Contingency statement

SD:

Response:

Consequence:

Leren, straf en beloning

Stimuli (middelen om het gedrag te beïnvloeden) en motivatie

Sleutelprikkel = een prikkel die de hond onmiddellijk in een algemene actieve toestand brengt.

Leren:

4 fases van leren:

- verwervingsfase
- vaardigheidsfase
- beheersfase
- handhavingsfase

soorten van leren

De nadelen van straf en correctie:

- straf kan leiden tot agressief gedrag
- straf kan leiden tot angst en angstgedrag
- prikkels die gepaard gaan met straf worden geconditioneerde stimuli
- door straf komt een nieuw vervangend gedrag dat het vorig onderdrukt
- straffen kan verslavend werken voor de eigenaar (hond stopt tijdelijk het gedrag) en de eigenaar vergeet te belonen
- vaak wordt er te zwak of te sterk gestraft
- Vaak verkeerde timing
- vaak ethologisch onjuist straffen bv begroetingsplas
- vaak wordt er op 1 plek of door 1 persoon gestraft
- nadeel voor de band mens/hond

Bijlage: ontkrachten dominantie theorie.

In hun publicatie van het onderzoek 'Dominance in domestic dogs usefull construct or bad habit?' wordt gesteld dat honden hun gedrag net uitspelen of motiveren om de plaats in de roedel of de pikorde te handhaven. Het op deze manier kijken naar hondengedrag is zo algemeen geaccepteerd en zo ingesleten in het dagelijks spraakgebruik, dat bijna alle hondentrainers op deze manier er naar kijken en zo op de puppy's en volwassen honden van hun cursisten benaderen. De onderzoekers verwerpen deze manier van denken.

Sterker nog, de onderzoekers adviseren trainers om deze manier van denken helemaal los te laten. Zij stellen dat de insteek om dominantie gedrag terug te brengen, te onderdrukken of te reduceren, in het beste geval geen effect heeft, en het slechtste geval het ongewenste gedrag van de hond alleen maar erger maakt.

Als voorbeeld noemen zij handelingen die volgens de verouderde dominantietheorie gedaan zouden moeten worden om dominantie bij de hond te onderdrukken:

- Eerst zelf eten en dan de hond voeren
- Altijd als eerste door de deur gaan
- Zich groot maken ten opzichte van de hond
- etc.

Wat het dier geleerd wordt is volgens de onderzoekers dat hij weet wat er in deze situatie van hem/haar verwacht wordt, maar het heeft geen enkel effect op agressief gedrag. Honden zijn gewoontedieren en zullen dit dus als een gewoonte gaan zien, voor zowel de eigenaar als de hond zelf.

Andere nog veel zwaardere technieken die nu ingezet worden om agressie of dominante handelingen te onderdrukken zijn bijvoorbeeld:

- *de hond op de grond drukken*
- *de hond op zijn rug rollen*
- *de hond bij de keel grijpen*
- *harde geluiden inzetten*
- *het gebruik dwangmiddelen zoals: slipkettingen, stroombanden e.d.*
- *etc.*

Deze technieken hebben veelal het omgekeerde en dus ongewenste effect dat de hond bang wordt voor zijn eigenaar en meestal juist nog agressiever wordt naar de eigenaar, omdat hij het gedrag vanuit zijn eigen hondentaal totaal niet begrijpt. De relatie tussen de eigenaar en de hond zal dus alleen maar verslechteren. En meestal zal dit leiden tot een escalatie van de agressie. Dr. Rachel Casey, senior onderzoeker aan de Universiteit van Bristol zegt dat de ongefundeerde veronderstelling dat iedere hond zijn gedrag motiveert om controle te krijgen over andere honden en over zijn eigenaren en baasjes, is compleet onzinnig en idioot. Om te beginnen zijn honden sociale dieren die onderlinge relaties heel belangrijk vinden. En die bovendien van onderlinge relaties in een roedel afhankelijk zijn. Honden steken dus veel tijd en energie in het ontwikkelen van het leren hoe relaties aan te gaan en te onderhouden.

Maar bovendien gaat de algemene veronderstelling van dominantie streven uit van een grove onderschatting van de ingewikkelde en complexe leermogelijkheden die honden kenmerken. En wordt ook voorbij gegaan aan de bij mensen vaak onbekende subtiele signalen die honden in non-verbale communicatie naar elkaar uitzenden en die zij onderling begrijpen. Mensen zijn vaker het probleem vanwege hun gebrek aan begrip van de non-verbale hondentaal. Honden leren volgens mevrouw dr. Rachel Casey uit ervaringen en zijn zeer goed in communicatie. Mensen onderschatten dit hopeloos.

De huidige gedachtegang dat alle gedrag van honden terug te brengen is op dominantiegestuurde motivatie is dus onzin, maar bovendien helpt het inzetten van technieken om zogenaamd dominante handeling te temperen op basis van dit uitgangspunt niet. Het brengt agressief gedrag voort, of vergroot zelfs het agressief gedrag.

Dr. Casey zegt dat we dus anders naar hondengedrag moeten gaan kijken, want het welzijn van honden komt via deze behandelmethode onder druk te staan.

In het onderzoek in het herplaatsingshuis, zo stelt dr. Rachel Casey, kwamen we tot de conclusie dat agressieve honden gedrag gingen vertonen dat wij noemen 'anticiperen op de bestraffing of de straf'. De hond had dus een gedrag ontwikkeld dat gerelateerd is aan de straf die zij ondergingen, en die geen relatie (meer) had met het agressieve gedrag dat de hond vooraf vertoonde. Honden hadden dus wel de straf onthouden, maar wisten niet meer wat de aanleiding voor de straf was.

Heel regelmatig zagen de onderzoekers ook dat honden al anticipeerde op straf op het moment dat de eigenaar binnen kwam. Zij verklaarden dit gedrag van de hond als angst voor de eigenaar. Omdat de eigenaar steeds degene is (geweest) die de hond ten onrechte bestrafte voor iets wat de hond niet deed, namelijk dominant willen zijn, ontwikkelde de hond een angst voor de baas. Hierdoor probeerde de hond de baas te ontwijken.

Wanneer de onderzoekers dit tegen de eigenaren vertelde, schrokken die zich dood. Zij wilde juist contact maken met de hond. Het verkeerde gedrag van de eigenaren werd ze veelal aangeleerd door hondentrainers. Eigenaren wilden zelf graag de relatie met hun hond herstellen. Mevrouw Casey maakt ook ernstig bezwaar tegen de zogenaamde TV hondenfluisteraars, omdat deze vaak in het patroon en model van dominantie streven denken.

In Engeland worden de medewerkers van asiels en herplaatsingshuizen meer dan eens geconfronteerd met de gevolgen van verwarde hondenbezitters die hun uiterste best gedaan hebben in de praktijk te brengen wat hen (verkeerd) geleerd werd. Directeur Chris Laurence van de dierenbescherming in Engeland zegt bij binnenkomst al aan een hond te kunnen zien dat hij opgevoed is binnen het model van dominantie streven. Deze honden staan vaak stijf van de angst voor mensen en vertonen daardoor agressief gedrag (angst agressie).

Open en closed bar

Timing en intensiteit van beloning

Aangeleerde hulpeloosheid

Dit is een psychische toestand van een dier dat uit eerdere ervaringen heeft geleerd dat het geen controle kan uitoefenen op een onaangename situatie. Het dier is ook minder gemotiveerd om nieuw gedrag aan te leren en heeft vaak emotionele problemen.

Als een dier heeft geleerd dat hij geen invloed kan uitoefenen op de dingen die met hem gebeuren gaat hij eerste instantie over in paniek, of een vluchtreactie maar daarna zal hij apathisch zijn en onaangename situaties en straf probeerde te vermijden. In deze gevallen van gebrekkige of totaal afwezige controle van een onaangename situatie kan er aangeleerde hulpeloosheid gecreëerd worden. Niet de ernst van de gebeurtenissen of trauma is bepalend of de hond er deze aangeleerde hulpeloosheid aan overhoudt, maar de mogelijkheid de pijn en/of de angst wel of niet te stoppen of te verminderen. Ook eerdere ervaring speelt een rol. Als je bent opgegroeid en niet geleerd hebt dat je zelf traumatische gebeurtenissen kan veranderen ontwikkel je eerder aangeleerde hulpeloosheid.

We zien dit bij dieren die in onnatuurlijke omstandigheden moeten leven, of in een leefomgeving verkeren waarbij zij structureel fysiek geweld ervaren dat ze niet kunnen voorspellen en ook niet kunnen ontvluchten. Eigenaars en trainers die geloven in snelle oplossingen, en daarbij het dier geen gelegenheid geven om het gewenste gedrag te vertonen, leveren het meeste risico om een dier aangeleerd hulpeloos te maken. Hoe dieren leren is een basis kennis als je een dier hebt. Enkel training die gebaseerd is op de mogelijkheden van het individueel dier werkt, rekening houdend met het individu en zijn of haar fysieke en mentale ontwikkeling in alle vrijheid. Het dier heeft ook een uitstekende conditie nodig en fysiek en mentaal welbevinden. Het dier leert dat bepaald gedrag invloed heeft op zijn of haar onaangename toestand in plaats van geen enkel initiatief meer te tonen om aan welke situatie dan ook te ontsnappen.

(Engels: learned helplessness of learnt helplessness) is het verschijnsel waarbij een mens of dier geleerd heeft dat hij geen invloed kan uitoefenen op de gebeurtenissen die hem overkomen.

Dieren kunnen reflexen aanleren. Pavlov (1849-1936) liet een hond een fluittoon horen, en gaf het dier daarna voedsel. Dit werd een groot aantal keren herhaald. Na een tijd loopt bij de hond het speeksel in de mond, zodra het dier de fluittoon hoort. Pavlov noemde dit soort aangeleerde reacties 'geconditioneerde reflexen'. 'Aangeleerde hulpeloosheid' is ook een geconditioneerde reflex. Martin Seligman bedacht een variatie op de proef van Pavlov. Hij liet de fluittoon echter niet volgen door voedsel, doch door een elektrische schok (toegediend via de metalen bodem waarop de hond stond). Tijdens de conditionering zat de hond vastgesnoerd in een soort harnas. Daardoor kon het dier de onaangename schokken niet vermijden.

Seligman plaatste een aldus geconditioneerde hond vervolgens vrij in een kooi, waaruit het dier gemakkelijk kon ontsnappen door over een hekje te springen. Hij verwachtte dat het dier bij het horen van de fluittoon over het hekje zou springen. Dit gebeurde niet. De hond gedroeg zich wel alsof hij een onaangename ervaring voorzag. Maar hij bleef staan en onderging passief de schok.

Martin Seligman publiceerde in 1967 de resultaten van een dierproef die in duidelijke tegenspraak waren met de toen heersende opvatting uit het behaviorisme van Burrhus Skinner.[2] In dit zogenaamde "yoked control"-experiment[3] ondergaan twee dieren meermaals elektrische schokken. Het eerste dier heeft de mogelijkheid de duur van de schok te bekorten, door bijvoorbeeld op een knop te drukken. Voor beide dieren stopt dan de schok. Het dier dat de schok niet kan beïnvloeden heeft na verloop van tijd een aanmerkelijk slechtere gezondheid. Het is ook niet meer in staat te leren. In een vervolgonderzoek werden beide dieren in een zogenaamde "shuttle-box" gezet: een kooi die door een lage

afscheiding in tweeën gedeeld is. In de ene helft ondergaan beide dieren regelmatig een schok, maar door over de afscheiding te springen, kunnen ze de schok vermijden.

Het dier dat in het eerste experiment de controle had, leert dit, zoals door het behaviorisme voorspeld, snel. Het tweede dier leert dit echter niet: het lijdt weliswaar onder de schok, maar onderneemt niets om deze te vermijden: het heeft geleerd passief en hulpeloos te zijn. Volgens Seligman zou bij mensen aangeleerde hulpeloosheid het mechanisme kunnen zijn dat op den duur leidt tot psychische stoornissen zoals depressie.

Tijdens de conditionering had het vastgesjorde dier ervaren, dat het onmogelijk was om de schok te vermijden. Daarom had de hond geleerd om de fluittoon niet zomaar te associëren met een schok. De fluittoon werd geassocieerd met een onontkoombare schok. Het dier had geleerd dat verzet nutteloos was. En daarna gedroeg zich ook hulpeloos in omstandigheden waarin de schok wél kon worden vermeden. Aangeleerde hulpeloosheid.

Een anekdote maakt duidelijk hoe dergelijke aangeleerde hulpeloosheid een ganze organisatie kan besmetten. In een kooi met apen wordt hoog in de boom een banaan gehangen. Als een aap naar de banaan grijpt, wordt de ganze troep nat gespoten. De apen zien op termijn het verband tussen hun poging om de banaan te grijpen en het onaangename gevolg en ze staken hun pogingen. Vervolgens wordt er steeds een aap uit de kooi vervangen door een andere.

Uiteraard gaat die recht naar de banaan toe, maar hij wordt prompt door alle andere apen tegengehouden.

De vervanging van de apen gaan door tot er uiteindelijk geen enkele van de oorspronkelijke apen nog in de kooi zit. Toch zullen alle apen de banaan met rust laten.

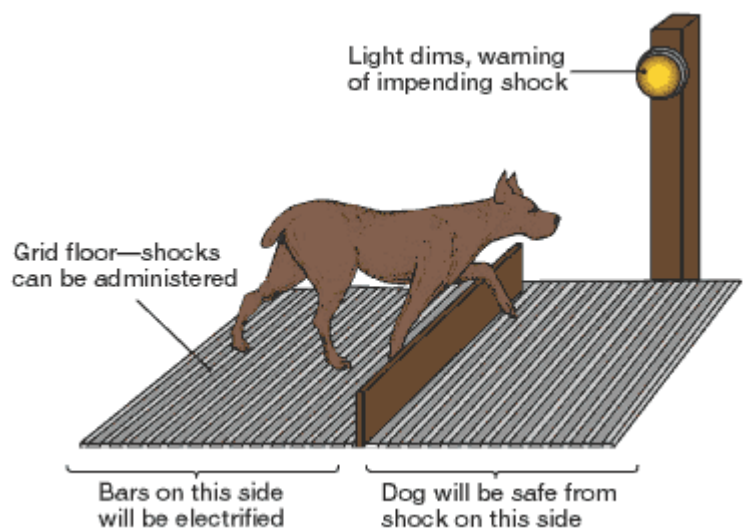
Aangeleerde hulpeloosheid kan ontstaan in negatieve situaties waaruit de mens geen uitweg ziet. De meest voor de hand liggende omgeving is de school. Schoolkinderen hebben immers hun eigen lot niet in handen. Zij worden door volwassenen in de school gestopt. Die volwassenen zelf beschouwen de school als een omgeving, die voor het kind onvermijdelijk is. Indien het op die onvermijdelijke

en blijkbaar 'normale' school fout gaat, zal een kind de problemen dus gemakkelijk toeschrijven aan eigen tekorten. De school functioneert als het harnas, waarin Seligman de hond insnoerde; de negatieve schoolervaringen functioneren als de elektrische schokken. Het kind leert die negatieve ervaringen beschouwen als het onvermijdelijk resultaat van het eigen tekort. Het ontwikkelt een negatief zelfbeeld. Na een tijd is de hulpeloosheid diep ingeprent.

'Aangeleerde hulpeloosheid' is niet enkel kritisch voor de motivatie, maar ook een sterke rem op innovatie.

Meer algemeen treedt aangeleerde hulpeloosheid op wanneer mensen of dieren geen adequate terugkoppeling krijgen over hun eigen handelen. Ze kunnen zo niet leren welke handelingen effectief zijn in het bereiken van een bepaald doel, waardoor ze zich uiteindelijk hulpeloos en passief zullen opstellen. Finkelstein en Ramey (1977) vonden dit verschijnsel ook bij baby's. De eerste baby kon een mobile boven de wieg laten bewegen door zijn hoofd te bewegen, de tweede kon alleen naar het bewegende mobile kijken. Als de tweede baby de beweging van het mobile kon aansturen, ontdekte hij niet meer dat hij invloed kon uitoefenen op het mobile.

Belangrijke opmerking is dat niet iedere mens door aangeleerde hulpeloosheid reageert met depressie of passiviteit. Alles hangt natuurlijk af van je draagkracht en je draaglast. Hoe sterk je kan omgaan met negatieve prikkels. Dus met andere woorden ga je extern of intern gaan attribueren. Mensen die extern attribueren hebben minder kans om depressief te worden omdat ze de oorzaak van hun lijden buiten zichzelf zoeken.

Extinction burst

Iets dat werd beloond, wordt ineens niet meer beloond en je ziet een vorm van frustratie bij de andere omdat het gedrag niet meer beloond wordt of het gedrag geen succes meer heeft.

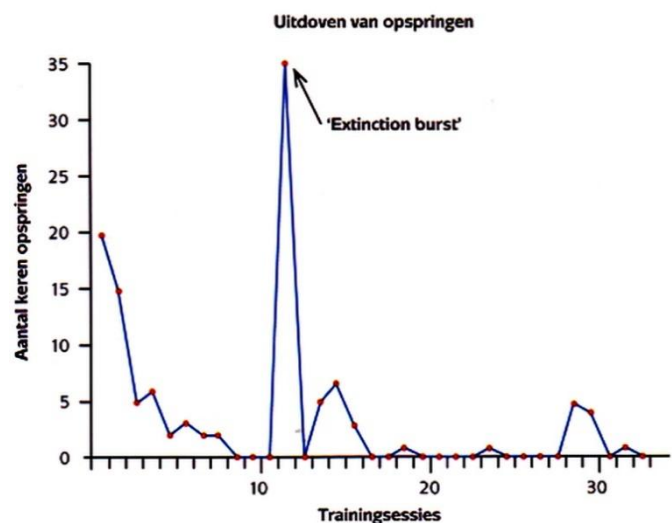
Vb bedelen, opspringen, poot op je leggen

Het is een goed teken als dit gebeurt want dan heeft je training succes! De hond probeert harder want het oorspronkelijk gedrag heeft geen succes meer. Geef niet op en ga zeker niet in op het ongewenste gedrag. Dit zal uitdoven en uiteindelijk verdwijnen.

Voorbeeld van een 'extinction burst'

Deze grafiek laat de werking van 'extinction' (uitdoving) en een 'extinction burst' zien. Als u begrijpt hoe dat proces zich voltrekt, staat u veel sterker in uw schoenen als de extinction burst bij uw hond optreedt. Want het gaat u gegarandeerd gebeuren dat uw viervoeter die zo goed op weg leek om van gedrag te veranderen, plotseling niet meer weet wat hij geleerd heeft. Sterker nog, zich misdraagt als nooit tevoren!

De grafiek toont de frequentie van het probleemgedrag blaffen en opspringend in kleding bijten bij het aanlijnen om uit te gaan. Links ziet u het aantal herhalingen van het ongewenste gedrag. Eronder het aantal trainingssessies.

De desbetreffende eigenaar omschreef het gedrag (wat blaffen, opspringen en wat bijten) in het begin als speels. Tegen de tijd dat de hond voor observatie bij ons kwam, blafte hij schel, keek boos en maakte vaak een scheur in de kleding of krassen in de onderbenen of onderarmen van de eigenaar. Die noemde zijn hond nu vals.

Zoals u in de grafiek ziet, sprong de hond al bijtend en blaffend twintig keer op bij het aanlijnen toen we de therapie begonnen. Toen de eigenaar op onze aanwijzingen tijdens dat gedrag de lijn weglegde zich omdraaide en weer ging zitten zonder verder ook maar enige aandacht aan de hond te schenken, zakte het gedrag na enige sessies af en ergens rond de achtste keer was het gedrag normaal.

Door de hond bij een volgende aanlijnceremonie eerst om een 'Zit' te vragen als alternatief voor het opspringen, werd het de hond eerder duidelijk welk gedrag wel zou gaan werken. Met een Clicker erbij om aan te geven dat het moment van niet springen, niet blaffen en niet bijten wel tot aanlijnen en een uitje zou leiden, werd de bedoeling ook sneller duidelijk gemaakt. Zo versnelde ook dat het leerproces.

Rond de tiende leersessie - juist toen de eigenaar opgelucht ademhaalde omdat hij dacht dat hij er doorheen was - kwam de extinction burst! De hond sprong hoger, blafte harder en beet feller dan ooit. De eigenaar was daarop ingesteld en wist zich te beheersen. Wederom herhaalde hij de hele procedure van geen aandacht, lijn wegleggen en gaan zitten. Ook daarna probeerde de hond nog een paar keer of zijn eerdere succesvolle strategie echt niet meer werkte, maar hij was daar duidelijk al minder van overtuigd.

Tussen de twintigste en dertigste leersessie was het gedrag haast helemaal normaal. Rond de dertigste keer ontstond nog één keer een terugval in het oude gedrag, maar veel minder hevig.

Let op: Onderhuids blijft zelfbelonend gedrag altijd bestaan. Daarom moet het wel gewenste alternatieve gedrag onderhouden worden door het af en toe onvoorspelbaar te belonen met een onvoorspelbare beloning.

Afhankelijke rang

- Mensen/dieren komen met ongelijke talenten ter wereld.
- Ongelijkheid in de sociale rang?
- Rangorde = spelregels om de groep te laten samenhangen?

Advies voor mensen in verband met sociale rangorde:

- **Laat je dochter zien hoe geweldig ze is:** versterk haar gevoel van zelfwaardering door haar te complimenteren met haar specifieke eigenschappen.
- **Waardering uitspreken voor de bijdrage die zij aan de groep levert:** help haar begrijpen op welke manier zijzelf bijdraagt aan haar sociale netwerk door met haar te bespreken welke rol ze in de groep speelt.
- **Richt je vooral op positieve verschillen:** breng de diversiteit binnen haar groep met leeftijdsgenoten naar voren door haarzelf en haar vriendinnen te complimenteren met de unieke aspecten van hun uiterlijk, maar vooral ook door het benadrukken van hun prachtige persoonlijkheden.
- **Wees positief over rolmodellen:** praat over mensen in de familie, gemeenschap of bredere cultuur die kwaliteiten hebben die je bewondert.

Belonen, straffen, correctie, ...

Aversieve middelen/ correctie

slipketting = correctie of aversief middel ! nekletsels en correctie in verband brengen

- het is geen imitatie van een nekcorrectie
- het is geen vereist dat u als ranghogere voorop loopt
- aandacht en aankijken kan uitdagend zijn
- niet trekken is onnatuurlijk

Vaak gehoorde bewering (1):

"Als een ranghogere hond een ranglagere corrigeert, dan bijt de ranghogere de andere hond in de nek."

Vaak gehoorde bewering (2):

Met behulp van lijncorrecties (in combinatie met een slipketting) kunt u de hond snel leren dat u voortdurend gevolgd dient te worden (aandachtsoefeningen). Aandacht voor de roedelleider is een vanzelfsprekende (natuurlijke) zaak. Daarom bevestigt u op een voor de hond begrijpelijke wijze uw leiderschap door telkens als de (aangelijnde) hond te ver van u wegloopt en geen aandacht voor u heeft, dit met een lijncorrectie te corrigeren. De leider loopt in principe voorop.

! nuance: een correctie is er pas één als het zo ervaren wordt en op lange termijn het gedrag uitdooft

middelen om te belonen ! gedrag stijgt in frequentie

? primair of secundair

- voer
- verbale belonging !aanleren
- spel
- aandacht

Positieve bekrachtiging training

- Maak tijd voor qualitytime en training. Apart. Zeker nieuw gedrag.
- Het verschil tussen 'fout' en 'nee'
- Een commando kennen is niet hetzelfde als een commando beheersen; herhaling is belangrijk
- Wat werkt voor elk individu en in elke situatie
- 'Marker word' (yes, klik) voor het aangeven van gewenst gedrag

Gedragstherapie

Dominante (DOM MAATREGELEN) en leidinggevende (LEI MAATREGELEN) handelingen en gedragingen door de eigenaar (ter verbetering van de relatie mens/hond) en basis opvoeding

dominante (DOM MAATREGELEN) en leidinggevende (LEI MAATREGELEN) handelingen en gedragingen:

LEI MAATREGELEN

- zorgen dat een commando ook uitgevoerd wordt (1X en dan helpen)
- hond in een bepaalde positie houden en “vrij”geven
- ongewenst gedrag corrigeren (juist negeren is ook corrigeren) – tussenkomen
- aandacht afnemen
- time-out
- de volwassen ouder biedt veiligheid en is zelfzeker dus geen conflict aangaan
- het commando wordt rustig gegeven, er wordt niet geschreeuwd (onzekerheid en agressie)
- beter om een nieuw gedrag via beloning ipv via straf aan te leren
- vermijd het geven van commando's als de kans groot is dat de hond ze niet opvolgt
- duidelijke communicatie bv “zit” is niet “zitten” en ook niet “wil je aub eens even gaan zitten voor mama”
- consequent gedrag bv zetel, bed, ...
- 13 opvoedingsregels
- preydummy

Lei maatregelen gebaseerd op de oude 12 roedelregels:

- Vergroot het gevoel van veiligheid van je hond door hem te laten wachten bij deuropeningen en smalle doorgangen, hiermee neem je ook de mogelijkheid weg voor manipulatiegedrag; je neemt de leiding, je hond moet werken (zit/blijf) en je zorgt voor veiligheid.
- Laat je hond werken voor zijn eten. Dit kan variëren van een commando voor de maaltijd tot het gebruiken van zijn volledige maaltijd voor een training. Wil je eerst zelf eten kun je hier een 'plaats' commando aan koppelen, zodat de hond altijd in zijn mand ligt terwijl je zelf eet. Hij leert snel genoeg dat hij daarna aan de beurt is. Geef je hem eerst eten, kan hij na zijn eten rusten in zijn mand terwijl jij eet. Als je hond zijn bak niet leeg eet, check dan of dit een medische achtergrond heeft, of dat je misschien teveel voert. Wij hebben ook wel eens minder trek. Zo niet, kun je het gerust wegnemen zodra zijn aandacht ergens anders op gevestigd is. Een maaltijd overslaan is geen probleem.
- Zorg voor een rustige plek, eigen waar je hond zich kan terugtrekken en waar hij tot rust kan komen, dit is zijn eigen plaats. Wil je hem bij je op de zetel, doe dit dan op uitnodiging: initiatief nemen voor aandacht en knuffelen. Vertoont je hond ongewenst gedrag terwijl hij bij je zit, zet je hem weer op de grond. Bij jou op de zetel is een privilege, zolang hij zich gedraagt. Zo niet, neem je dit privilege af. Mocht hij liever ergens in de weg gaan liggen, waardoor jij capriolen uit moet halen om erlangs te kunnen, benader hem met respect en werk met een commando en beloning om je hond in zijn mand of op een andere plek te krijgen.
- Laat je niet omver lopen door je hond, dit is respectloos gedrag. Sta stevig in je schoenen. Zodra je hond tijdens een wandeling voor je voeten loopt, kun je gewoon doorlopen. Niet extra hard gaan stappen maar dezelfde richting en tempo aanhouden, je zult tegen hem aanlopen en hij zal de hint begrijpen. Het is niet de bedoeling dat je hem pijn doet, je maakt hem wel duidelijk dat hij rekening met je moet houden.
- Leer je hond dat het oké is om ook even alleen te zijn, geef hem bijv. een kong met iets lekkers als je in een andere ruimte iets moet doen. Als je terug komt, kun je de kong weer wegnemen, zodat je hond de link legt tussen weggaan

en iets leuks te doen krijgen. Bouw dit geleidelijk op qua tijd zodat hij leert dat het prima is als je weg bent, en dat je ook weer terugkomt.

- - Aaien is voor de hond fijn als dit respectvol gebeurt, dus aai hem op zijn borst, schouders, billen, flanken en kin. Aaien op zijn hoofd of schoft is een dominante handeling, waarmee je minder respect toont voor hem.

- Neem initiatief voor spel, spel is ontspanning en verbetert jullie band. Bouw na een training ook tijd in voor spel, om even lekker te ontspannen en samen plezier te maken. Verzin ook eens andere spelletjes, online kun je inspiratie opdoen.

- Laat een vreemde hond altijd naar jou toe komen, misschien vindt hij het te spannend of heeft hij geen zin in sociaal contact. Dwing het niet af. Wil je 's morgens je hond begroeten, doe dit respectvol en wil hij nog wat uitslapen, laat hem lekker liggen. Een hond mag niet opspringen, dit getuigt niet van respect: rug naar hem toedraaien en flink belonen zodra hij met 4 poten op de grond staat.

- Versterk jullie band door samen te trainen en te leren; beloon naar waarde dus voor moeilijke oefeningen zijn er grote lekkere beloningen. Trainen kan tijdens een wandeling met basiscommando's maar ook door samen te puzzelen, op objecten te balanceren tijdens een wandeling, in een groepje bij een club, of door bijvoorbeeld op speurles te gaan. Je kunt dus klassikaal of zelf blijven leren met je hond. Je hond leert, heeft plezier, krijgt voldoende prikkels en jij bent degene die dit met hem doet. Maak het leuk, dan is je hond meer gemotiveerd om mee te doen.

! vertrouwen, respect, keuzes en zelfcontrole

DOM MAATREGELEN

- grommen
- Omver lopen
- overstaan (niet bij agressie!)
- over de snuit bijten (bij correctie maar niet bij agressie!)
- hand op schoft leggen (niet bij agressie!)

De laatste 3 worden niet ingezet bij agressie en als de eigenaar beter of duidelijker leiding moet geven.

! geen dominante handeling bij agressie en lage houding/angst

counterconditionering

= een nieuw gedrag aanleren op de bestaande prikkel

Bv

ESTA = emotional systems therapeutic application bv seeking en comfort

extinctie

= het aangeleerd gedrag verdwijnt omdat het niet meer beloond wordt bv

! negeren + belonen ! uit zichzelf

Bv

progressieve desensitisatie – systematische desensitisatie

de stimulus wordt langdurig onder de drempel van gevoeligheid aangeboden en geleidelijke verhoging van de stimulus leidt tot verhoging van de drempel

! combinatie met counterconditionering en modeling

Bv

flooding

*! niet bij hart en luchtwegen problemen (response prevention! Stress en aangeleerde hulpeloosheid)
prikkel langdurig en groots aanbieden, terwijl het gebruikelijke vluchtgedrag wordt voorkomen*

! combinatie met counterconditionering en modeling

Bv

aversieve conditionering

de voorheen belonende prikkel wordt onaangenaam gemaakt met een negatieve of positieve straf (het wegnemen van een plezierig iets of situatie/het toedienen van een aversief iets of gebeurtenis) het doel is om het gedrag in frequentie te laten afnemen.

! nadelen van straf

Bv

2 reward system

dubbele straf en dubbele beloning

Bv

habituatie

door herhaaldelijke confrontatie met de prikkel verdwijnt of vermindert de reactie op die prikkel

Bv

modeling (social facilitation) !spiegel

Bv

Management

Preventie

- Bewuste aankoop
- Verdiepen in fokker en afkomst
- Socialisatie
- Voldoen aan de behoeftes van het individu
- Behoeftes kunnen veranderen
- Op tijd hulp zoeken bij afwijkend of probleemgevend gedrag
- Op tijd medische controles

Gedragstoornissen door medische oorzaak en medicatie

De spijsverteringsorganen en spijsvertering

- braken
- diarree
- verstopping
- flatulentie
- maagtorsie
- (voedsel)allergie

Voortplanting

- schijndracht
- castratie van de teef
- castratie van de reu
- medicijnen

Specifieke aandoeningen

- onzindelijkheid
- epilepsie
- dementie
- hersenafwijkingen
- leveraandoening
- spieren en gewrichten ! beweegleer

Medische oorzaken bij agressie bij honden:

- Chronische pijn: bijvoorbeeld een oorinfectie zorgt ervoor dat de hond gromt als je zijn hoofd aanraakt, nek of ruggenwervel problemen kunnen agressie veroorzaken als een hond de halsband aangedaan wordt, artrose of artritis veroorzaakt een kort lontje.
- Hypothyroidisme: dit tast het endocriene systeem van honden aan, en wordt veroorzaakt door een tekort aan thyroid hormonen. Dit kan ontdekt worden door een bloedtest, de symptomen zijn: veel bijkomen, veel ruiven, lethargy, snel koud hebben en gedragsverandering met angst, hyper gedrag of agressie.
- Hersen aanval: in de post-ictal fase, gevolgd door een aanval. Hier kan een deel van de hersenen, verantwoordelijk voor het regelen van agressie, aangetast worden. Dit is dikwijls te zien in de rassen zoals cocker en springer spaniels en chesapeake bay retrievers.
- De conditie van de hersenen: een trauma kan bepaalde regio's van de hersenen aantasten en neurologische afwijkingen veroorzaken zoals agressief gedrag. Dit treedt op als de hond hersenschade heeft gekregen bijvoorbeeld bij hersenkanker bij oudere honden, encephalitis of ontsteking in de hersenen zoals bijvoorbeeld hondsdelheid of distemper. Hydrocephalus of een vergroting van het brein geeft ook neurologische reacties waaronder soms agressie.
- Andere: oorontsteking, artrose, slecht gehoor, tand problemen, ... Zeker bij ouder wordende honden

Gedragsverandering door vaccinatie

Er zijn zelfs dierenartsen die bij hoog en bij laag volhouden dat vaccineren volkomen veilig is en dat dieren er niet ziek van kunnen worden. Het zou beter zijn als zij eens aanklopten bij de fabrikanten en de bij de vaccins behorende documenten bestudeerden. De chemische 'afzwakmiddelen', maar vooral de levende virussen in een vaccin en de verontreinigingen, richten de meeste schade aan.

Het doel van het inspuiten van een levend of 'verzwakt virus is dat het zich gaat vermenigvuldigen in het lichaam van de gastheer, om zo tegen het desbetreffende virus een betere afweerreactie te creëren. Men beweert dat vaccins 'volkomen onschuldig' zijn, maar men gaat eraan voorbij dat ze soms wel degelijk schadelijke bijwerkingen (61) hebben en zelfs sterfte veroorzaken. Een van die bijwerkingen zijn auto-immuunziekten, die een stresstoestand van het immuunsysteem veroorzaken, Hierdoor raakt het immuunsysteem in de war en gaat het eigen lichaamsweefsel aanvallen.

Een aantal van deze optredende auto-immuunziekten, die na inenting bij honden op kunnen treden, zijn:

- Hashimoto's thyroïditis (chronische schildklierontsteking, die vooral bijteven voorkomt).
- Ziekte van Addison (bijnierschorsaandoening).
- Reumatoïde artritis.
- Lupus erythematosus ('wegvretende' ziekte van de huid en/of ingewanden).
- Idiopathische trombocytopenie purpura (verlaagd aantal bloedplaatjes).
- Hemolytische anemie (afbraak van rode bloed lichaampjes).
- . Chronische actieve hepatitis.
- . Diabetes mellitus.
- . Hypogonadisme (onvoldoende functie van de geslachtsklieren en gestoorde seksualiteit).
- . Myasthenia gravis (ernstige spierzwakte met op verlamming lijkende verschijnselen). . Pemphigus (auto-immune huidziekte, die gepaard gaat met grote blazen).
- . Alopecia (haaruitval).
- . Glomerulonefritis (ziekte van Bright, ontstoken glomeruli in de nierschors). .
- hpoparathyroïdie (ziekte van Gull, onvoldoende productie van schildklierhormoon).
- Diverse neurologische aandoeningen.
- irisontsteking) en andere immunologische oogziekten.

Het CHC heeft in de jaren negentig van de vorige eeuw in Engeland een grootschalig onderzoek gehouden naar de gevolgen van vaccinatie bij honden, waar onder andere de volgende resultaten uit voortvloeiden. Opgetreden aandoeningen en ziekten bij honden binnen drie maanden na inenting (met een zekerheid van 95%):

- Kanker 31% Chorea 63,20/0 (Plotselinge onwillekeurige beweging)
- Encefalitis 75% (hersenvlies)ontsteking)
- Hartaandoeningen 26.1%
- Nierbeschadigingen 25%
- Verlammingen 47%
- Leverbeschadigingen 64.70%
- Verlammingen achterlijf 49%
- Hepatitis 5 0%
- Para-influenza 68.2%
- Parvovirus, hondenziekte of Leptospirose 55.6%
- Alvleesklieraandoeningen 31,6%
- Concentratieproblemen 68,40%

Honden die binnen drie maanden na inenting tegen een bepaalde ziekte juist de betreffende ziekte kregen.

Deze cijfers liegen er niet om en daarom is het zo belangrijk dat een dierenliefhebber hiervan op de hoogte is. Bovendien is het zeer belangrijk om ook in andere landen onder dierenbezitters een dergelijk onderzoek te houden. In Nederland heeft Natural Animal Consulting deze taak op zich genomen en men kan voor de nodige informatie hier terecht

Er is al veel onderzoek verricht naar de bijwerkingen van vaccins. Wanneer bijwerkingen optreden, spreekt men van Post-Vaccinaal Syndroom, afgekort PVS. Tevens is het al jaren bekend dat deze post vaccinale klachten op een natuurlijke manier en niet belastend voor het lichaam te behandelen zijn door middel van natuurgeneeskunde en te titteren.

Verzuring en effect op de hormonenhuishouding

De juiste zuurgraad is een van de belangrijkste voorwaarden voor een goede gezondheid. Het meest gevoelig voor afwijkingen hierin zijn: botweefsel, haar, nagels, bloed, spieren, urinewegen, pezen en gewrichten. Verzuring kan leiden tot botontkalking. Want mineralen zijn basen en worden aan het lichaam onttrokken. Dit wordt ook demineralisatie genoemd. Dit gebeurt ook in de haren en de nagels.

Het kan leiden tot bijvoorbeeld

- Niergruis en nierstenen; kristallisatie van de urine.
- Ontstekingen
- Verstijving spieren en gewrichten
- Verteringsproblemen, meer vet, overgewicht (enzymen)
- Onvoldoende opname vitamines en mineralen
- Maag en darmproblemen
- Immuniteits problemen
- Enz...

Hormonen zijn chemische stoffen die hun eigen specifieke werking hebben op de organen en weefsels in het lichaam. Ze sporen de werking aan of remmen de werking af. Het komt van het Grieks 'hormân' en betekent aandrijfstoffen of het in beweging zetten. Een kleine hoeveelheid kan grote gevolgen hebben. Hormonen worden afgescheiden door de endocriene klieren aan het bloed, vervolgens vervoerd door het bloed naar de cellen en ze worden weer afgebroken in de lever. De hele stofwisseling wordt dus geregeld door hormonen.

Voeding is de basis van een goede hormonenhuishouding en haar werking. De bouwstoffen van hormonen zijn eiwitten en onverzadigde vetzuren. Er zijn ook helpers nodig in de vorm van vitamines en mineralen om dit juist te laten functioneren: het gaat vooral om magnesium, vitamine B6, zink, selenium, jodium en zwavel. We onderscheiden twee soorten hormonen namelijk hormonen en steroïdhormonen. Naast de groei en stofwisseling spelen hormonen ook een grote rol in immuniteit en het energieverbruik.

Als de hormonen verstoord raken, ontstaat er dus een disbalans in ons lichaam; juist te veel of te weinig van een bepaald hormoon en het lichaam raakt ontregeld. Uiteindelijk treden er elders, in bepaalde organen, ook verstoringen op. Vooral in het spijsverteringsstelsel. Dit gaat gepaard met trek in de verkeerde dingen om te eten. De lever raakt overbelast doordat het overvloedige hormonen moet afbreken, een tekort aan mineralen en vitamines treedt op en de ontwrichting van het lichaam verloopt niet optimaal. Het zuur-base evenwicht raakt verstoord in ons lichaam en dit leidt tot verzuring. Zuren en gifstoffen gaan zich binden aan mineralen in het lichaam. Deze verzuring gaat in combinatie met het opslaan van vet en water leiden tot verzwakking en allerlei ziektes.

In eerste instantie zal het lichaam zelf het teveel aan zuren en gifstoffen proberen op te lossen door mineralen te onttrekken aan het lichaam, welke zich bevinden in de botten, haren, nagels en de tanden. Het is belangrijk goede zuivere voeding te nemen die vooral uit basen en een lage glycemische spiegel bestaat. Er moet een behandelplan

opgesteld worden om de opgeslagen gifstoffen los te maken en af te voeren. Mineralen, vitamines en sporenelementen moeten aangevuld worden tot de lever en nieren weer optimaal gaan functioneren.

Wat zijn de symptomen van een verstoorde hormoonhuishouding:

- Gewichtstoename
- Vermoeidheid
- Obstipatie
- lage lichaamstemperatuur
- altijd honger hebben en zoeken en eten
- zich depressief voelen
- verminderd libido
- stemmingswisselingen
- geconcentreerd vet
- verhoogde cholesterol
- te hoge bloeddruk
- sloomheid
- haaruitval
- gespleten nagels
- slapeloosheid
- futloos of geen energie
- concentratieproblemen
- maag en darm problemen
- behoefte aan zout en/of zuur
- opgeblazen
- oedeem (vochtophopingen die tot doel hebben zuur en gifstoffen te verdunnen)
- verslaking vb allergieën, cellulitis en puistjes

de zes belangrijkste bronnen van verzuring:

1. voeding
2. stress
3. stofwisseling
4. schadelijke stoffen zoals conserveringsmiddelen, medicijnen
5. electrosmog en stralingen
6. bacteriën, schimmels en parasieten die de darmflora aantasten vb candida (beslagen tong)

Basische mineralen zijn van groot belang voor de ontgifting en ontzuring van ons lichaam en om overtollige zuren te kunnen binden en neutraliseren. Naast de mineralen calcium, kalium en magnesium spelen de sporenelementen zink, kiezel en aarde (silicium in heermoes, brandnetel en aardappel) een grote rol bij de afbraak van zuren.

Goede stoelgang?

- Weinig of niet geurend
- Geen onverteerde voedselresten
- Geen slijm of water
- Hard maar niet te hard
- Regelmatig, niet wisselend
- Ontwormen?

Gedragsstoornissen bij de oudere hond

Men onderscheidt bij de oudere hond twee soorten van pathologisch gedrag; met en zonder agressie. Agressie zal ingezet worden bij pijn, zintuiglijke verandering en dysthymie. Regressie of depressie en verwarring of desoriëntatiestoornis kan wel of niet agressie veroorzaken. Met het ouder worden, kan het dier agressief worden. Maar vaak gaat het om een lichamelijk probleem. Lichamelijke verstoringen zoals pijn zijn de meest frequente oorzaak van agressie bij de bejaarde hond. De preventie van agressief gedrag bij een oud dier is dan ook heel belangrijk en berust vooral op pijnbestrijding.

Als de hond pijn voelt, zal de agressie veroorzaakt worden door irritatie. De oorsprong van deze pijn kan heel divers zijn. Je merkt dat het plots opkomende agressiviteit is, vaak tijdens verzorging of aanraking, eerder gericht tegenover de mensen die de hond kent en je ziet het volledig agressief gedrag-repertoire, gaande van dreigen naar bijten en vluchten. Dit gedrag wordt versterkt met elke succesvolle afloop en de hond krijgt vaak de neiging om daarna te anticiperen en geïnstrumenteerde agressie te ontwikkelen. Dit wil zeggen dat hij de fase van dreigen afschaft. Vaak wordt het dier naast pijnbestrijding ook geholpen met gedragsmedicatie.

De agressiviteit kan ook veroorzaakt worden door veranderingen van de zintuiglijke capaciteit van de hond, bijvoorbeeld een dove hond wordt verrast en valt uit door schrik of door irritatie. Je gaat preventief aan de slag door te communiceren met de hond aan de hand van een nog werkzaam zintuig.

Regressie of involutie depressie: hier verliest de hond de mogelijkheid nog snel te reageren en bijvoorbeeld een onderdanige houding of een spel boog aan te nemen. Zo krijg je conflicten met andere honden.

Uit verwarring kan het zijn dat de hond zijn eigen familieleden niet meer herkent en aanvalt uit angst. Bij het herhaaldelijk straffen van de eigenaar, die gefrustreerd is door bijvoorbeeld onzindelijkheid van zijn hond, kan het ook leiden tot agressie.

Naast agressie zie je bij de oudere hond ook nog andere gedragsveranderingen zoals onzindelijkheid, omdat de hond zich niet meer bewust is van de juiste ondergrond na verstoorde slaap; het exploitatiegedrag dat opnieuw oraal wordt, de hond gaat dus opnieuw dingen kapot bijten; het verlies van aangeleerde kennis, overdreven gehechtheid, angsttoestanden, verward en versuft gedrag, slechte oriëntatie, 's nachts wakker worden en rond lopen, enzovoort.

Regressie gedrag vind je terug bij dieren van gemiddeld zeven jaar en ouder, soms vanaf vijf jaar bij de molossers en bijvoorbeeld na 10 jaar bij de poedels. Het komt tweemaal meer voorbij vrouwelijke dieren. Er zijn factoren die het gedrag kunnen uitlokken zoals bijvoorbeeld het stoppen van een bepaalde activiteit, een nieuwe hond in huis halen, andere vorm van aandacht door de eigenaars, een verhuis of meer drukte in het gezin, meer gebruik van straf, enzovoort. Soms kan een nieuwe jonge hond nuttig zijn om de oudere hond in beweging te houden maar daar moet men zeker zijn dat de oude hond nog in staat is tot normaal sociaal gedrag zoals bijvoorbeeld het aannemen van een onderdanige houding.

In de gedragstherapie is het belangrijk om een rustige en veilige omgeving voor het dier te creëren, het dier niet af te straffen en zeker niet meer angst veroorzaken. Het is ook belangrijk om de eigenaar te verwittigen dat het een aftakelingsproces is en dat geen normaal gedrag meer kan verwacht worden. Het is belangrijk om risico's voor agressie te voorkomen en aangepaste gedragsmedicatie te geven. De meest voorkomende gedragsmedicaties zijn: selgian, clomicalm en fluoxetine

Het raadplegen van een dierenarts en een gedragstherapeut is aan te raden.

Gedrag en voeding (zie cursus voeding en gedrag)

- allergie
- winden, ontlastings
- mager
- te actief of inactief
- water drinken
- vacht conditie
- krabben en likken
- iets eten bv papier, gras, stokjes, ...
- uitwerpselen eten

! serotonine

! Eiwitten of proteïnen

Enzymen voor de vertering: werking, suppletie, testen

Vertering:

<https://www.youtube.com/watch?v=Vqur2NDuwz0>

Enzymen zijn hoogwaardige proteïnen die in het lichaam werken als biologische katalysatoren. Naargelang hun vorm en werking kunnen we ze opsplitsen in intracellulaire en extracellulaire enzymen. Het zijn essentiële proteïnen die scheikundige reacties in levende organismen mogelijk maken en bevorderen of katalyseren.

Ze versnellen alle scheikundige reacties en dit zelfs in zeer ongunstige omstandigheden. Er zijn drie soorten enzymen in het lichaam aanwezig: de spijsverteringsenzymen, metabole of systemische enzymen die het lichaam aanmaakt en de voedingsenzymen die opgenomen worden.

Een greep uit lichaamsactiviteiten die enzymen nodig hebben:

- Energieproductie
- Absorptie van zuurstof
- Infecties tegengaan en wonden genezen
- Ontstekingen verminderen
- Het functioneren van RNA en DNA
- Voedingscellen in je cellen krijgen
- Toxisch afval wegvoeren
- Bloedpropfen weghalen
- Koolhydraten, proteïnen en vetten afbreken
- Cholesterol- en triglycerideniveaus reguleren
- Regulering van hormonen
- Regulering van zenuwimpulsen
- Het verouderingsproces vertragen

Enzymen kunnen in hun werking geremd worden door de zuurtegraad van het lichaam, de aanwezige hoeveelheid en de temperatuur. Ze werken enkel bij een optimale zuurtegraad en bij temperatuurverhoging wordt de oorspronkelijk enzymactiviteit verhoogd.

Het zijn echter eiwitten waardoor ze snel beschadigd worden. Bij een temperatuur van 41-42°C valt die activiteit zelfs weg. Stoffen die de activiteit verhogen zijn magnesium, mangaan en zink. Daarnaast zijn er ook stoffen die de activiteit van enzymen verlagen of blokkeren zoals gifstoffen, kwik en lood.

De spijsverteringsenzymen

Deze zijn verantwoordelijk voor de afbraak van het voedsel en de opname ervan in de darmwand. Onverteerd voedsel zal in de darmen gaan gisten en gasvorming geven. De enzymen die we hier nodig hebben zijn:

- Protease en papaïne voor de vertering van eiwitten.
- Amylase om koolhydraten en zetmeel te kunnen afbreken en opnemen.
- Lipase die de vetten helpt verteren.
- Betaïne dat werkzaam is bij vetten en eiwitten. Zorgt ervoor dat er voldoende maagzuur aangemaakt wordt.
- Cellulase breekt vezels af waardoor ze zonder problemen via de darm kunnen worden uitgescheiden.
- Lactase zal op zijn beurt de melksuikers omzetten waardoor zuivelproducten gemakkelijker verteren.
- Maltase helpt complexe suikers in granen omzetten in glucose.
- Phytase helpt met de algemene vertering, vooral bij de productie van B-vitaminen.
- Sucrase helpt om de meeste suikers te verteren.

Symptomen van een tekort aan spijsverteringsenzymen geven

- Een slechte vertering met gasvorming.
- Lactoseintolerantie doordat lactase de melksuiker niet verteert.
- Slechte wondgenezing door een gebrek aan bromelain en natokinase
- Overmatige littekenvorming door een gebrek aan nattokinase en serrapeptidase.
- Te weinig betaïne geeft een verhoogde kans op bacteriële en parasitaire darminfecties.
- Weefselverzuring.

De metabole enzymen

Deze zijn vooral verantwoordelijk voor de productie van energie in ons lichaam. Helpen bij het herstel van beschadigd weefsel. De lever, pancreas en gal spelen een belangrijke rol bij de vorming ervan. De verschillende metabole enzymen zijn:

- Chymotrypsine is een pancreasenzym nodig voor vetafbraak. Zorgt tevens voor een betere doorbloeding van de bloedvaten en het oplossen van stolsels.
- Trypsine wordt in de darmen gevormd en breekt arginine of lysine, maar werkt enkel in alkalisch milieu.
- Bromelaïne helpt vetten verteren en verwijdert dode huidcellen.
- Natokinase verbetert de doorbloeding, helpt rode bloedcellen vormen en kan bloedstolsels oplossen.
- Serrapeptidase is ontstekingsremmend omdat het de beschermende eiwitlaag van bacteriën oplost en verteert. Is effectief bij het verbeteren van de circulatie, weefsel herstel, ondersteunt de hartfunctie, verlicht de ademhaling en heeft een goede anti-oedeem werking.
- Telomerase gaat veroudering en de hiermee gepaard gaande ongemakken tegen.

Symptomen bij een tekort aan metabole enzymen

- Terugkerende ontstekingen: serrapeptidasetekort
- Spierontstekingen en veel sportblessures: metabole enzymen zorgen voor een beter herstel, vermindert de kans op ontstekingen en vermindert blijvende letsels.
- Aanleg tot bloedingen: trypsine en chymotrypsine zorgen voor een betere doorbloeding van de bloedvaten en kunnen zelfs bloedstolsels oplossen. Een tekort kan de aanleg tot bloedingen verhogen.
- Risico op tromboses en tromboflebitis: tekort aan natokinase.
- Circulatiestoornissen: een tekort aan trypsine, chymotrypsine, serrapeptidase en natokinase.
- Zwellingen en oedeem door een tekort aan serrapeptidase.
- Chronische problemen, degeneratieziekten en vroegtijdige veroudering: te wijten aan een tekort aan telomerase.

Iedereen wordt geboren met een bepaalde hoeveelheid lichaamsenzymen. Het is dan ook nodig deze voorraad zo goed mogelijk te bewaren. Maar door gebruik van gekookt en gestoofd voedsel, gebruik van alcohol en drugs, het doormaken van infectieziekten, het leven onder stress en andere doet de voorraad aan enzymen sterk verminderen. Ook bij het ouder worden, vermindert de enzymenproductie van het lichaam.

Medicamenten en natuurlijk hulpmiddelen ter ondersteuning van een gedragsprobleem

Het doel van deze behandeling is het dier van zijn angst te bevrijden en niet het behandelen of onderdrukken van specifieke symptomen.

Werking

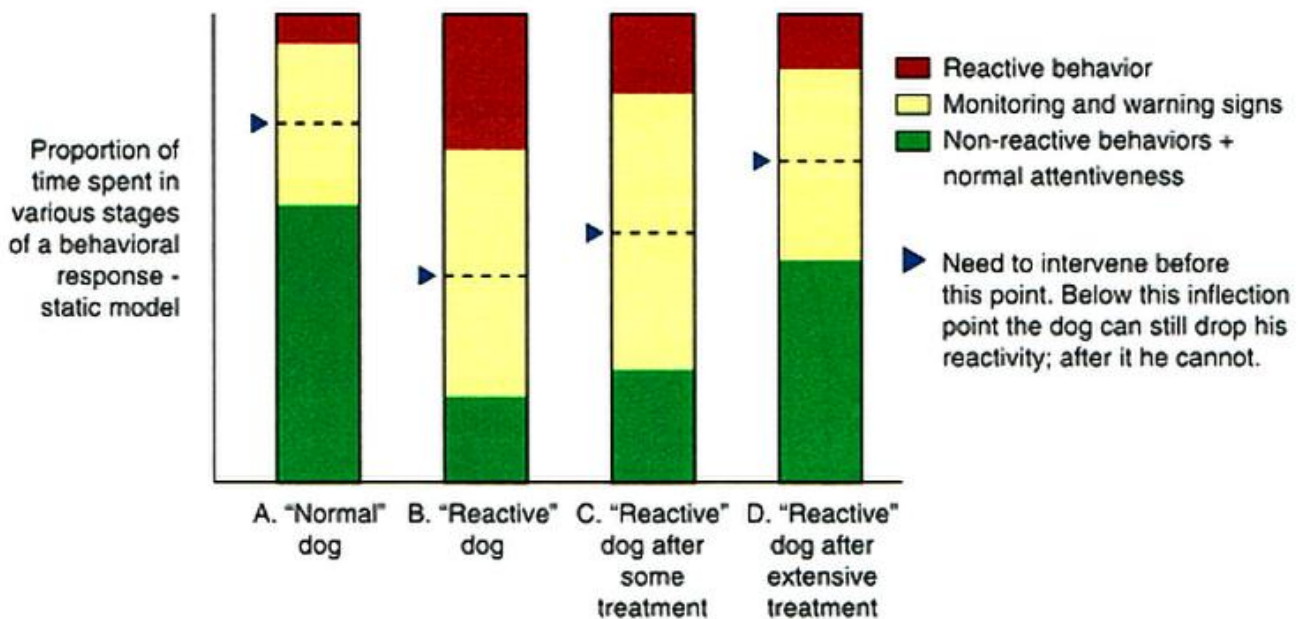

Fig. 2-4 Static model for how reactive animals differ from animals who are "normal" and how these differences can change with successful treatment. Here dogs are used as the model species, but this approach applies equally to cats. Green represents calm, non-reactive, and normally attentive behaviors; yellow represents monitoring behaviors with warning signs; red represents reactive behaviors. **A**, Dog A is a normal dog. **B**, Dog B is a reactive dog. **C**, Dog C is the reactive dog after some treatment. **D**, Dog D is the reactive dog after extensive treatment. The triangle and dotted line represent the point after which all intervention can be focused only on keeping everyone safe and on getting the dog out of the situation as quickly as possible.

Clomicalm

Het is een antidepressivum en bevrijdt het dier van zijn angst zodat het beter dingen kan aanleren. Het middel wordt vooral ingezet bij het niet alleen kunnen zijn en verlatingsangst.

De behandeling varieert naar gelang de ernst van het probleem. Meestal wordt een minimum van 2 maanden aangeraden. En nog enkele weken toedienen, na het verdwijnen van de symptomen van de angst. De dosis bedraagt 1 tot 2mg/kg tweemaal per dag. Het mag met of zonder voeding gegeven worden, maar ik verkies met. Liefst een uur voor het alleen laten van de hond toedienen in geval van verlatingsangst of niet alleen kunnen zijn. Het is niet nodig de medicatie af te bouwen. Het mag enkel voor dieren vanaf 6 maand gebruikt worden. De meeste neveneffecten zijn braken en sedatie van korte duur. Minder voorkomend zijn verandering in eetlust en lichaamsgewicht. Soms ook lethargie, verhoging van leverenzyles, depressie, diarree en verhoogde dorst.

Selgian(selegilline, L-deprenyl)

Selgian bezit antidepressieve eigenschappen. Het wordt veel ingezet bij hyperactiviteit, veroudering, verminderde activiteiten, minder spelen, onzindelijkheid en depressie.

De dosis bedraagt 0,5mg/kg per dag en de behandeling moet min 2 maanden duren. Als er dan geen verbetering optreedt dient de behandeling stop gezet te worden. Max 8 maanden geven en afbouwen is niet nodig. Het product niet toedienen aan zogende of drachtige dieren. Het mag maar gecombineerd worden met weinig andere farmaceutische middelen.

Neveneffecten zijn mogelijk; braken, glaucoom, tachycardie

Voeding en voedingssupplementen

Zie ook onze cursussen en workshops hierover.

Bijlage: Castratie (engels)

Depending on who you consult with, you will get different answers on the age to neuter dogs. Shelter employees, and veterinarians who work alongside with shelters strongly believe in early spay and early neuter. Breeders on the other hand, may recommend neutering at a significantly later age. The average veterinarian may recommend to neuter at an age between what early neuter advocates suggest and what breeders suggest. So who is right? Let's see the differences and the school of thought of each.

- **Average Rescue Recommendation (8 weeks old)** Early neutering advocates push early neuter to help with the pet overpopulation problem. The belief is the earlier the pet is altered, the less chances it will reproduce. For instance, a rescue group may give a puppy to a new owner which signs a contract to have it neutered about 2 to 3 months later. When the time to neuter comes, the young dog escapes from the door, and bingo, impregnates the neighbor dog in standing heat. Eight puppies are born. All this could have been avoided with an early neuter, according to North Shore Animal America's Spay USA. Early spay and neuter can be performed on a puppy as early as 2 months old and weighing at least 2 pounds. The term for this is "pediatric neuter". According to Brenda Griffin, veterinarian and Director of the Shelter Medicine Program at Auburn University School, the need for spaying and neutering dogs at six months is not supported by scientific data. Dr. Brenda Griffin supports early neuter and spay procedures and considers it to be a great way to reduce the pet overpopulation problem. Indeed, she finds it important to remind that "the biggest killer of cats and dogs in our country is shelter euthanasia".
- **Average Veterinarian Recommendation (six month old)** Many average veterinarians still advocate getting a puppy fixed at the magic age of 6 months old. Because people trust their vets, most people feel this is the best for their dog. However, there are many considerations to keep in mind. For instance, there is little veterinary literature claiming what age is the optimal one for neutering. Because some dogs may reach sexual maturity before the age of 6 months, the practice of neutering around 6 months may result in males already breeding fertile females. For effective sterilization programs, dogs should be neutered prior to the onset of puberty, explains veterinarian Ruth Marrion in the article "New Views on Neutering". Yet, the 6 month old neutering tradition lives on and there may be also risks in getting larger dogs altered this young and we will see these below.
- **Average Breeder/Trainer Recommendation (14 months)** If you own a large breed dog, your breeder/trainer/veterinarian may recommend to not neuter under the age of 1 year old. The reason for this is the concern for skeletal abnormalities common in large and giant breeds of dogs. Veterinarian Christine Zink reported concerns about the protocol of neutering and spaying before 6 months old in her article "Early spay/neutering Considerations for the Canine Athlete". Because sex hormones play a primary role in the closure of growth plates and bone density, the bones of dogs neutered before puberty will continue to grow. This results in "leggy specimens" characterized by longer limbs and an alteration in body proportion. This may predispose the dog to stresses on the cranial cruciate ligament. There may also be higher chances for hip dysplasia. Even more concerning is a study of 3218 dogs which demonstrated dogs neutered before a year of age had a significantly increased chance of developing osteosarcoma. Confused about the age when to neuter your dog? Consider your dog on an individual basis and listen to the opinion of different experts. Animal rescues and humane societies of course, must do their best to prevent the pet overpopulation problem. Providing pets already neutered to adopters significantly reduces the problem. The average dog owner may wish to neuter their male dog before puberty. Windmill Animal Hospital in Texas, for instance recommends neutering at 5-6 months of age so to prevent the onset of testosterone-based behavior problems such as marking, mounting and aggression. Large dogs though predisposed to osteosarcoma and canine athletes would probably do best if neutered after 14 months of age. The most important

consideration to keep in mind when deciding if and at what age to neuter a dog is to consider all the health and disease information on an individual basis. The dog's age, breed, genetic history, predisposition to disease, prospective housing and training of the animal should all be considered for an informed decision.

- **Health Pros and Cons** We have all heard that neutering a male dog provides countless health benefits, such as reducing prostate and testicular cancer, but how true is that? While it is true that with no testicles, the chances for testicular cancer in a neutered dog are close to nil (unless there is an abdominal retained testicle) there are other important considerations. Veterinary oncologist Kevin Hahn, admits that there are higher incidences of testicular cancer in intact animals but neutered dogs are predisposed to a 4 times greater risk for prostate cancer and a 1.5 to 3 times greater chance for developing bladder cancer. Laura J. Sanborn, which has reviewed extensive veterinary medical literature on the topic argues that the health risks derived from neutering may actually exceed the benefits. Her research paper is surely worth reading as it may be an eye-opener. So what are the health benefits of neutering male dogs? Laura lists the following three while she lists nine health conditions brought on by neutering!

Health Benefits from Neutering

- Reduced risk (<1%) of dying from testicular cancer
- Reduced risk for non-cancerous prostate conditions (ie benign prostate hyperplasia)
- Reduced risk for perianal fistulas

Health Risks from Neutering

- Increased risk for osteosarcoma (bone cancer) when neutered before 1 year of age.
- Increased risk for cardiac hemangiosarcoma
- Increased risk for hypothyroidism
- Increased risk for progressive geriatric cognitive impairment
- Increased risk for obesity
- Increased risk for prostate cancer
- Increased risk for urinary tract cancers
- Increased risk for orthopedic disorders
- Increased risk for adverse reactions to vaccinations
- **Behavioral Pros and Cons** There is belief that neutering reduces certain unwanted behaviors. According to veterinarian Wendy C. Brooks the only behavior changes that are noticed after neutering are mainly those influenced by male hormones. Roaming in search of a mate, fighting against other male dogs to compete for a mate, sexual behavior and marking territory to claim territory and potential mates are some examples of behaviors that may be reduced. Protectiveness of the home and family is not something that goes away by neutering, according to the ASPCA. When it comes to aggression towards other dogs, it may reduce if it stems from a hormonal drive to compete for a mate. However, it is important to consider that aggression is also often based on fear and it also has a learned behavior component, where the dog practices it because it has been repeatedly reinforced overtime by seeing the other dog back off. Before neutering in hopes of reducing inter-dog aggression, a behavior expert should be consulted to determine the exact cause of the aggression. In many cases, a behavior modification program may be all that it is necessary, to get the situation under control. According to the ASPCA, intact male dogs can be a target for aggressive behaviors from other dogs. Indeed, other male dogs may detect an intact dog's high testosterone levels which may make him a target by other male dogs. Neutering a male dog that has manifested aggression towards humans in the household or strangers will generally not help since these are mostly fear-based in the case of dealing with strangers or sometimes caused by lack of structure and leadership in the case of aggression

towards humans in the household. However, it is also true that intact male dogs are more prone to react quicker and more intensely and for a longer period of time to certain stimuli. This is due to testosterone acting as a behavior modulator, according to Milford Animal Hospital.

Statistics About Behavior Changes after Neutering

Often, dog owners get a better grasp on things by looking at numbers. While these statistics may be encouraging, it is important to take them with a grain of salt. Each dog is an individual, and as so, should be treated on a case by case basis. There are ultimately no guarantees your dog will change certain behaviors after being neutered.

- "Neutering decreases aggression in 62% of inter-dog aggression between male dogs" (Hopkins et. al., 1976)
- Neutering reduces roaming in 90 percent of males, according to Dr Nicholas Dodman.
- Neutering reduces competitive aggression between males in 60 percent of males.
- Neutering reduces urine marking in 50 percent of males.
- Neutering reduces mounting in 67 percent of males.
- Neutering overall reduced or eliminated behavioral problems with 74 percent of the male dogs showing improvement according to a study by Heidenberger and Unshelm. However, Dr. Milani a veterinarian and author of several books on canine health and behavior, dissents on this claiming that the great majority of aggressive dogs she treats are already sterilized. She believes that a "placebo effect" takes place where dog owners relax more knowing that their dog has been neutered. This, in doctor Milani's opinion, takes the pressure off the dog causing the behavior to improve.

Trends and Opinions From Different Experts and Organizations

So should you neuter your dog or not? In many cases, the choice is inevitable, breeders may have had you sign a neuter contract or your town may be soon requiring spay and neuter programs. You may also be tired of having to keep your dog at bay near females in heat and may have had several people complain about keeping your dog intact. While an intact male on a secluded farm in the middle of nowhere may not cause many problems, an intact male escaping to impregnate female dogs is a big problem in today's society. Numbers in this case may also help evaluate the extent of the problem:

- In 6 years, just one female dog and its offspring are capable of generating 67,000 puppies!
- About 70,000 puppies and kittens are born every day in the USA. At the same time, 10,000 humans are born. It is crystal clear there are not enough homes for these precious pets!
- Sadly, 8,000,000 dogs and cats are euthanized each year.

What Myrna Milani claims goes a long way "When all of the responsible people neuter their dogs, who's left breeding?" she asks, answering, "The irresponsible ones."

Truth is, failure to neuter requires a great deal of responsibility for dog owners. A great amount of commitment is required to provide close supervision and responsibility. Sadly, this is something that many dog owners do want to endure. This is perhaps why people are so fast to look for quick solutions such as electronic collars, crates and harsh board and train programs.

People do not have time or the will to be responsible dog owners and this comes at the dog's price. Veterinarian Patty Olson explains: "One reason sterilization is so popular in the United States is that few owners can claim that level of care". She adds "In Sweden, 93 percent of dogs are intact, they don't neuter. They have some pretty amazing ordinances by which dogs are controlled, there are very significant fines, and they do seem to have more

responsibility. What we've had to do in the U.S. was institute something because of, if you will, irresponsibility." This is quite an interesting take on the pet overpopulation problem.

According to the ASPCA in regards to neutering "it is important to realize that the potential drawbacks of neutering are minimal relative to the benefits".

According to the AVMA "Although spay/neuter is an important part of effective population control programs, and may benefit individual dogs and cats if performed at the appropriate time, whether and when to spay/neuter specific animals requires the application of science and professional judgment to ensure the best outcome for veterinary patients and their owners."

So should you neuter your dog or not? You now may be more confused than ever. Neutering, in most cases, is an elective procedure, meaning that it is ultimately your choice. However, unfortunately, as seen, there is no easy answer to the decision. The fact that there are risks in neutering cannot be denied, however, the pet overpopulation problem cannot be ignored. If you choose to neuter, make an informed decision on the best time to neuter, and if you choose to not neuter, you will have to consider the need to be hyper-vigilant all the time and never, repeat never, allow your dog to escape and have access to a female in heat.

Cases

1. Case: Franse bulldog met geïrriteerde 'voetzolen'. De huid tussen de tenen is altijd rood
2. Case: verveling en dingen kapot bijten in huis
3. Case: een hond blaft of huilt heel de tijd
4. Case: Onze hond loopt weg als hij los is. En komt niet bij het roepen
5. Case: hond vindt andere honden interessanter dan mij
6. Case: jachtdrift
7. Case: hond is te sociaal, wil overal heen
8. Case: hond wil niet poepen bij je in de buurt
9. Case: hond luistert altijd maar niet als...
10. Case: geen interesse in speeltjes
11. Case: niet apporteren, wel op de bal knagen
12. Case: hij loopt me omver of tegen mij
13. Case: hij plast tegen mensen
14. Case: in de leiband bijten
15. Case: altijd op de schoot willen
16. Case: opeisen van de zetel
17. Case: eten van het aanrecht pikken
18. Case: kapot bijten van de schoen
19. Case: enkel eten als je erbij blijft staan
20. Case: snoep afdwingen
21. Case: je overal volgen
22. Case: niet alleen kunnen zijn en "dogglywood" help niet
23. Case: moeilijke omgang met andere reu's
24. Case: happen naar bewegende handjes van de baby

Prijzen, feedback, opvolging, verslag: hoe ga je te werk?

Een verslag op maat bestaat uit een aantal mogelijke stappen:

- Info aan de eigenaar. Want kennis is belangrijk.
- Maatregelen in verband met de veiligheid en de omgeving (verrijking) want de omgeving heeft een grote impact!
- Gedragstherapie met training en verandering van leerprocessen
- Ondersteuning met (gedrags)medicatie, voeding, voedingssupplementen, kruiden, massage, feromonen, ...

Waarom een gedragstherapeut?

- Een professional zoekt naar/gaat tot de grond van het probleem.
- Een professional kan de ernst van het probleem (gevecht etc.) vaststellen en evalueren
- Een professional kan programma's en behandelingen om het gedrag aan te passen voorstellen
- Een professional kan follow-ups uitvoeren.

Prijzen...

Why hire a pro?

- *A Professional Goes to the Root of the Problem ; It is only by observing the behaviors of both dogs known for engaging in fights that a professional could evaluate and identify what exactly triggers these fights. A careful assessment would also entail a thorough interview about how the family interacts with the dogs followed by careful observation of body language of both dogs and an evaluation of how they interact.*
- *A Professional Can Evaluate the Severity of the Fights: The professional is the best person to assess if the fighting are only scuffles or if there is much more than that. Generally, the occasional scuffle with no major happenings is often seen in multi-dog households. Generally these scuffles are more drama than anything because dogs as good conflict solvers primarily engage in ritualized aggression. Ritualized aggression consists of mostly symbolic displays of threats to bite but without actually resorting to biting. While some dogs may be very dramatic in their displays when they are fighting, several times they rarely do any damage to each other, but other times they will bite and break the skin and the fights can easily get nasty. But of course, any fight may start little and grow intensely quickly. However, many dogs step over the boundary of ritualized aggression if they feel the situation grants it. This is when the situation intensifies leading to owners growing concerned.*
- *A Professional May Suggest Behavior Modification Programs: Upon evaluating the situation, a behavior expert will suggest the most appropriate behavior modification program. At times, this entails management, ie, keeping dogs separated around resources, respecting hierarchical structures and polishing the owner's skills in diffusing potential fights from erupting. At times, in severe cases, a behavior expert may suggest keeping both dogs always separated or re-homing one in a household where he/she is the only dog.*
- *A Professional Can do Follow-ups: When you hire a dog behavior specialist, you work with him throughout the issue. Most often than not, this is not a one time visit. Often, follow up visits are done and these experts are always a phone call away if more help is needed.*

Communicatie) – opbouw en uitwerking consult

! geen vooroordelen

Uit welke stappen bestaat een gedragsconsult:

1. Eerste contact per telefoon/per mail

Duidelijkheid rond hulpvraag, naam hond, ras, leeftijd, geslacht, persoonsgegevens, adres, contactgegevens, bespreking prijs en tijdsduur, wat te verwachten van gedragstherapeut, ...

Afspraak maken en vragenlijst versturen en terugkrijgen voor de afspraak.

(Voorbeeld vragenlijst.)

2. De anamnese

Diepgaande informatie verzamelen over probleemgedrag d.m.v. de vragenlijst, waarvan je vervolgens een checklist overhoudt met onduidelijkheden/interessante pistes/opmerkingen.

Je maakt hierbij ook een kort krachtig invuldocument voor jezelf op.

Bevat elementen zoals:

- lichaamstaal hond
- prikkelscontext
- motivationele factoren
- medisch
- conditionering
- territorium? ...,
- Omgevingsverrijking of spel

De anamnese gebeurt deels aan je bureau, deels op locatie van de klant. Hier vraag je diepgaander en toets je zaken af.

3. De observatie

Terug met open geest en met behulp van vragenlijst (plan) en de checklist, de hond, en de omgeving onderzoeken, uittesten van scenario's en uitsluitel bekomen.

4. Interpretatie

Kan of op locatie of terug achter je bureau gebeuren naargelang van de complexiteit. De verzamelde informatie plaatsen in gedragsformule met behulp van checklist (lichaamstaal + prikkel + context + motivationele factoren + gedrag) leidt tot...

5. Diagnostiek

Welk gedragsprobleem is hier tot uiting gekomen? Zijn er meerdere gedragsproblemen? Kan of op locatie of terug achter je bureau gebeuren naargelang van de complexiteit.

6. Therapieplan

Uitwerken van het therapeutisch traject voor de hond. Dit kan bestaan uit verschillende therapieën voor eenzelfde gedragsprobleem. Werkt bv. op de prikkel, op de motivationele factoren, werkt op de omgeving van de hond, werkt aan de gemoedstoestand van de hond ... Er kunnen ook diverse therapieën van toepassing zijn omwille van diverse gedragsproblemen en opnieuw de onderliggende facetten. Eventueel hand-outs geven.

7. Verslag opmaken

Verslaggeving voor de eigenaar, voor jezelf (dossiervorming) en voor de dierenarts. Zie hoofdstuk 8 voor meer uitleg.

8. opvolging

Opmerkingen:

- Therapieplan op maat van capaciteiten van de eigenaar
- Therapieplan op maat van de motivatie van de eigenaar
- Wanneer het therapieplan uitgebreid is, dan in fasen opsplitsen en heel duidelijk beschrijven, wanneer de volgende fasen kunnen gestart worden. Hiervoor hetzij telefonisch contact opnemen naast een nieuw plan op papier, hetzij ter plaatse met een nieuwe afspraak.
- Om de slaagkansen van een therapie te verhogen is soms het voordoen van trainingsstappen in het therapieplan nodig. Vervolgens laat je de eigenaar het aan jou voordoen.
- Vragenlijst papier of digitaal, maar sowieso handtekening nodig bij verwijzing of vermelding van je algemene voorwaarden en de privacywetgeving.
- Eventueel extra info voorzien (hand-outs).
- Duur bezoek: 1 aan anderhalf uur.
 - 10 a 15 min extra info bevragen en intake ervoor checken gegevens en small talk in het begin om op gemak te doen voelen.
 - 40min observatie (vertellen wat je ziet)
 - 20min eventueel al interpretatie, diagnose, therapieplan
 - 15 min training of illustratie van therapieplan
 - Eventueel prognose geven, indien zekerheid (na ervaring).
- Na bepaalde tijd weer contact opnemen: vragen hoe gaat, mogelijke vragen beantwoorden, duidelijk in voorwaarden stellen na welke tijd niet meer kan vragen stellen,...
- Tips tijdens consult: geef tijdsduur, voorkomend gekleed zijn, beleefd zijn, empathisch zijn, attributen meenemen, soms pauze nodig of alleen zijn met hond.

Therapie

Diagnose: 1. Anamnese 2. Observatie 3. Interpretatie 4. Diagnostiek

Prognose

Plan - Begeleidingsadvies (therapieplan)

Begeleiding (! zelfcontrole, relaxeren, oplossingen voor het probleem zoeken, leiding geven, gehoorzaamheidsoefeningen, ...)

Opvolging

To do:

- Mensen lichaamstaal uitleggen
- Relatie
- Basisprincipes: gewenst gedrag belonen, ongewenst gedrag ombuigen en vermijden, consequent zijn, juist gebruik van straf
- Opvoeden

Tips:

- Kleed je gepast
- Zorg voor een gevulde werkkoffer
- Las soms een bewuste (plas)pauze in
- Neem kleurplaten mee
- Safety first!
- Zoek een goede plek uit om te gaan zitten
- Begin met small talk
- Ga geen foto boeken kijken.....
- Emoties laten zien mag, maar ga niet meehuilen

Het verslag:

- voorblad
- inleiding
- probleem
- therapie
- begeleiding en vooruitgang
- conclusie
- bijlagen

1. Aan eigenaar

- Eigen gegevens,
- Datum consult,
- Naam hond,
- Omschrijving hulpvraag,
- Diagnose en therapieplan,
- Extra adviezen en eventuele hand-outs gegeven,
- Geen vaktaal gebruiken,
- Mogelijkheden tot verder contact aangeven,
- Eventueel nieuwe afspraak aangeven en/of ander deel van het therapieplan aankondigen

2. Dossier (voor jezelf)

- Informeel codetaal,
- digitaal archiveren; keuze op datum, op naam hond, op gedragsprobleem, op therapieplan, naam eigenaar,
- foto,
- vragenlijst,
- verslag aan eigenaar, verslag aan derden,
- later contact en feedback,
- checklist, diagnose en therapieplan,
- extra gegeven hand-outs

3. Aan dierenarts

- Altijd maken, tenzij eigenaar niet wilt
- vakjargon, formeel, to the point,
- naam hond en eigenaar,
- prognose en beschrijving capaciteit eigenaar,
- 1 A4 kant, al je eigen gegevens,
- Kort over probleemvraag, diagnose en therapieplan,
- Kort over verloop consult en datum,
- Je standpunt mbt medische adviezen en euthanasie (komen hier verder op terug)

Moeilijke beslissingen communiceren

Herplaatsing

Herplaatsing als lijden niet verholpen kan worden d.m.v. therapiemethoden en/of de methoden niet haalbaar zijn voor de eigenaar of omgeving. Als een andere omgeving de verbetering van het welzijn kan opleveren. Eventueel een time-out van 2 maanden testen. Na 6 a 7 weken komt territoriale problematiek terug.

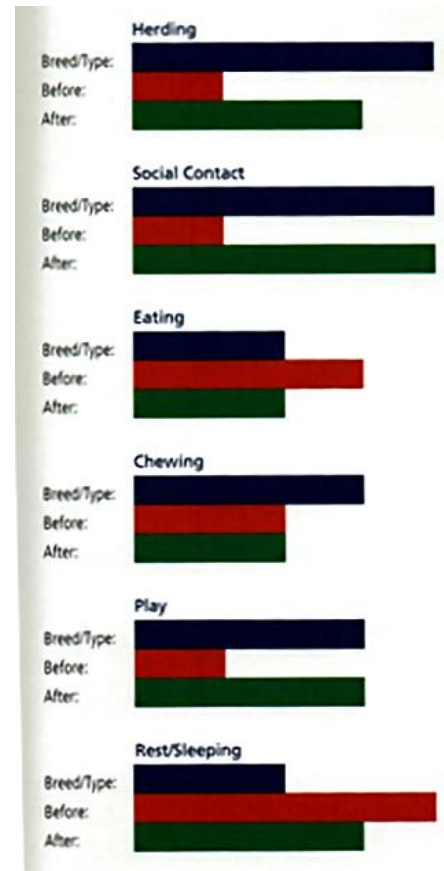
Euthanasie

Wanneer optie van euthanasie:

Wanneer er sprake is van een ondragelijk lijden, dat niet kan verbeteren. Het welzijn van het dier staat voorop. Bij mensen: een onherstelbaar fysiek of psychisch lijden, dat verergert doorheen de tijd. In de wetgeving wordt een dier nog steeds gelijkgesteld met een voorwerp, dus wettelijk gezien geen beschermend kader voor het dier. De eigenaar is de beslissing nemer.

Toch als gedragstherapeut niet zomaar meegaan in de keuze van de eigenaar, tenzij vaststelling door de dierenarts van het fysiek lijden en/of door jezelf het psychisch lijden.

Een bijkomend advies van de dierenarts is wenselijk. Ook als er een wens van de eigenaar is, moet je alles duidelijk op papier krijgen met handtekeningen. Dit is voor een stuk ook ter bescherming van jezelf.

Can Solving Dog Behavior be Guaranteed?

Owners of aggressive or excessively fearful dogs often may wonder if their dogs' behaviors can be cured once and for all. They therefore look for a special dog trainer or dog behaviorist making promising statements. These owner's hopes are high that Rover can be totally changed as in a magical Hollywood makeover. Often, they watch shows where dogs are magically transformed in just half an hour. As a dog trainer, I often feel for these owners that are often victims of an illusory dream. Statements such as "we will cure your aggressive dog" or "we will deliver you a totally changed dog" should be seen as a bright red flag. Yes, these dog trainers/dog behaviorists have plenty of reviews from happy clients and make promising statements, but they are ultimately not being truthful. Their statements make perfect marketing plans since they grab attention fast, but again, chances are high, they are simply trying to lure you into dispensing thousands of dollars. Truth is, a good dog trainer/dog behaviorist will not make guarantees. Because behavior problems in dogs have so many variables, and ultimately, may stem from a dog's genetic predisposition, it would be downright wrong to make promises and guarantee results. Yes, some trainers may have a money back guarantee or some sort of system where if you still have ongoing problems they are willing to provide services for free, but it is ultimately ethically wrong to make promises of any kind when dealing with dog behavior.

The Truth About Genetic Predisposition to Aggression

Dogs who have a genetic predisposition to act aggressively may never be magically morphed into becoming the docile, calm, dog you imagine. Yes, there are instances of great stories of dogs that have made significant improvements and owners have witnessed some drastic changes. But these, while inspiring, are not examples of possible outcomes you must exclusively rely on. Consider, that there are also, several dogs that were never "fixed" and have remained dogs with issues. This mindset protects you from keeping your hopes too high but also helps you have a grip on reality. Truth is, you are never done working with a dog with reactivity issues stemming from temperamental flaws. Some outward manifestations may be "solved" but internally issues may remain, requiring ongoing work. "Never let the guard down" is my motto when dealing with dogs as these. As a general rule of thumb, keep in mind that dogs that are instilled with a predisposition to reverting to aggression as a way of dealing with stressful situations can fall back on that strategy every time something makes them uneasy. Owners of dogs predisposed to manifesting aggression should therefore be prudent and never assume their dog is "cured" even though no signs of trouble are seen for some time. I like to think of a dog with weak nerves as a dog equipped with an internal spark. Do nothing about the behavior and when enough triggers happen and enough circuits connect, the spark will ignite quickly into a fire and you will see a full blast of barking/lunging/growling. Work on the behavior, and you may reduce the number of fires and eventually extinguish some. Observant owners that scan the environment and read their dogs can become good smoke detecting experts that manage situations before they escalate. No magical tool or no magical trainer will come along and cure problems once and for all, because the spark is ultimately still there. Therefore, be wary if a dog trainer or dog behaviorist makes promises and offers guarantees; truth is, they are likely looking for money and are not being professional. A trainer that is hesitant to answering your question "Will my dog be cured once and for all" is being cautious, responsible and ethical. Please don't exchange that with lack of experience or insecurity.

Truth is, the outcome of behavior modification problems is never known for sure, many dogs change drastically through management and behavior modification programs, but this means ongoing work and a dog owner constantly watching the dog's body language and scanning the environment for potential problems. Most of the success also depends on the owner that must be willing to work with the dog perhaps for the remaining of the dog's life. However, there are times where the risks may be too high and dogs are better off put down. In these sad cases, where dogs are genetically predisposed to fearfulness and aggression, the risks for liability are too high and unfortunately the chances for a successful outcome are too low.

Bijlage: slaagkansen.

Hoeveel kans heeft de begeleiding/therapie?**Goede prognose****Voorzichtige of slechte prognose**

U wilt de hond per se houden

U overweegt de hond weg te doen

Uw hele gezin staat achter behandeling

Uw partner is de hond zat (en zal wellicht de training boycotten)

Het probleem is helder

Het probleem is onduidelijk, de oorzaak van het probleem is moeilijk te begrijpen of te achterhalen

De aanzet tot het gedrag is duidelijk, de prikkels die het gedrag uitlokken kunnen voorkomen en/of gecontroleerd worden

Het is niet mogelijk de prikkels die het gedrag uitlokken te herkennen of te voorkomen

Het betreft een mild gedragsprobleem dat nog niet zo lang bestaat

Het gaat om een ernstig of toenemend probleem dat al lang bestaat

Het gedrag doet zich zeer hevig of in zeer ernstige vorm voor, het gedrag lijkt buiten proporties.

Het probleem komt zeer vaak voor of is niet te voorspellen

Het gedrag laat zich niet snel uitlokken. Er is weinig motivatie tot het gedrag

Er is zeer sterke motivatie tot het gedrag, er hoeft maar weinig te gebeuren of het gedrag is er

Simpel, geconditioneerd gedragsprobleem waar de hond niet speciaal een aanleg voor heeft.

Er zijn sterke aangeboren factoren

Simpel, alleenstaand probleem

Complex, veelvoudige/samengestelde problemen

U hebt nog niet veel geprobeerd om het probleem aan te pakken. Of het niet lang volgehouden. U hebt geen professionele gedragsdeskundige/trainer geraadpleegd.

U hebt van alles geprobeerd, ook met behulp van een ervaren gedragsdeskundige.

De hond reageerde slecht op de gangbare therapie.

Ongevaarlijk

Gevaarlijke situaties zijn te verwachten.

De hond heeft al (ettelijke keren) gebeten

U begrijpt wat er van u gevraagd wordt en bent fysiek in staat om te doen wat u moet doen.

U begrijpt niet wat er van u verwacht wordt, of uw partner / gezinsleden begrijpen de in te zetten procedures niet of willen deze niet begrijpen.

Zij zijn fysiek niet in staat om de noodzakelijke begeleiding te geven.

U kunt de nodige hulp van vrienden, kennissen of hondenschool regelen gedurende de tijd die nodig is om de begeleiding af te ronden regelen.

U bent niet in staat om de nodige voorzorgmaatregelen te nemen of u wilt niemand daarmee lastig vallen.

Bijscholing en onderzoeksmethodieken, onderzoek uitvoeren en publicaties

Methodieken; literatuuronderzoek, probleemdefiniëring; voorbereiding; identificatie/selectie variabelen; selectie onderzoeksmethode. experimenteel onderzoek: kritische evaluatie methodieken; pilots, pre-testen, case studies, proefdiergebruik, diermodellen, alternatieven; validity en reliability onderzoek.

Experimentele manipulatie technieken, inschatting behandelingseffect, standaardisatie; onderzoeksdesign; sampling methoden; hypothese toetsen; onderscheidingsvermogen.

Wetgeving, Uitvoering: anesthesie, analgesie en euthanasie; experimentele technieken; ethiek humaan onderzoek en dierproeven.

Kwalitatief onderzoek: enquêtes en interviews; survey methoden; interviewtechnieken.

Data-analyse & statistieken: verwerkingsmethoden en technieken; descriptieve statistiek en toets statistiek; verdelingseigenschappen; parametrische en non parametrische toetsen; enkelvoudig en meervoudig toetsen; inhoudsanalyse en andere analysemethoden; type I en II errors.

Grafische dataverwerking en visualisatie: presentatie “descriptives”.

Wetenschappelijke rapportage; dataverwerking: analyseren, rubriceren, prioriteren, rapporteren; rapportage standaarden, literatuurverwerking.

Wetenschappelijke publicatie: diversiteit wetenschappelijke tijdschriften; Kritisch literatuur onderzoek; peer review cyclus.

Populair wetenschappelijke rapportage.

Begrippenlijst

- Data-analyse = nadat waarnemingen zijn verzameld worden ze bewerkt en statistisch geanalyseerd. Eerst met een beschrijvende statistiek, daarin worden de data samengevat in tabellen of grafieken met als doel inzicht te krijgen en overzicht te krijgen.
- Statistieken = resultaat dat komt uit steekproeven.
- Descriptieve statistiek = een beschrijving van de uitkomsten van een data-analyse. De oorspronkelijke uitkomsten worden samengevat en ingedikt waardoor details verloren kunnen gaan maar meer inzicht wordt gewonnen.
- Toets statistiek = een methode om na te gaan of een bepaalde veronderstelling klopt op niet (kansberekening).
- Paramedisch toetsen = kansverdeling testen.
- Non paramedisch toetsen = een toets zonder parameters (= waarden of constanten).
- Enkelvoudig toetsen = op of door één bepaalde factor iets testen.
- Meervoudig toetsen = op of door verschillende factoren iets testen.
- Type I error = als er door tests een afwijking is vastgesteld maar deze in werkelijkheid niet aanwezig is.
- Type II error = als er in werkelijkheid een afwijking is vastgesteld maar deze door testen niet bevestigd wordt.

De toekomst: www.kahot.be

Challenge verlatingsangst, wandelen aan de lijn, basis gehoorzaamheid, ...

Webinar stress, darmen, voeding,

BIJLAGE

- 1. Gedragsschema in kleur**
- 2. Schildklier en afwijkend gedrag**
- 3. Chiari-lijkende Malformatie en Syringomyelie**
- 4. Hide and go game**
- 5. Karen Overall**

Een ziektebeeld dat snel wordt verward met een gedragsprobleem

Een chiri-lijkende malformatie is een neurologische aandoening waarbij simpelweg gesteld kan worden dat de schedel te klein is voor de hersenen. Hierdoor worden de kleine hersenen via het achterhoofsgat naar buiten gedrukt. Het ruggenmerg begint bij het achterhoofsgat en hier ontstaat een blokkade. Dit uit zich in een verstoring van de normale beweging van het hersenvocht en abnormale drukverhoudingen binnen en rondom het ruggenmerg. Als gevolg hiervan kunnen er holtes in het ruggenmerg ontstaan, ook wel bekend als syringomyelie. Voor het gemak gebruik ik in deze tekst alleen syringomyelie als verzamelnaam voor de twee aandoeningen samen. De ziekte kan alleen met behulp van een MRI-scan worden vastgesteld en pas dan is te zien of er alleen sprake is van een chiari-lijkende malformatie of dat er daarnaast ook holtes in het ruggenmerg zijn ontstaan.

Misschien begint er bij een aantal van u wel een belletje te rinkelen na het lezen van de uitleg over de ziekte. Dit verhaal is namelijk de laatste tijd behoorlijk vaak in het nieuws geweest omdat de aandoening op grote schaal voorkomt bij de Cavalier King Charles Spaniel. Maar het kan ook zijn dat u ondanks alle media-aandacht toch niet van de ziekte heeft gehoord. Dit is niet zo vreemd, want tot voor kort genoot het ziektebeeld onder deskundigen nog maar weinig bekendheid en liepen er om deze reden nog maar weinig honden met de diagnose syringomyelie rond. Inmiddels is bij de meeste dierenartsen bekend dat deze ziekte bij de Cavalier King Charles Spaniel regelmatig voorkomt, waardoor er meer officiële diagnoses worden gesteld. Tegenwoordig is de kans dus een stuk groter dat u tijdens de wandeling met uw hond of bijvoorbeeld op de hondenschool een eigenaar tegenkomt die vertelt over zijn / haar Cavalier met syringomyelie.

Helaas zijn er ook meldingen van gevallen van deze ziekte bij andere rassen, iets wat nog niet erg bekend is. Hier volgt een opsomming: Yorkshire Terrier, kleine Griffon, Malteser, Chihuahua, King Charles Spaniel (ander ras dan de Cavalier King Charles Spaniel), Dwergteckel, Bichon Frisé, Mopshond, Shih Tzu, Havanezer, Staffordshire Bull Terrier, Pekingees, Franse Bulldog, Japanse Spaniel, Boston Terriër, Jack Russell Terriër, Toy-poedel en dwergpoedel, Dwerkkeeshond, Dwergpinscher. Maar ook kruisingen kunnen de ziekte hebben. Officiële diagnoses zijn gesteld bij een kruising Cavalier x Beagle, Labrador x Border Collie, Chihuahua x Teckel en een boomerhondje waarvan de afstamming niet bekend is.

Symptomen van de ziekte

Het meest belangrijke symptoom van syringomyelie is pijn, die zich op verschillende manieren kan uiten. Honden hebben vaak last van aangezichtspijn en hoofdpijn. De hond uit dit door met het gezicht overal langs te willen wrijven. Dit kan zijn langs een stoel, maar ze kunnen ook gaan rollen in hun mand of op het grasveld. Op foto's kun je goed zien dat honden hun ogen samenknijpen van de pijn. Het hoofd kan soms zelfs gloeien en de spieren in de nek kunnen verhard zijn. Je ziet honden ook vaak met beide voorpoten gespreid op de grond liggen met een droevige en wanhopige gezichtsuitdrukking. Ze smakken met de mond, gapen veel en schudden met het hoofd. Verraderlijk is dat we deze verschijnselen ook kennen als stress-signalen, wat het erg lastig maakt om ze te interpreteren als signalen van hoofdpijn. Kenmerkend is dat ze bij hoofdpijn te pas en te onpas optreden, terwijl er bij stress een duidelijke aanleiding moet zijn.

Bij het slapen proberen de honden het hoofd in een verheven positie te houden door het bijvoorbeeld op een kussen te leggen. Soms hoor je bij het slapen of doezelen de hond een zacht piepgeluid maken bij het ademen. Als een mens het hoofd van de hond aanraakt, laat deze stress-signalen zien (nu wel met een duidelijke aanleiding, nl. pijn) en het komt zelfs voor dat de hond van zich afbijt. Honden die altijd bal gek waren, laten ineens hun bal rondslingeren en het eten van harde voeding kan ook plotseling geweigerd worden.

De ziekte brengt ook een aantal vreemde neurologische symptomen met zich mee. Aan het hoofd kan men het volgende waarnemen: scheefstand van de kop, knipperen met de ogen, natte ogen, vergrootte pupillen, doofheid, verkrampde kaken, likken aan voorwerpen, vliegen happen, slikproblemen, hoesten, slaap apnea en snurken. Door de abnormale druk op de hersenen kan de hond gedragsmatig ook gedereguleerd raken, symptoom hiervan is het vermeerderd / verminderd reageren op prikkels. Bij het vermeerderd reageren op prikkels, reageert de hond overdreven en is moeilijk af te remmen. Bij het verminderd reageren, lijkt het of de hond bepaalde prikkels uit de omgeving niet opmerkt.

Niet alleen hoofd

De pijn beperkt zich niet alleen tot het hoofd en aangezicht. Overige delen van het lichaam kunnen ook pijnsensaties ervaren. Er kan zelfs een scoliose of hernia-achtig beeld ontstaan. Honden kunnen plotseling schreeuwen of gillen door pijnscheuten die zij ervaren. Een ander kenmerkend symptoom is het als pijnlijk ervaren van een gewone aanraking (allodynia). De hond vindt het dan niet fijn om op bepaalde plaatsen van het lichaam aangeraakt te worden en laat bijvoorbeeld het borstelen of het omdoen van een halsband niet toe. Bij het begroeten laat de hond veelal vermijdingsgedrag zien. Door allodynia kan ook bijvoorbeeld een takje in de vacht als pijnlijk worden ervaren en wil de hond niet meer verder lopen voordat het takje is verwijderd.

Op neurologisch gebied kan men bij de rest van het lichaam de volgende verschijnselen waarnemen: krachtsvermindering in de poten, afname van spierweefsel, verlamming van de achterhand, evenwichtsverlies, omvallen, wegglijden van poten, flexibele pootstand bij zitten / liggen, korte passen bij het lopen, waggelend lopen en een scheve stand van de voeten (te zien aan afslijten nagels en te horen aan een veranderend geluid op een harde ondergrond).

Krabziekte

Als laatste nog een belangrijk symptoom: jeuk! Door dit symptoom is de ziekte bekend geworden en wordt het in de volksmond ook wel de krabziekte genoemd. Vijftien jaar geleden viel het een fokster van de Cavalier King Charles Spaniel op dat zij op tentoonstellingen wel erg veel Cavaliers zag krabben. Mede dankzij deze fokster kwam er een onderzoek waarbij een grote groep Cavaliers werd onderzocht met behulp van een MRI-scan.

Door de jeuk krabben de honden veel aan oren en nek, vaak tijdens het lopen. Ook zie je ze vaak op hun poten bijten of aan de poten likken. Erg typisch is ook het zogenaamde fantoomkrabben. De honden krabben, meestal met een achterpoot, doelloos in de lucht in de buurt van de schouder of borstkast. En het kan ook voorkomen dat er momenten zijn dat zij met dezelfde manier van krabben het lichaam juist wel raken.

Gemoedstoestand van de hond

Na het lezen van bovenstaande ellende mag het duidelijk zijn dat een hond hierdoor niet bepaald lekker in het vel zal zitten. Honden raken prikkelbaar, angstig en onzeker. Het is duidelijk te merken dat honden geïrriteerd zijn en een slecht humeur hebben. Ze zijn rusteloos en veranderen veel van ligplaats. De hond zoekt vaak koele plekken op, omdat dit verlichting geeft. Honden die altijd lekker comfortabel opgerold in hun mandje lagen, liggen ineens erg vaak gestrekt op de koude vloer.

Ontmoetingen met andere honden, mensen en kinderen zullen met spanning worden ontvangen. Vooral onstuimig gedrag en plotselinge bewegingen roepen angst op. Dit is te zien aan de lichaamshouding en aan de nodige stresssignalen. Worden deze genegeerd, dan zijn er honden die met agressie reageren, maar er zijn ook honden die grensoverschrijdend gedrag lijdzaam toelaten. Verder raken honden door de pijn vermoeid en vermindert de motivatie voor activiteiten waar ze in het verleden altijd enthousiast over waren. Het komt zelfs voor dat honden op een gegeven moment helemaal niet meer willen wandelen.

Verborgen pijn

Ook al geeft de opsomming van symptomen de indruk dat syringomyelie bij de hond duidelijk waarneembaar zou moeten zijn, in de praktijk valt dit tegen. Ieder individu laat namelijk weer andere symptomen van de ziekte zien, waardoor geen enkel verhaal hetzelfde is. Het grootste misverstand is dat alle honden met syringomyelie hysterisch krabben, dit is niet het geval. Erg verraderlijk is ook dat de pijn wisselend optreedt, waardoor deze moeilijk te lokaliseren is. De leeftijd waarop een hond klachten ontwikkelt, kan variëren van pup tot volwassen hond van 10 jaar. En symptomen sluipen er vaak geleidelijk aan in, waardoor bij de eigenaar gewenning aan het pijngedrag ontstaat.

Toch blijven honden ondanks de pijn die zij ervaren vrolijk en kwispelt hun staart nog steeds enthousiast. Dit maakt het wel erg lastig voor een eigenaar om zich voor te kunnen stellen dat de hond een zware en pijnlijke ziekte onder de leden heeft. Honden vormen voor zichzelf het grootste gevaar om met pijn door het leven te moeten gaan, omdat ze zo stoïcijns zijn! Dierenarts Mark Evans verwoordt dit erg mooi in de documentaire 'Pedigree Dogs Exposed'.

Aanstellerige hondjes

Het feit dat er veel gezelschapshondjes worden getroffen door deze ziekte, vertroebelt het beeld ook. Over gezelschapshondjes en hun eigenaren bestaan nu eenmaal de nodige clichés. Zelf heb ik altijd grote honden gehad en bij toeval is er een kleine King Charles Spaniel in mijn leven gekomen. Tot zijn zevende jaar heb ik probleemloos

met hem kunnen trainen, maar vanaf deze leeftijd begon hij vreemd gedrag te vertonen. Achteraf weet ik dat dit gedrag is ontstaan doordat hij syringomyelie had. Vanaf het moment dat zijn concentratie minder werd en hij begon te weigeren om te lopen, kreeg ik van alles naar mijn hoofd geslingerd. Een paar voorbeelden: 'de hond neemt een loopje met je', 'hij is verwend', 'kleine hondjes moeten ook kunnen wat grote honden doen', 'je moet niet zo voorzichtig met hem omspringen' en 'het hondje wil graag aandacht'. Ik verwonderde me hierover, want de eerste zeven jaar van zijn leven was alles goed gegaan en nu ineens zou het aan mijn omgang met de hond liggen? Ik was niets anders gaan doen dan in de zeven jaar daarvoor. En met mijn vorige honden had ik nooit ervaren dat zij na een aantal jaren ineens niets meer wilden. Gelukkig ben ik twijfel blijven houden en heb ik besloten om onze gewoontes niet aan te passen of nog erger, om te gaan corrigeren!

Helaas heb ik meer eigenaren van honden met syringomyelie gesproken met soortgelijke ervaringen. Er zijn zelfs honden op gedragsmedicatie gezet omdat er werd gedacht aan stereotiep gedrag. Ik hoop dat dit artikel mag fungeren als een eyeopener om altijd goed naar onze honden te blijven kijken en niet te snel conclusies te trekken. Laten we ook niet vergeten dat 60% van de gedragsproblemen een lichamelijke achtergrond heeft (Mugford). Wat niet wil zeggen dat een hond met syringomyelie helemaal geen gedragsbegeleiding nodig heeft, integendeel! Maar de therapie moet dan worden ingesteld op de afname van stress die is ontstaan door deze ziekte. Daarnaast is stressreductie van belang omdat de druk in het hoofd door stress wordt verhoogd, iets wat bij deze ziekte natuurlijk extra vervelend is. Alle hulp is welkom voor deze honden en hun eigenaren, want zij hebben het zwaar. De toekomst van een hond met syringomyelie is niet rooskleurig en als pijnstilling niet meer voldoende werkt, is euthanasie de enige optie om de hond verder lijden te besparen.

Auteur: Julie Eenstroom Meer info: <http://tinyurl.com/syringo>

Met dank aan: Ingrid van de Koppel, Miriam Wingelaar, Joyce van der Polen, Sandra Toorians-Kuijntjes

Bronnen: Carrière B., 2008, Hondenleven, Onbehandelbare pijn / Mandigers P., Rusbridge C., 2010, de Hondenwereld, Chiari-lijkende Malformatie en Syringomyelie / Mandigers P., Rusbridge C., 2009, Tijdschrift voor Diergeneeskunde, Op Chiari lijkende malformatie- Syringomyelie bij de Cavalier King Charles Spaniel / Dogvision, 2010, Moduleboek probleemgedrag bij honden, opleiding gedragstherapie

Rasopportunist Ollie (King Charles Spaniel) verloor met de jaren zijn motivatie voor zijn dagelijkse activiteiten. Pas op 11-jarige leeftijd werd duidelijk dat er iets goed mis was met Ollie. Toen hij net 12 jaar oud was geworden, werd bij hem de diagnose syringomyelie gesteld.

Zack (kruising Chihuahua x Teckel) was dol op zijn maatje Zuko, maar op tweejarige leeftijd kon hij hem niet meer luchten of zien. Dankzij zijn oplettende eigenaresse is vrij kort daarna de diagnose syringomyelie gesteld en wordt hij nu behandeld met pijnstillers.

Poppy (Boomer met onbekende afstamming) die altijd ontspannen reageerde op het nemen van een foto en hier ineens in elkaar duikt alsof ze een stroomschok krijgt.

Poppy gaapt terwijl zij ligt op het grasveld. Op deze foto kijkt zij ook niet lekker uit haar ogen. Poppy kan ook tijden achter elkaar op haar knuffel kauwen. Dit lijkt op stereotiep gedrag, maar waarschijnlijk doet ze dit als afleiding van de abnormale druk in haar hoofd.

THE “HIDE AND GO” GAME (Separation Distress and Dogs)

The Hide and Go game, which was initially conceived by Angelica Steinker, was developed by her and myself and called the “hide yourself shaping game” (Steinker & O’Heare, 2009). I am including this adjunct game here in a modified form. The Hide and Go game is something you may elect to implement near the end of your systematic desensitization program, when you have reached the level of working right at the departure door. Hiding (by the dog) might be a good choice of a desirable replacement behavior since it actually reinforces separation, visual and physical. You do not have to implement this game into the behavior change program, but it may be helpful, probably with the more intractable and long-standing or severe cases.

The goal for the game is to establish a strong history of positive reinforcement for being separated at the departure door before you leave. It has the added benefit of preventing the dog from seeing you leave, which can contribute to eliciting and evoking the problem behaviors. It should also contribute to empowerment generally. Furthermore, by turning the process into a game, we emphasize how the process ought to be fun, not only for the dog but also for you. All training ought to be a fun activity, perhaps especially training to resolve problem behaviors.

Here is how you might implement this adjunct game into the basic behavior change program we have been discussing. Start by working through the systematic desensitization program and the Hide and Go game separately. When you have worked the Hide and Go game to the point of the departure door, you can begin using it right before you leave. The remote reinforcers (see below) can help promote independence behaviors.

You may even find that the departure routine begins to cue the dog to go and hide, which is great.

Equipment

Here is the equipment you will need for this game:

- clicker or other conditioned reinforcer
- many different treats that act as effective reinforcers
- soft and comfortable mat for the dog
- KongTime Automatic Treat Dispenser, the Premier MannersMinder™ or another automatic treat-dispensing product. (AKA KONG)

Go to mat and relax

Start by training the dog to go to a mat and lie on it in a relaxed manner. The down position should be a relaxed down, meaning the dog is lying either on their side or has rolled their hips so that they appear comfortable and are able to hold the position comfortably for a longer time. The mat should be placed in the room you are training in for this first part and not out of view yet. It should not be near the exit door either. In order to train a dog to go to a mat (or crate or other place), follow the usual sequence in training: free-shape or prompt the behavior, reinforce it, build reliability, and establish a cue for the behavior. If you prompt it, you will need to fade the prompt as soon as practicable. If you free-shape it, you will not have to fade a prompt, but the process may take a little longer. Ensure that the dog is having fun throughout the training. The most efficient way to achieve success is to move through the process slowly so that the dog’s behavior sets the pace. By shaping going to a mat with a high rate and magnitude of reinforcement, you are making the mat a “happy place,” so to speak. In addition, the dog should associate the mat with relaxation. Being on his or her mat will be reinforcing. The mat serves as a target of where the dog goes to “hide.”

Hiding Behind a Corner

We start with training the dog to go to their mat, which will now be behind an interior hallway corner or other architectural feature, but not a doorway and especially not an exterior doorway. You will build up to that gradually. An interior corner will be less likely to sensitize the dog. Once the behavior is trained with the interior corner, it will have a strong reinforcement history and this will promote a smoother transition to interior doorways and finally to exterior doorways. Begin the hiding component of the game by reinforcing moving toward the corner, and continue the shaping process until the dog is hiding behind the corner. When delivering treats, toss the treats into the other hallway or wherever the dog is so that they do not have to return to you to get the treat. End the session by clicking and giving the dog a peanut butter–stuffed Kong to consume while they are around the corner. If the dog takes the toy elsewhere, you may wish to affix it to the area around the corner to ensure the dog remains there to enjoy it.

Building duration

You will have already trained the dog to go to, lie down on and remain on the mat. Once hiding behind the corner is shaped, begin building duration, so the dog begins offering hiding for longer periods. The behavior should now be established and brought under stimulus control with a specific cue. Build duration into the behavior in a “ping-pong” manner—that is, the duration is not always predictable. Do this by incrementally and very slightly delaying your reinforcement after you have shaped lying down and relaxing behind the corner. Keep the duration variable around a gradually increasing average.

Taking it to an interior door

Next, combine the foundation training with an actual door. Do this by repeating the game using an interior doorway instead of a corner. The foundation established with the corner will make working through doorway training smoother, with fewer setbacks. Remember to relax other criteria and build the behavior back up. Avoid using any door that is associated with actual departure; use a neutral door that does not elicit emotionality. Ultimately, you want to apply this training to the departure door, but it is important to work up to that gradually in order to help establish counterconditioning and a strong reinforcement history for the game. If available, a doorway without a door is ideal. A doorless room entry is least likely to elicit stress because it is less like the departure door stimulus package and hence less likely to have a stress response generalized to it. Alternatively, an interior doorway that usually has the door ajar is also a good choice. Often, a good choice is a bathroom door.

As before, the dog’s mat is placed at the location where the dog is trained to go. Begin with you and the dog together near the door. Train the dog to go away from the door, around a corner or other door. Position your starting location to allow for the mat to be out of sight from there. This will vary depending on the layout but the basic idea is that the dog walks away from you and the door, out of sight to their mat, and lies down and remains there.

Once you have achieved this, work on building duration, again on a schedule of reinforcement that gradually increases the average duration in a “ping-pong” fashion, so that the exact duration is not predictable for the dog. Repeat this game with other interior doors, each time starting with a wide-open door and minimal duration, in order to promote generalization as well as empowerment and a strong reinforcement history for the game itself.

I recommend that you reinforce hiding out of sight using an electronic treat dispenser—such as a KongTime Automatic Treat Dispenser—that releases treats when a remote-control button is pressed. If you use an automatic treat dispenser, it must be placed on the far side of the mat, away from you and the doorway. Peeking and searching for the guardian must be avoided, and this will help. You can train without this device, but it becomes more challenging, particularly later in the process when departure will be included. The reinforcement needs to occur without you being “present.” Pairing reinforcement with your presence may be counterproductive where you have the opportunity to reinforce guardianabsent behaviors. If electronic devices are not an option, simply hiding the Kong on the relaxation mat can function as a “jackpot” for the dog for training sessions involving only one trial and will set the occasion for the dog looking for it there.

Moving it to the departure door

Finally, move the training procedure to the door that is used when you are actually departing. With such a strong reinforcement and safety history associated with the game, problem emotional responses to the departure door will now be far less likely. The industriousness built through freeshaping will also promote empowerment. Remember, you should have already worked through your systematic desensitization program when you implement this stage of the Hide and Go game. Don't behave in a stressed manner; this will influence the dog. Ensure you are less stressed by moving at a pace that ensures success and promotes confidence in your abilities.

Now, you will perform the training again, but this time positioned starting near the departure door. In fact, you might start a few meters away from the door and move slightly closer to it in each trial. Choose a location for the mat. It needs to be out of view of the departure door and the area in front of it. Train the dog to go to the mat on cue as before through several sessions, in order to establish a strong history of reinforcement for the hide behavior in this new location.

Once you cue the hide, start with simply turning the doorknob while the dog is hidden. This stage is important, even though the dog cannot see you, because they can likely hear you. You still need to cover the steps at the door because of this. After several sessions with several trials each at that step, try the next approximation of turning the knob and opening and closing the door without leaving. After you have worked several sessions with several trials each at that approximation, step out of the open door and right back in. After you have worked that approximation through several sessions with several trials each, step out, close the door, open the door and step right back in. Gradually, increase the duration in a “pingpong” fashion around a slowly increasing average. Remember to use the stuffed Kong or the automatic dispenser.

Each time you finish a trial, try not to add much fuss to the environment. Make coming back “no big deal.” Simply come back and run the trial again. End sessions on a good note with a stuffed Kong. Continue to reinforce desirable behaviors, and prevent undesirable behaviors by working incrementally with more than adequate work at each approximation. That is the key to success.

In summary, start by working through the systematic desensitization program. Separately, start working the Hide and Go game. Once you have completed the systematic desensitization program and have worked the Hide and Go game up to the point of applying it to the departure door, you are ready to begin training the Hide and Go game right at the departure door. You will want to decide whether to have the hide behavior cued by the situation itself or by a verbal cue. I recommend having the mat and stuffed Kong or remote treat dispenser always available and having your leaving routine come to cue the hide behavior. Refresh the training regularly.

KAREN OVERALL

<https://www.toscanzahoeve.be/relaxatieoefening-voor-honden/>

Starten

Voor de relaxatieoefening hoef je geen gekke ballen of speciale tuigjes aan te schaffen. Slechts 3 items heb je nodig om de taak tot een goed eind te brengen:

Mat/kussen/deken/... Het maakt niet uit hoe je het noemt, het maakt niet uit hoe het eruit ziet, zolang je hond een herkenbare plaats/voorwerp heeft waar de oefening op kan uitgevoerd worden. Ik raad aan om een mat of deken te kiezen dat nieuw is voor je hond en dat makkelijk kan meegenomen worden wanneer je de oefening verplaatst naar een andere locatie. Werk je thuis graag op zijn nest of kussen? Geen probleem, leg de mat of deken erover. LET OP: de mat mag niet op de grond of kussen blijven liggen na de relaxatieoefening. De bedoeling is dat als de mat op de grond ligt, de hond erop gaat liggen en blijft liggen, waar dan ook.

Snoep/beloning: de beloning moet ietwat afgesteld worden op de hond. De beloning is de motivator en moet dus lekker genoeg zijn om ervoor te willen werken. Als de hond de beloning niet ziet als een beloning, zal zijn/haar aandacht er niet bij blijven. Is de beloning té lekker, dan zal de hond moeite hebben om te blijven liggen, omdat hij/zij de hele tijd achter het snoep aan wil. Zorg er dus voor dat je de beloning kiest die ergens tussen die twee uitersten ligt. Het snoep mag ook niet te groot zijn. Ten eerste zodat de hond niet te snel verzadigd geraakt en dus opnieuw minder makkelijk zal verder werken. Als je de hond zijn voer gebruikt als beloning bij trainingen (en hij/zij dus verder niets anders krijgt), dan kunnen je beloningen iets groter zijn. De tweede reden waarom het snoep niet te groot gesneden mag zijn, is omdat je hond zijn/haar aandacht enkel daarop zal gefocust zijn en niet op jou.

****Wist-je-dat: snoep of voer met een hoog proteïne-gehalte het brein kan helpen om te ontspannen?*

Clicker: indien je hond de clicker kent, is dit een handige tool om je hond te belonen tijdens de relaxatieoefening

Aandachtspunten tijdens de relaxatieoefening:

Hou je hand met het snoepje stil en achter je rug, zodat hond de aandacht op jou houdt en niet op het snoep

Zwaai je hand(en) (met de snoep) niet de hele tijd in de lucht. Dit brengt de hond in de war, wat het tegenovergestelde is van wat je probeert te bereiken;

Het is belangrijk om zelf kalm te zijn. Je hond zal foutjes maken, maar dit is geen reden tot frustratie. Dit is niet persoonlijk op te vatten door de eigenaar. Noch bij deze relaxatieoefening, noch bij een andere trainingen.

Beloon de hond enkel als hij/zij de taak perfect uitvoert, niet eerder. Is dit niet mogelijk, dan kan je de "shaping" methode toepassen. Dit wil zeggen dat je gedrag beloont dat al in de buurt komt van het uiteindelijke resultaat, om vervolgens enkel nog te belonen voor gedrag dat dichterbij de het einddoel aanleunt, enzovoort tot je enkel nog de perfect uitgevoerde taak beloont.

Belangrijk om de relaxatieoefening te doen slagen, is de geschikte beloning en consistentie! Dit wil zeggen dat als er gevraagd wordt om 15 à 20 minuten te trainen, 1 à 2 maal per dag, je enkel moet trainen zolang jij en je hond het

leuk vinden en zichzelf amuseren. Met andere woorden, als je 6 maal 5 minuten traint, is dit ook goed. Het tempo van jou en vooral van de hond dient gerespecteerd te worden.

Wanneer de hond de relaxatieoefening goed uitvoert op 1 plek, kies je een volgende situatie uit waar je de taak nogmaals uitvoert, van in het begin. Verhuis in huis bijvoorbeeld naar elke kamer, voor je in de tuin en daarbuiten gaat trainen.

Verandering van locatie is een uitdaging, maar ook veranderen van begeleider verhoogt de uitdaging voor de hond. Laat dus alle familieleden de relaxatieoefening uitvoeren.

Eindig elke relaxatieoefening positief! Dit is uiterst belangrijk. Zowel bij deze als elke andere training. Merk je dat je hond het moeilijk heeft? Blijf geduldig en wanneer het nogmaals lukt, stop je de relaxatieoefening.

Bedenk dat de hond je heel wat signalen zal geven over hoe hij zich voelt (lees zeker andere blogs over lichaamstaal). De bedoeling is om de fysieke verandering van ontspanning en geluk en alle psychologische onderliggende emoties hiervan te belonen. Het lichaam van de hond mag dus niet stijf zijn en ook mondhoeken en kaken moeten ontspannen zijn. De oren mogen alert zijn, maar de positie ervan ontspannen (verschilt van ras tot ras).

We willen dus geen angst, spanning, agressie of ontwijking belonen. Dit zal ten koste gaan van je relaxatieoefening en andere trainingen.

Tot slot, zal je hieronder zien dat elke oefening een 'puntje' is. Na elk puntje, dus na elke oefening, dient de hond beloont te worden. Al dan niet voorafgegaan met een "klik".